

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
SOCIALINIO DARBO KATEDRA**

**RAIMONDA SAKALAIŠKIENĖ
SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINĖS
STUDIJS**

**SOCIOKULTŪRINIŲ EDUKACINIŲ VEIKLŲ KRYPTYS
BENDRUOMENĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas
doc. dr. Jautrė Ramutė Šinkūnienė

Vilnius, 2011

TURINYS

IVADAS	5
1. SOCIOKULTŪRINĖ EDUKACINĖ VEIKLA BENDRUOMENĖJE	9
1.1. Bendruomenės samprata	9
1.2. Sociokultūrinės veiklos samprata, tikslai ir kryptys	12
1.3. Sociokultūrinė edukacinė veikla	15
1.4. Sociokultūrinių institucijų tinklas	18
1.5. Bendruomenės plėtros galimybės	21
1.6. Socialinio darbuotojo vaidmuo bendruomenėje	23
2. SOCIOKULTŪRINIAI EDUKACINIAI PAGYVENUSIŲ ŽMONIŲ POREIKIAI IR GALIMYBĖS	26
2.1. Gyventojų senėjimas.....	26
2.2. Biologinio senėjimo pasekmių mažinimas	28
2.3. Sociokultūrinės edukacinės veiklos įtaka psichologiniam senėjimui	30
2.4. Socialinių senėjimo aspektų kompensavimas.....	32
2.5. Sociokultūrinių veiklų plėtros galimybės (ES, Australija)	35
3. PAGYVENUSIŲ GYVENTOJŲ NUOMONĖS APIE SOCIOKULTŪRINES EDUKACINES VEIKLOS KRYPTIS PRIENŲ MIESTO BENDRUOMENĖJE TYRIMAS	39
3.1. Tyrimo metodologija	39
3.2. Pagyvenusių gyventojų apklausos rezultatų analizė	41
3.2.1. Socialinė demografinė tyrimo dalyvių charakteristika	41
3.2.2. Bendruomenė ir kultūrinės veiklos svarba	43
3.2.3. Lankymasis kultūriniuose renginiuose bei specialistų teikiamos paslaugos	45
3.2.4. Dalyvavimą skatinantys veiksniai ir priežastys, trukdančios dalyvauti	51
3.2.5. Dalyvavimas kultūrinėje veikloje, pageidavimai dėl veiklos kryptių vystymo	54
3.2.6. Dalyvavimo kultūrinėje veikloje nauda.....	64
IŠVADOS	67
REKOMENDACIJOS	68
LITERATŪROS SĄRAŠAS	69
SANTRAUKA	74
SUMMARY	75
PRIEDAI	76

LENTELĖS

1 lentelė. Sociokultūrinio darbo funkcijos.....	14
2 lentelė. Švietimo ir auklėjimo veiklos kryptis	15
3 lentelė. Pagyvenusių gyventojų skaičius Lietuvoje ir Prienų mieste.....	39
4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą, amžių ir lytį	41
5 lentelė. Kultūrinės veiklos svarba įvairaus išsilavinimo respondentams	45
6 lentelė. Kultūrinių paslaugų teikimas įvairaus išsilavinimo respondentams.....	50
7 lentelė. Skirtingo išsilavinimo gyventojų pageidavimai dalyvauti švietimo ir auklėjimo užsiėmimuose	57
8 lentelė. Išsilavinimo ir asmeninės naudos ryšio statistinis reikšmingumas.....	65

PAVEIKSLAI

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą.....	42
2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį amžiaus grupėse	42
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą	43
4 pav. Požiūriai į bendruomenę	43
5 pav. Gyventojų priklausymas bendruomenei	44
6 pav. Kultūrinės veiklos svarba bendruomenės gyvenime	44
7 pav. Informacijos apie kultūrinius įvykius bendruomenėje sklaida	46
8 pav. Ankstesnis dalyvavimas kultūrinėje veikloje	47
9 pav. Lankymasis organizuojamuose renginiuose	48
10 pav. Specialistų teikiamos kultūrinės paslaugos.....	49
11 pav. Veiksniai, skatinantys dalyvavimą kultūrinėje veikloje	51
12 pav. Priežastys, trukdančios dalyvauti kultūrinėje veikloje	52
13 pav. Dalyvavimas rekreacijos (poilsio ir laisvalaikio) renginiuose.....	54
14 pav. Pageidavimai dalyvauti rekreaciniuose (poilsio ir laisvalaikio) renginiuose	55
15 pav. Dalyvavimas švietimo ir auklėjimo užsiėmimuose	56
16 pav. Pageidavimai dalyvauti švietimo ir auklėjimo užsiėmimuose.....	57
17 pav. Dalyvavimas meno ir kultūros veikloje	58
18 pav. Pageidavimai dalyvauti meno ir kultūros veikloje	59
19 pav. Dalyvavimas bendruomenės kūrime.....	60
20 pav. Dalyvavimas nevyriausybinių organizacijų veikloje.....	61
21 pav. Pagyvenusių žmonių užimtumo ir laisvalaikio centro reikalingumas	62
22 pav. Asmeninė dalyvavimo kultūrinėje veikloje nauda.....	64

IVADAS

Aktualumas ir problematiškumas. Europos sąjungos politika, socialinių problemų globalizacija sudarė sąlygas plėtoti bendruomenės ir sociokultūrinei veiklai Lietuvoje. Vykstant demokratizacijos ir pilietinės visuomenės ugdymo procesams sociokultūrinė veikla yra svarbi ir aktuali, kuriant tarp žmonių gerus, kaimyniškus santykius, telkiant žmogiškuosius išteklius, įgalinant individus (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001). Bendruomenės yra svarbios ne tik vietos žmonėms, bet ir visai Lietuvai, nes tai žmonių dalyvavimas visuomeniniame gyvenime, tolydžios plėtros vykdymas ir pagalba žmonėms (Bendruomenių judėjimas Lietuvoje..., 2005). Bendruomenių įtraukimo į sprendimų priėmimą ir pilietinės visuomenės kūrimą svarba akcentuojama Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Socialiniame pranešime (2009–2010), veiklos teisinė bazė apibrėžiama LR Konstitucijoje (1992), Lietuvos respublikos Asociacijų įstatyme (2004), Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme (2008), kt. dokumentuose.

Sociokultūrinė edukacinė veikla – vienas iš būdų, siekiant pozityvios socializacijos žmogaus gyvenime. Pagrindiniai sociokultūrinės veiklos tikslai – asmens, grupės ar bendruomenės socializacija ir įgalinimas, siekiant kultūrinio ir visuomeninio veiklumo, prasmingai suplanuotos ar organizuotos veiklos, taip pat kryptinga kova su skurdu, socialine atskirtimi, diskriminacija (Spierts, 2003). Siekiant tikslų įgyvendinimo susiduriame su socialinio darbuotojo, kaip sociokultūrinės veiklos organizatoriaus, profesinės kompetencijos problema. Socialiniams darbuotojams kyla problemų organizuojant kokybišką laisvalaikį, užimtumo ir menines veiklas, trūksta teorinių ir metodinių žinių, aktualių idėjų bendruomenės veiklai.

Viena iš svarbiausių visuomenės demografinio senėjimo pasekmių – vyriausių amžiaus grupių gyventojų skaičiaus didėjimas. Šiame darbe yra pasirinkta tikslinė pagyvenusių (65-erių metų ir vyresnių) žmonių grupė, nes pasak L. Dromantienės (2008), paties vyriausio amžiaus asmenų skaičiaus augimas rodo, kad aštrėja gyvenimo kokybės šiame žmogaus gyvenimo tarpsnyje užtikrinimo problemos ir analizuojama viena iš sociokultūrinės veiklos sričių – pagyvenusių žmonių sociokultūrinė edukacinė veikla Prienų miesto bendruomenėje. Senstantys žmonės atsiduria izoliacijoje, silpnėja jų socialiniai ryšiai, todėl kyla poreikis tikslingai organizuoti pasirinktas ir plėtoti naujas veiklas, tenkinant psichologinius ir socialinius poreikius (Socialinė gerontologija..., 2002).

Temos iširtumas. Apie sociokultūrinį darbą bendruomenėje rašė M. Spierts (2003), V. Baršauskienė (2001), I. Leliūgienė (2001), L. C. Johnson (2003), C. Sutton (1999), L. Kublickienė (2001, 2004), R. Aleknaitė-Bieliauskienė (2008), J.R. Šinkūnienė (2008), V. Chauhan (2009), R. Adams (2005) ir kt.

Pagyvenusių žmonių, kaip socialinės grupės, charakteristiką su jai būdinga problematika atskleidžia S. Mikulionienė (2002), J. Pivorienė (2002), V. Kanopienė (2004), B.M. Lemme (2003), V.J. Černius (2006), L. Dromantienė (2008), N. Večkienė ir kt. (2002), L. Okunevičiūtė Neverauskienė ir J. Moskvina (2008), SADM bei Statistikos departamento šaltiniai. Pagrindinės nuostatos dėl pagyvenusių žmonių užimtumo, mokymosi visą gyvenimą suformuotos Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisiniuose aktuose. Vienas iš Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo“ (2004) tikslų – sudaryti vyresnio amžiaus žmonėms sąlygas saugiai gyventi visavertį socialinį, kultūrinį, asmeninį gyvenimą ir nuolat tobulėti, naudotis kultūros vertybėmis, informacinių technologijų teikiama galimybėmis.

Sociokultūrinio darbo uždavinys yra sutvirtinti ryšius tarp pagyvenusių žmonių ir įvairių tinklų, kad šiai gyventojų grupei būtų prieinamos visos jiems reikalingos institucijos. Vis populiarsnė tampa mintis, kad socialinės institucijos turėtų kooperuotis, bendradarbiauti tarpusavyje, stimuliuoti pagyvenusių žmonių tinklus, kurie turi lemiamą reikšmę pasiūlos ir paklausos suderinimui bei bendradarbiavimui su įvairiomis socialinės gerovės įstaigomis (Spierts 2003).

Svarbiausias kiekvienos šalies bei visuomenės turtas yra ne materialiniai išteklių, o žmogiškasis potencialas. Dėl to būtina aktyviau ieškoti būdų efektyviau panaudoti pagyvenusių asmenų talentus, žinias, patirtį, gabumus ir kompetencijas, taip užtikrinant geresnę pačių senjorų gyvenimo kokybę (Okunevičiūtė Neverauskienė, Moskvina, 2008).

Darbo objektas – sociokultūrinių edukacinių veiklų pasiūla ir paklausa bendruomenėje.

Darbo tikslas – išanalizuoti, kuo naudingas sociokultūrinės edukacinės veiklos vystymas pagyvenusių žmonių socialinių poreikių tenkinimui ir gyvenimo kokybės gerinimui.

Darbo hipotezė – sociokultūrinių edukacinių veiklų vystymas įtakoja bendruomenės plėtrą, stiprindamas socialinį aktyvumą ir gerindamas pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę.

Uždaviniai:

1. Išnagrinėti teorinius sociokultūrinės edukacinės veiklos krypčių bendruomenėje aspektus.
2. Išanalizuoti pagyvenusių žmonių sociokultūrinius poreikius ir galimybes.
3. Ištirti sociokultūrinių paslaugų teikimo ir pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės sąveiką Prienų miesto bendruomenėje.
4. Išanalizuoti tyrimo rezultatus, pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Darbo praktinis reikšmingumas. Tyrimo rezultatai bus naudojami naujojo Prienų užimtumo ir laisvalaikio centro edukacinių, užimtumo ir kitų programų kūrimui. Atlikti vyresnio

amžiaus žmonių kultūrinių poreikių tyrimai leis ateityje jiems teikti reikiamas ir geros kokybės sociokultūrinės edukacinės paslaugas.

Tyrime dalyvavo atsitiktinės atrankos būdu atrinkti 238 pagyvenę 65-erių metų ir vyresni gyventojai. Tyrimas atliktas 2010 metų lapkričio – gruodžio mėnesiais Prienų miesto bendruomenėje.

Magistro darbo metodai:

1. Mokslinės literatūros ir statistikos duomenų analizė.
2. Respondentų anketinės apklausos duomenų analizė.
3. Anketavimo būdu gautų duomenų apdorojimui ir analizei naudojama statistinės duomenų analizės programa SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 16.00.
4. Grafinis vaizdavimas ir apibendrinimas.

Magistriniame darbe atskleista sociokultūrinių edukacinių veiklų paskirtis bendruomenėje, pagyvenusių žmonių sociokultūriniai poreikiai ir galimybės, ištirta ir išanalizuota pagyvenusių gyventojų nuomonė apie kultūrinę veiklą, atlikti vyresnio amžiaus žmonių kultūrinių poreikių tyrimai, numatyta sociokultūrinių edukacinių veiklos kryptių plėtra.

Tyrimo duomenyse ieškoma statistinio reikšmingumo tarp respondentų išsilavinimo ir dalyvavimo sociokultūrinėse edukacinėse veiklose.

Darbe naudojamų sąvokų žodynis:

1. **Bendruomenė** – šeima arba žmonių grupė, kurią jungia tam tikros bendro naudojimo vertybės, turinti vieningas tarnybas, įstaigas, ir interesus ar geografinį artumą (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).
2. **Neformalusis švietimas** – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas (LR švietimo įstatymas, 2003).
3. **Socializacija** – žmogaus vystymasis per visą jo gyvenimą, sąveikaujant su aplinka, įsisavinant socialines normas, kultūros vertybes, save tobulinant ir realizuojant toje visuomenėje, kuriai individas priklauso (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).
4. **Socioedukacinė veikla** – tai permanentinį pobūdį turinti veikla, nukreipta į asmens visapusišką galių plėtojimą ir ugdymą, užtikrinant ugdytinio pilnutinę socializaciją jį supančioje aplinkoje (Štuopytė, 2010).

5. **Sociokultūrinė institucija** – organizuota socialinė struktūra, kurios erdvėje esantys piliečiai atlieka konkrečios krypties visuomenei reikšmingas funkcijas, įprasminamas vertybiniu turiniu (Aleknaitė-Bieliauskienė, 2008).
6. **Sociokultūrinė veikla** – specifinė bendruomenės veiklos sritis, kuri sudaro palankias sąlygas bendruomenei realizuoti socialinius, kultūrinius ir švietėjiškus poreikius, siekiant integruotis į visuomenę (Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymas, 2004).
7. **Sociokultūrinis darbas** – socialinė paslauga, kuri teikiama individams, grupėms, organizacijoms ar bendruomenėms, siekiant jų kultūrinio ir visuomeninio veiklumo (Spierts, 2003).
8. **Socialinė integracija** – veiksmai, kuriais gyventojams sudaromos sąlygos dalyvauti visuomenės gyvenime (<http://www.sec.lt/pages/zodynas/paaiskinimai/S3.html>).

1. SOCIOKULTŪRINĖ EDUKACINĖ VEIKLA BENDRUOMENĖJE

1.1. Bendruomenės samprata

Bendruomenė susiformuoja skatinama aiškaus, konkretaus tikslo. Joje svarbiausias elementas yra žmonės, turintys tą patį interesą. Bendruomenė neturi tikslaus apibrėžimo, todėl mokslinėje literatūroje, analizuojant bendruomenę remiamasi keliais požiūriais: 1) struktūriniu, 2) socialiniu – psichologiniu, 3) žmonių ir teritorijos, 4) veiklos procesu; 5) socialinės sistemos funkcionavimo (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Struktūrinis bendruomenės apibrėžimas remiasi politiniu – teisiniu požiūriu. Jį sudaro nustatyti vaidmenys, atsakomybė prieš rinkėjus, balsavimo organizavimas, mokesčių mokėjimas, paslaugų suteikimas. Struktūriniu požiūriu bendruomenę galima apibrėžti kaip geografinę teritoriją.

Socialinis – psichologinis bendruomenės apibrėžimas. Gali būti keletas socialinių – psichologinių požiūrių į bendruomenę. Vienas jų – tai žmonių, turinčių bendrus interesus, sąjunga. Jie, siekdami bendrų tikslų, turėdami bendrus poreikius, interesus, vertybes, bendrą veiklą, išgyvena tarpusavio ryšio ir priklausomybės jausmą. Kultūriniu – antropologiniu požiūriu bendruomenė – tai socialinio prasmingumo tam tikrų santykių normų, tradicijų ir elgesio sferoje forma.

Žmonės ir teritorija. Tai demografinis arba ekologinis požiūris į bendruomenę. Demografija – tai statistinė gyventojų analizė (gimstamumas, mirtingumas, migracija). Šiuo požiūriu bendruomenę sudaro žmonių grupė, turinti anksčiau minėtas charakteristikas. Ekologiniu požiūriu bendruomenė analizuojama žmonių sąveikos su aplinka, aplinkos įtakos žmonių gyvenimui aspektu.

Veiklos procesai ir funkcionavimas. Funkciniu požiūriu bendruomenė apibrėžiama kaip struktūra, kuri turi išspręsti tam tikras problemas, pasiekti tam tikrus tikslus ir atlikti tam tikras funkcijas. Proceso metu analizuojama įvairi bendruomenės veikla, jos vystymo galimybės.

Socialinė sistema ir bendruomenė. Šiuo aspektu į bendruomenę žiūrima kaip į socialinių elementų ir sistemų visumą, kuri vykdo socialinį užsakymą.

Socialinės apsaugos terminų žodyne (<http://www.sec.lt/pages/zodynas/index.html>) bendruomenė apibrėžiama kaip žmonių grupė, daugiau ar mažiau susijusi teritoriniu ir socialiniu atžvilgiu, vienijama bendrų interesų bei tikslų. Filosofijos žodyne (2002) bendruomenė – gyvenimo jausmo ir mąstymo bei veiklos vidinio atitikimo siejamų žmonių grupė (šeima, religinė ir kt. bendrijos).

Pasak N. Večkienės ir kt. (2002), bendruomenė apibrėžiama ir kaip asociacija, jungiama bendro tikslo ir savipagalbos. Bendruomenės rūpinasi socialiai pažeistais asmenimis, vienija teikiančius pagalbą. Tokios bendruomenės dar vadinamos socialiniu tinklu, pabrėžiant lygių galimybių ir socialinio teisingumo siekimą perskirstant įgaliojimus.

Vykdamas sociokultūrinį edukacinį darbą bendruomenėje gali padėti šios charakteristikos:

- bendruomenės ribų suvokimas;
- žinios apie bendruomenės funkcijas;
- žinios apie bendruomenės bruožus (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Bendruomenės ribos. Bendruomenės ribų identifikavimas nėra lengvas. Ar bendruomenė yra geografinė vietovė? Ar tai grupė žmonių, supančių ir padedančių klientui? Profesinė, religinė bendruomenė? Bendruomenės sistema gali būti pačių įvairiausių formų, kurios visos svarbios socialiniame darbe. Bendruomenės, kurioje gyvena klientas, supratimas ir pažinimas gali padėti identifikuoti ir patį klientą, ir tuos šaltinius, kurie gali būti naudingi pagalbos procese.

Bendruomenės funkcijos. Kalbant apie bendruomenės funkcijas, remiamasi R. Warren'o (Johnson, 2003) darbu, kuriame bendruomenė traktuojama kaip socialinė sistema. Skiriamos tokios vietinės reikšmės bendruomenės funkcijos:

- produkto kūrimas, paskirstymas ir vartojimas;
- socializacija;
- socialinė kontrolė;
- socialinis dalyvavimas;
- tarpusavio pagalba.

Kiekvienoje bendruomenėje yra jos dalys, atliekančios šias funkcijas. Verslo bendruomenė yra labiau atsakinga už gamybą, paskirstymą ir suvartojimą. Mokyklos atlieka socializacijos funkciją, vyriausybė – paskirstymą ir suvartojimą. Įvairūs klubai ir organizacijos tenkina socialinio dalyvavimo poreikius. Socialinės gerovės organizacijos teikia tarpusavio pagalbą. R. Warren (Johnson, 2003) pastebėjimu, daug bendruomenės elementų turi ryšių su institucijomis ir sistemomis už bendruomenės ribų. Šie ryšiai vadinami vertikaliais, ryšiai bendruomenėje – horizontaliais. Tokia ryšių analizė – pirmas žingsnis į bendruomenės pažinimą.

Bendruomenės bruožai. Bendruomenė, kaip ir kiekviena socialinė sistema, skiriasi. Beveik neįmanoma sukurti schemas, pagal kurią būtų galima klasifikuoti bendruomenes, kadangi per daug skirtingų dalykų čia įtraukiama. Dennis Poplin (Johnson, 2003) išskyrė tris sritis, kurios atrodo svarbios, kai kalbama apie bendruomenių skirtumus:

- dydis;
- sąveika tarp bendruomenės vienetų ir jos narių;
- socialiniai – kultūriniai bruožai.

Bendruomenės dydis.

Bendruomenės galima skirti teritoriniu principu: miesto ir kaimo. Galima skirti remiantis tikru jos narių skaičiumi: vietinės savivaldos miestas (nuo 15000 iki 20000), mažas miestas (tarp 8000 ir 20000), kaimo bendruomenė (iki 10000) ir rezervato bendruomenė (Johnson, 2003).

Sąveika tarp bendruomenės vienetų ir jos narių.

Siekiant suprasti sąveiką bendruomenėje, svarbu surinkti informaciją iš tos bendruomenės individų ir mažų grupių. Informacija renkama siekiant identifikuoti esamą sąveiką bendruomenės viduje, numatyti galimą poveikį bendruomenei ar iš bendruomenės pusės. Turint šią informaciją, galima identifikuoti tos bendruomenės stipriąsias ir silpnąsias puses.

Socialinius kultūrinius bruožus išskiriame pagal kultūrinius ypatumus.

Studijuojant bendruomenę, atkreiptinas dėmesys į stipriąsias ir silpnąsias jos puses, metodus, kuriais remiantis bendruomenėje priimami sprendimai, būdai, kuriais joje sprendžiamos problemos, bendruomenės galimybės bei motyvacija jos tobulėjimui ir kaitai. Bendruomenės, pajėgios atlikti savo funkcijas ir patenkinti žmonių poreikius, pasižymi tokiais bruožais:

- egzistuoja bent jau pirminiai santykiai;
- jos yra gana autonomiškos (ne per daug veikiamos išorinių veiksnių);
- turi galimybių ir pastangų susidoroti su iškilusiomis problemomis;
- valdžia paskirstyta gana plačiai;
- nariai turi įsipareigojimų bendruomenei;
- narių dalyvavimas yra įmanomas ir sveikintinas;
- bendruomenės daugiau homogeniškos, nei heterogeniškos;
- bendruomenė žino būdų problemoms įveikti (Johnson, 2003).

Paslaugų teikimas yra bendruomenės sistemos dalis. Norėdamas tai suvokti, darbuotojas turi vertinti bendruomenę kaip socialinę sistemą. Šis suvokimas yra svarbus ne tik siekiant suprasti aplinką, kuri įtakoja darbuotojo ir kliento sąveiką, bet ir dėlto, kad bendrajame socialiniame darbe bendruomenėje gali atsirasti sritis, į kurią būtina intervencija. Šiuo atveju socialinis darbuotojas dirba su individais ir mažomis grupėmis, siekia pasikeitimų bendruomenės struktūroje ir funkcionavime. Bendruomenę svarbu pažinti dar ir dėlto, kad įvairioms problemoms spręsti ir poreikiams patenkinti būtų galima panaudoti jos turimus išteklius.

V. Baršauskienė ir I. Leliūgienė (2001) teigia (cit. pagal Johnson, 1996), kad bendruomenė yra artimiausia darbuotojo, kliento ir agentūros aplinka, analizuojama kaip socialinė sistema, akcentuoja (cit. pagal Juodienė, 1998) ypač didelę bendruomenės įtaką jos nariams ir plačias galimybes sprendžiant tų narių problemas bei tenkinant jų poreikius.

Pasak J. Pivorienės (2010), svarbu įvertinti, kad bendruomenė yra nuolat kintantis darinys:

- erdvėje – didėjantis mobilumas, naujos technologijos skatina ieškoti pagalbos už bendruomenės ribų;
- laike – kinta poreikiai, skirtingai naudojamos bendruomenės ištekliais;
- populiacija – išeina viena karta, keičiasi klasinė struktūra (cit. pagal Chaskin et al., 2001).

Bendruomenė – šeimų ar žmonių grupė, kurią jungia tam tikros bendro naudojimo vertybės, turinti vieningas tarnybas, įstaigas, ir interesus ar geografinį artumą. Bendruomenė yra viena svarbiausių socialinių institucijų, jei galime užčiuopti jos kontūrus. Mažų miestelių bendruomenės visame pasaulyje yra saugesnės, puoselėjančios socialinės kaimynystės, talkų ir savitarpio pagalbos tradicijas. Dideliuose miestuose, jei bendruomenę suprasime, remdamiesi geografiniu parametru, bendruomenės paprastai buriasi prie maldos namų, parapijų, mokyklų, seniūnijų ar kitų socialinių institucijų (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Apibendrinant galima teigti, kad bendruomenės poreikių ir galimybių ištyrimas leidžia geriau panaudoti įvairias kultūros galimybes pagyvenusių žmonių socialinio aktyvumo ir iniciatyvos skatinimui, saviugdai, saviraiškai. Bendruomenės, kaip socialinės sistemos, supratimas leidžia siekti pakeitimų struktūroje, veikloje ir problemų sprendimui, poreikių tenkinimui panaudoti jos pačios išteklius.

1.2. Sociokultūrinės veiklos samprata, tikslai ir kryptys

Pagal M. Spierts (2003), žodžių junginys „sociokultūrinis darbas“ Nyderlanduose pradėtas naudoti XX amžiaus šeštojo dešimtmečio pabaigoje. Socialinėse akademijose atsirado nauja studijų kryptis – kultūrinis ir sociokultūrinis darbas. 1980 metais sociokultūrinis darbas buvo teisiškai reglamentuotas, vėliau pripažintas sociokultūrinio darbo profesijos profilis, o dešimtojo dešimtmečio pradžioje ši profesija buvo įtraukta į socialinio aprūpinimo ir gerovės profesinę praktiką. Dažniausiai sociokultūrinės veiklos pagrindas yra įvairios laisvalaikio formos. Veikla gali būti orientuota į darbą, profesinį rengimą, rūpybą ar švietimą, bet sociokultūriniai darbuotojai bendrauja su žmonėmis pirmiausia jų laisvalaikio metu, skatindami jų stipriąsias savybes, sugebėjimus ir interesus (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

LR Kultūros centrų įstatyme (2004) sociokultūrinė veikla apibūdinama kaip specifinė bendruomenės veiklos sritis, kuri sudaro palankias sąlygas bendruomenei realizuoti socialinius, kultūrinius ir švietėjiškus poreikius, siekiant integruotis į visuomenę.

V. Baršauskienė ir I. Leliūgienė (2001) teigia, kad terminas „socialumas“ apima visa, kas yra žmonėms visuomeniškai bendra, tai yra sąlyga, leidžianti žmonėms nuolat turėti ryšį vienas su kitu. „Kultūra“ (lot. cultura – ugdymas, auklėjimas, lavinimas) – tai, kas tą bendrumą formuoja ir atsispindi atitinkamame kultūriniame identiškume. Pasak M. Spierts (2003) sociokultūrinis darbas, tai socialinė paslauga, kuri teikiama individams, grupėms,

organizacijoms, siekiant jų kultūrinio ir visuomeninio veiklumo. R. Aleknaitė-Bieliauskienė (2008) sociokultūrinį darbą įvardija kaip ryšių tarp žmonių, žmonių grupėse formavimą, profesinę veiklą, padedančią harmonizuoti asmenų, jų grupių, bendruomenių santykius. Kultūros dėmuo įprasmina žmonių sąveikos vertybinius parametrus. Sociokultūriniam darbui priskiriamas švietimo darbas, bendruomenės darbas, kultūrinio lavinimo bei meno sektorius.

Sociokultūrinis darbas skirstomas į sudėtines dalis pagal veiklos kryptis remiantis įvairiais kriterijais. Pateikiama tokia struktūra:

1. Sociokultūrinis darbas pagal amžiaus grupes (darbas su mažais vaikais, darbas su vaikais, *darbas su pagyvenusiais žmonėmis*).
2. Sociokultūrinis darbas, susijęs su socialinėmis politinėmis klientų grupėmis (su mergaitėmis, moterimis, imigrantais, klajūnais).
3. Sociokultūrinis darbas savanoriškos iniciatyvos pagrindu. Darbas su vaikais ir jaunimu žaidimų, sporto aikštelėse.
4. Specifinis sociokultūrinis darbas (vaikų globa, moksleivių, praleidinėjančių pamokas, priežiūra, *darbas su senyvo amžiaus žmonėmis*).
5. Sociokultūrinis darbas su jaunimu (su mažyliais, vaikais, mergaitėmis, paaugliais, rizikos grupių jaunimu, darbas su jaunimu gatvėse, bendruomenėje, informacinė veikla) (Spierts, 2003).

Pagyvenusių žmonių socialinės atskirties įveikimas, jų savivertės palaikymas, sąlygų gyvenimo patirčiai aktualizuoti sukūrimas, vertybių pripažinimas bei kūrybinio potencialo galimybių realizacija sėkmingai įgyvendinama organizuojant sociokultūrinį darbą. Kartu gerinama emocinė pagyvenusio žmogaus būklė, stiprinami socialiniai ryšiai (Kozlovas, 2007). Pasak V. Černiaus (2006), *žmonės trokšta įsilieti į ką nors didesnį (grupę), tai suprasdami kaip būtinybę išlikti*.

Anot V. Baršauskienės ir I. Leliūgienės (2001), sociokultūrinis darbas negali vykti tuščioje erdvėje. Kad sociokultūrinės institucijos būtų labiau pasiekiamos, naudojamos įvairios kultūros galimybės: kursai, kultūrinės programos, renginiai kavinėse. Jų metu siekiama įvertinti žmonių poreikius, iširti bendruomenės galimybes ir pasiūlyti veiklas.

Sociokultūrinio darbo tikslas yra suteikti žmonėms galimybę pažvelgti į savo padėtį objektyviau, sustiprinti savo kompetencijas bei panaudoti atitinkamus išteklius. Savo asmeninę problemą ir savo bendruomenės situaciją tie žmonės, aktyviai veikdami, ilgainiui patys gali tinkamai pakeisti (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001), nes pasak R. Aleknaitės-Bieliauskienės (2008) *sociokultūrinio darbo tikslas – vertybiniu parametru ženklinta veikla visuomenėje, bendruomenėje, veikla, siekiant kitų bendruomenės narių pozityvios, kryptingos socializacijos, pagalba jiems, paslaugos*.

Sociokultūrinis darbas atlieka keletą funkcijų (1 lentelė). 1991 metais Nyderlanduose buvo sudarytas šalies mastu galiojantis funkcijų sąrašas, vadinamas bendras sociokultūrinio darbo funkcijų projektas (BSDF), kuriuo dažniausiai remiamasi derybose tarp bendruomenių sociokultūrinio darbo organizatorių ir valstybinių įstaigų.

1 lentelė. Sociokultūrinio darbo funkcijos

Bendras sociokultūrinio darbo funkcijų sąrašas (oficialus)
1. Susibūrimas (susitikimai) - rekreacija (poilsis ir laisvalaikis)
2. Švietimas ir ugdymas
3. Kultūra ir kūryba
4. Interesų atstovavimas, aktyvinimas
5. Informacija ir paslaugos
6. Situacijos vertinimas
7. Derinimas ir koordinavimas

Šaltinis: Spierts, 2003, p.51

Sociokultūrinis darbas priklauso nuo funkcijų, bet lemiamą reikšmę turi ne funkcijų suma, bet jų sąveika. Sąveiką atskleidžia veiklos sričių įvairovė, kurią galima suskirstyti į keturias kryptis: rekreacijos, švietimo ir auklėjimo, meno ir kultūros bei bendruomenės kūrimo. Šios kryptys sociokultūriniame darbe nuolat pasireiškia įvairiomis formomis, suteikia galimybę užtikrinti sociokultūrinio darbo ryšį su kitomis institucijomis ir įtakos sferomis (Spierts, 2003).

Skirstymas į keturias kryptis turi nemažai pranašumų. Sociokultūrinės veiklos pasiūla tampa aiškiau matoma, o pasiūlos programavimą ir plėtotę galima struktūrizuoti. Specialistai gali nuolat plėsti dalykines žinias vienoje ar kitoje srityje ir papildyti jas kitų sričių žiniomis, bet turi atsižvelgti į tai, jog vienai ar kitai kryptčiai būdinga keletas aspektų. Tačiau pernelyg formalus skirstymas į keturias kryptis susijęs su tam tikra rizika. Priskyrus kurią nors veiklą vieninteliai kryptčiai, kyla pavojus, kad tokios veiklos turinys gali susiaurėti.

Kitas sociokultūrinio darbo pasiūlos požymis yra ryšys tarp visų kryptčių veiklos. Dalyviai dažnai dalyvauja poilsio ir laisvalaikio renginiuose ne vien norėdami atsipalaiduoti. Tokie renginiai yra puiki proga susitikti su kitais žmonėmis ir užmegzti naujus kontaktus, padiskutuoti įvairiomis temomis. Tokiu būdu vykstantis pasikeitimas nuomonėmis yra daugelio edukacinių procesų sąlyga, o dažnai ir paskata atstovauti interesams bei saviveikai (Spierts, 2003).

Pagal šias keturias kryptis galima nustatyti sociokultūrinės veiklos poziciją kitų mokymo, socialinės gerovės ir kultūros įstaigų atžvilgiu. Sociokultūrinei veiklai šiose keturiuose kryptyse bendruomenėje būdingi tokie skiriamieji bruožai:

- ji lengvai pasiekama, nes nenutolusi nuo gyvenamosios aplinkos;
- dažnai pasižymi neformaliu pobūdžiu, todėl išvengiama daugelio kliūčių ir apribojimų;
- yra lanksti, todėl galima lengviau prisitaikyti prie gyventojų norų ir poreikių;
- jai būdingas darbo metodas, kuris teikia galimybių kuo geriau prisiderinti prie dalyvių kultūros ypatumų bei įpročių (Spierts, 2003).

Apibendrinant galima teigti, kad sociokultūrinio darbo tikslo įgyvendinimas bendruomenėje vykdomas atsižvelgiant į aktualijas, poreikius, kylančius iš artimiausios aplinkos, bendradarbiavimą su kitomis institucijomis ir visuomeninę sociokultūrinio darbo reikšmę. Sociokultūrinės veiklos kryptys: rekreacija (poilsis ir laisvalaikis), švietimas ir auklėjimas, menas ir kultūra, bendruomenės kūrimas papildo viena kitą. Priimami sprendimai turi atitikti bendrąją politiką, sociokultūrinėje veikloje siekiama ryšio tarp nuomonių, tikslų, išeities taškų ir pozicijų.

1.3. Sociokultūrinė edukacinė veikla

Pasak M. Spierts (2003) socioedukacinei arba švietimo ir auklėjimo veiklai ypatinga vieta skiriama dėl susitikimų, poilsio ir mokymosi derinio. Socioedukacinė veikla gali būti ir visiškai savarankiška funkcija, orientuota į suaugusių žmonių švietimą, žinių įgijimą ir plėtimą, socialinių ir kultūrinių įgūdžių tobulinimą, asmenybės bei visuomenės ugdymą. E. Štuopytė (2010) teigia, kad socioedukacinė veikla – tai permanentinį pobūdį turinti veikla, nukreipta į asmens visapusišką galių plėtojimą ir ugdymą, užtikrinant ugdytinio pilnutinę socializaciją jį supančioje aplinkoje.

Švietimo ir auklėjimo veiklos krypties tikslus, pobūdį, pagrindinius uždavinius matome 2 lentelėje.

2 lentelė. Švietimo ir auklėjimo veiklos kryptis

Veiklos kryptis	Tikslai	Veiklos pobūdis	Pagrindiniai uždaviniai
Švietimas ir auklėjimas	- lavinimas ir ugdymas - mokymas - saviraiška - socialinės žinios ir įgūdžiai	- kursai - paskaitos - įgūdžių lavinimas - etapas mokymas ir kuravimas	- mokymo procesas - visuomeninis orientavimas - kompetencijos didinimas - asmenų aktyvinimas ir tolesnis tarpininkavimas

Šaltinis: Spierts, 2003, p.141.

Pagrindinė švietimo ir auklėjimo srities sąvoka – „mokymasis“, yra orientuotas ne tik į žinių kaupimą, bet ir į gebėjimų bei savimonės ugdymą. Žmonės lavėja ir tampa

savarankiškomis asmenybėmis tam tikru būdu tvarkydami savo gyvenimą bei įvairiais aspektais sąveikaudami su gyvenamąja aplinka (Spierts, 2003).

Švietimas – veikla, kuria siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokyti – prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė. Švietimas – asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas. Jis grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų (LR Švietimo įstatymas, 2003).

Lisabonos Europos Tarybos posėdyje (2000) buvo konstatuota, kad Europa perėjo į Žinių amžių ir mokymasis visą gyvenimą tampa būtinybe – svarbiausiu visos Europos prioritetu. Europos Komisija paskelbė memorandumą, kuriame suformulavo mokymosi visą gyvenimą sistemos plėtros strategiją ir suformulavo šešis pagrindinius principus, leidžiančius realizuoti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi:

1. Nauji pagrindiniai įgūdžiai. Šis principas turi garantuoti galimybę įgyti, atnaujinti įgūdžius, leidžiančius gyventi žinių visuomenėje. Tai kompiuterinis raštingumas, užsienio kalbos, technologinė kultūra, socialinės kompetencijos.
2. Investicijos į žmogiškuosius resursus. Tai raginimas vystyti žmogiškuosius resursus, svarbiausia vertybe laikant žmogų. Tam būtinas socialinių partnerių bendradarbiavimas, darbuotojų ugdymas.
3. Mokymo ir mokymosi inovacijos. Keisti mokymo formas, prisiimti atsakomybę už mokymosi kokybę ir rezultatus. *Prisiminus senstančią Europą būtina daugiau dėmesio skirti vyresnio amžiaus žmonių mokymuisi.*
4. Išsimokslinimo įvertinimas. Tobulinti mokymosi, ypač neformaliojo, rezultatų vertinimą. Ypatinę reikšmę įgyja neformaliojo mokymosi sertifikavimo formos.
5. Informavimas apie suaugusiųjų švietimo galimybes ir konsultavimas. Darant sprendimus, prisitaikant prie pakitusių gyvenimo ir darbo sąlygų, informacijos teikimas, konsultavimas turi būti visiems prieinama paslauga.
6. Mokymasis arčiau namų. *Užtikrinti, kad visą gyvenimą trunkančio mokymosi galimybės būtų kuo prieinamesnės kiekvienam bendruomenės nariui* (tam panaudoti bibliotekas, bendruomenių namus ir pan.) sukuriant nuotolinio mokymosi galimybes, įrengiant kompiuterines technologijas.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „Dėl nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo” (2004) taip pat buvo *akcentuotas mokymosi visą gyvenimą plėtojimas, įtraukiant į šį procesą vyresnius žmones*, nes pasak A. Monkevičiaus

(2010), *mokymasis suaugusiems žmonėms labiausiai padeda stiprinti teigiamą požiūrį į save, skatina savigarbą, pasitikėjimą savo jėgomis, įsitraukimą į prasmingą veiklą ir galimybę tobulėti.*

Europos komisijos paskelbtame komunikate „Suaugusiųjų mokymasis: mokytis niekada nevėlu“ (2006) akcentuojama suaugusiųjų švietimo plėtros svarba. *Vienas iš uždavinių – vyresnio amžiaus asmenų švietimas ir mokymas. Akcentuojamos informavimo, konsultavimo, žiniasklaidos priemonių teikiamos galimybės įtraukti į mokymąsi sunkiai pasiekiamas grupes.*

Suaugusiųjų švietimo plėtrai daug dėmesio skiriama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 – 2008 metų programoje – jos įgyvendinimo priemonės numato savivaldybių švietimo įstaigose plėsti neformaliojo švietimo paslaugas.

Atnaujintoje mokymosi visą gyvenimą plėtros strategijoje akcentuojamas neformalusis suaugusiųjų švietimas, jo reikšmė socialinei sanglaudai, aktyviam pilietiškumui, sportiniam aktyvumui, sveikai gyvensenai skatinti ir asmenų bendrosioms kompetencijoms ugdyti, socialinei atskirčiai mažinti (Andragogų klausimai..., 2008).

Neformalusis švietimas – švietimas pagal įvairias švietimo poreikių tenkinimo, kvalifikacijos tobulinimo, papildomos kompetencijos įgijimo programas (LR švietimo įstatymas, 2003). Tai asmens ar visuomenės interesų sąlygojama savišvieta, apimanti valstybės švietimo sąvadais neapibrėžtą lavinimąsi. Jos rezultatai formalūs arba nėra fiksuojami, arba išduodami pažymėjimai nėra pripažįstami valstybės mastu.

Dėl naujų technologijų atsiradimo neformalusis suaugusiųjų švietimas tampa būtina visuomenės išlikimo sąlyga. I. Žemaitytė (2007) teigia (remiasi Hake, 1997), kad mokomasi siekiant išgyventi; nesvarbu, ar kalbama apie visuomenę, organizaciją ar asmenį, mokomasi daugiau dėl dabarties negu dėl rytdienos. Svarbią nuolatinio mokymosi vietą visuomenėje apibūdina trys dalykai:

- komunikacijos ir informacijos globalizavimas;
- tradicijų išnykimas visuomenės gyvenime;
- nuolatinis refleksyvumo arba atspindžio poreikis, kurį sukelia vadinamoji „žinių visuomenė“.

Globalizacija, tradicijų nykimas, ir institucinis refleksyvumas suteikia mokymuisi išskirtinį vaidmenį visuose socialiniuose procesuose, mokymasis apima visą visuomenę. Pasak I. Žemaitytės (2007), išskiriami (remiasi Ogarevas, Kliučarevas, 2000) du neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir socialinės kaitos problemos aspektai:

- kintantys reikalavimai žmogui, kaip subjektui, kuriuos veikia vykstantys visuomenės pokyčiai;

- neformaliojo suaugusiųjų švietimo, kaip užtikrinančio pažangių visuomenės pokyčių sėkmę veiksnio, vaidmuo.

Nuolatinė kaita įnešė esminių pokyčių ir į suaugusiųjų, vyresnio amžiaus žmonių švietimą, kuris nepaprastai išsiplėtė. Nuolatinis mokymasis, žiniomis grindžiamose visuomenėse neformalusis suaugusiųjų švietimas užima svarbią vietą.

V. Chauhan (Creating Spaces..., 2009,) teigia, kad *neformalus švietimas – reikšminga pagalba bendruomenės nariams įgyjant pasitikėjimą, keičiant požiūrį, suvokiant savo reikšmingumą. Neformalus švietimas nukreiptas prieš stereotipus, diskriminaciją, stiprina bendruomenės sanglaudą ir stiprina ryšius tarp bendruomenės narių.* C. Sutton (1999) akcentuoja neformalaus mokymo socialiniame ir politiniame kontekste svarbą.

Sociokultūriniame darbe energingai siekiama suteikti veiklai švietėjišką aspektą. D. Goezinne-Zijlman (Spierts, 2003) teigia, kad *švietimo ir auklėjimo darbas turi įtakos tolesnei suaugusiųjų žinių, įžvalgų, gebėjimų ir veiklumo plėtrai.* Juo siekiama padėti žmogui suvokti savo, kaip asmens, padėtį, ieškoti galimybių jai pagerinti ir dalyvauti visuomenės gyvenime”. Ji mokymąsi skirsto į instrumentinį (veikla, padedanti formuoti įpročius), ekspresyvųjį (veikla, padedanti ugdyti asmenybę) ir refleksyvųjį (veikla, padedanti nustatyti sąryšį tarp savo veiksmų ir socialinių struktūrų bei institucijų pokyčių). Van der Zee ir kt (Spierts, 2003) išskiria mokymąsi „darykite tai patys“ (Do-it-yourself-Lernen). Tai mokymasis nesinaudojant tarpininkavimu.

Pasak N. Petkevičiūtės (Žmogaus socialinė raida, 2001) *švietimas užtikrina demokratiją, saugumą, skatina visuomenės kaitą, išplečia asmens pažinimo, profesinių gebėjimų galimybes, gyvenimo kokybės plėtrą. Tai svarbus veiksnys apsaugant asmenis nuo skurdo, patekimo į socialinės atskirties rizikos grupes.*

Taigi, neformalaus švietimo teikiams galimybėms, didinant pagyvenusių žmonių kompetenciją, visuomeninį orientavimą, didelę reikšmę skiria ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktai ir dokumentai. Vyresnio amžiaus žmonių įtraukimas į mokymosi visą gyvenimą procesą išplečia galimybes gyventi visavertį gyvenimą, užtikrinti kultūros vertybių prieinamumą, socialinių ryšių plėtrą ir dalyvavimą bendruomenės veikloje.

1.4. Sociokultūrinių institucijų tinklas

Anot M. Spierts (2003) sociokultūrinės institucijos, siekdamos suderinti paklausą bei pasiūlą, bendradarbiauti su įvairiomis socialinės gerovės įstaigomis, turėtų kooperotis – kurti tinklus.

Socialinių institutų, organizacijų, įstaigų visuma, integruota į vietos bendruomenę, sukuria būtiną infrastruktūrinį potencialą žmonių įvairiausiems poreikiams ir interesams reguliuoti, jų

socializacijai ir įtraukimui į aktyvią socialinę, politinę, kultūrinę bei dvasinę veiklą (Bagdavičius, 2005).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „Dėl nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo“(2004) išskiriamas vienas iš valstybės kultūros politikos tikslų – *sudaryti visuomenei ir kiekvienam jos nariui, taip pat vyresnio amžiaus žmonėms, sąlygas dalyvauti kultūriniame gyvenime, pasirinkti mėgstamą laisvalaikio būdą ir suteikti progą išreikšti save*. Įgyvendindamos šią nuostatą, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos vykdo priemones, sudarančias sąlygas visokio amžiaus žmonėms dalyvauti kultūriniame gyvenime.

Svarbus vaidmuo, teikiant sociokultūrinės edukacines paslaugas vyresnio amžiaus žmonėms tenka bibliotekoms, muziejams. Viešosios bibliotekos, įgyvendindamos viešumo, prieinamumo principą, būdamos atviros bet kokio amžiaus, bet kokio išsilavinimo, bet kokios socialinės padėties ir fizinių galimybių bendruomenės nariams, *dalyvauja sprendžiant vyresnio amžiaus žmonių socialinės atskirties, užimtumo, švietimo ir mokymosi visą gyvenimą problemas*, sudaro jiems sąlygas gyventi visavertį kultūrinį gyvenimą. Viešosios bibliotekos neįgaliuosius ir vyresnio amžiaus žmones aptarnauja namuose, neįgaliųjų bendruomenių, draugijų centruose, sudaro sąlygas bibliotekose aptarnauti neįgaliuosius ir vyresnio amžiaus lankytojus, rengia kompiuterinio raštingumo, kalbų mokymosi kursus, renginius, parodas, steigia įvairius klubus („Dėl nacionalinės...“, 2004).

Muziejai šiandien – ne tik paveldo saugotojai, jie atlieka vis daugiau naujų funkcijų – yra kartu ir švietimo įstaiga, ir pramogų, laisvalaikio vieta. *Muziejuose populiarėja šviečiamosios programos, įvairūs projektai, kuriuose aktyviai dalyvauja ir vyresnio amžiaus žmonės*. Muziejus atsiduria paslaugų rinkoje ir daugiausia dėmesio skiria lankytojui, jo reikmėms („Dėl nacionalinės...“, 2004).

Vykdamas sociokultūrinę edukacinę veiklą didelis vaidmuo tenka nevyriausybinėms organizacijoms (NVO). NVO yra laisva piliečių valia įkurta demokratinė organizacija, kuri tarnauja visuomenės ar kai kurių jos grupių labui, nesiekia pelno ar tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyme (<http://www.nisc.lt/lt/index.php>). NVO veiklą reglamentuoja teisės aktai: LR Konstitucija (1992), LR Asociacijų įstatymas (2004), LR Viešųjų įstaigų įstatymas (2004), LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas (2003) bei kiti dokumentai.

NVO jau dabar gana aktyviai dirba įvairiose senėjimo strategijai įgyvendinti svarbiose srityse: teikia socialines paslaugas, *propaguoja sveiką gyvenimo būdą, informuoja, moko, konsultuoja vyresnio amžiaus žmones, organizuoja kultūrinius renginius, stiprina kartu bendravimą, perduoda jaunimui patirtį ir tradicijas, taip didindamos socialinę aprėptį ir siekdamos sukurti ir įdiegti veiksmingą valstybės valdymo institucijų ir vyresnio amžiaus žmonių*

interesams atstovaujančių nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimo modelį (Dėl nacionalinės gyventojų senėjimo..., 2004).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „Dėl nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo“ (2004) išskiriami sekantys veiksmai:

- skatinti *vyresnio amžiaus žmones aktyviau jungtis į nevyriausybinės organizacijas*, dalyvauti kultūriniame, politiniame gyvenime, supažindinti juos per visuomenės informavimo priemones su tokio dalyvavimo galimybėmis, *kuriant teigiamo, aktyvaus, į plėtrą orientuoto senėjimo proceso įvaizdį visuomenėje*;
- *užtikrinti vyresnio amžiaus žmonių dalyvavimą įvairiose šalies, savivaldybių lygmens konsultacijos tarybose, kuriose aptariami su jais susiję valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų projektai*;
- *remti ir skatinti savivaldybėse nevyriausybinų organizacijų, bendruomenės centrų, vyresnio amžiaus žmonių klubų kūrimą ir išlaikymą*. Šiuose centruose, klubuose būtų galima bendrauti, dalintis informacija, patirtimi ne tik tarpusavyje, bet ir skirtingų kartų žmonėms, turintiems panašių interesų, tenkinti kultūrinius poreikius.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime „Dėl nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo“ (2004) išskiriamas *vyresnio (pensininko) amžiaus žmonių švietimas*. Lietuvoje galime rasti tik bendro pobūdžio informacijos apie tokį švietimą. Susidaro įspūdis, kad daugiausia šią veiklą plėtoja Trečiojo amžiaus universitetas – neformaliojo suaugusiųjų švietimo institucija (TAU), veikiantis jau daugiau kaip 10 metų ir turintis filialus Kaune, Prienuose, kituose miestuose ir rajonuose. Šiuo metu jis turi daugiau kaip 2000 studentų, apie 80 procentų – baigę mokslus, nemaža turi mokslo laipsnius ir vardus. *Didžiuma šių pagyvenusių žmonių studijuoja vienus dalykus ir patys dėsto kitus. Jie teigia, kad pradėjęs lankyti universitetą padidėja užimtumas, labai pagerėja sveikata, nes lankyti paskaitas, susitikti su bendraminčiais – didelis džiaugsmas* („Dėl nacionalinės..., 2004).

Pensinio amžiaus žmonės mokosi ir formaliojo suaugusiųjų švietimo institucijose (pvz., kolegijose, aukštosiose mokyklose), tačiau tikslių duomenų apie tai nepavyko rasti. *Galima teigti, kad vis dėlto dauguma vyresnio amžiaus žmonių dalyvauja neformaliojo suaugusiųjų švietimo programose*, tai yra. tobulina bendruosius gebėjimus, lavinasi meno kolektyvuose („Dėl nacionalinės..., 2004).

Pasak G. Mažeikio (2005) įsitraukimas į egzistuojančius tinklus, kultūrinis ir socialinis įsišaknijimas yra neišvengiamas, nes be įsitraukimo nėra ir žmogaus, o tik „dvikojė, neprisitaikiusi savarankiškai gyventi būtybė“ (<http://old.su.lt/article/articleview/1916/1/705/>). Socializacija yra tinklų teikiamos tiesos pažinimas, suteikiantis galimybę laisvai jaustis

sociokultūriniuose tinkluose. Tačiau pertvarkant kultūros įstaigų tinklą, ne visuomet atsižvelgiama į vyresnio amžiaus žmonių poreikius.

LR statistikos departamento duomenimis, *vyresnio amžiaus žmonių ateity tik daugės, dėl to neišvengiamai didės sociokultūrinės edukacinės veiklos plėtros problema*, skatinanti sekančius pokyčius ir iššūkius:

- sistemingai neatliekami vyresnio amžiaus žmonių kultūrinių poreikių tyrimai, todėl ateityje bus sunku jiems teikti reikiamas ir geros kokybės kultūros paslaugas;
- kuklios vyresnio amžiaus žmonių pajamos trukdo jiems gauti geros kokybės, įvairesnes kultūros paslaugas. Daugėja aukštąjį išsilavinimą turinčių vyresnių žmonių, dėl to didėja intelektualinio laisvalaikio ar dalyvavimo kultūriniame gyvenime poreikis. Senstant visuomenei, ši problema didės (Dėl nacionalinės..., 2004).

Apibendrinant galima teigti, kad *didėjant vyresnių žmonių skaičiui, svarbu jiems užtikrinti galimybę įsijungti į sociokultūrinių institucijų, organizacijų tinklus*. Skatinti pagyvenusių žmonių gebėjimus, norą perteikti žinias ir patyrimą, inicijuoti dalyvavimą sociokultūrinėje edukacinėje veikloje. Dalyvavimas sociokultūriniuose tinkluose gerina gyvenimo kokybę, stiprina pilnavertiškumo jausmą, mažina socialinę atskirtį.

1.5. Bendruomenės plėtros galimybės

Bendruomenės plėtra yra ilgalaikis, planingas ir kryptingas procesas, besiremiantis sėkminga praktika, visybišku požiūriu į žmogų ir institucijas, į socialinio teisingumo, lygybės ir kitų svarbių principų įgyvendinimą. Pagrindinė bendruomenių plėtros tema ir kartu *esminis veiklos principas – žmonių gebėjimo aktyviai ir savarankiškai veikti savo bendruomenėje skatinimas ir plėtojimas*. Plėtra yra demokratinis procesas, todėl jai būdingos ir visos demokratinės vertybės: dalyvavimas, įvairovė, pagarba skirtumams, bendrų sprendimų paieška ir kt. (Bendruomenės plėtra, 2004).

Kultūros, žinios, požiūriai, nuomonės, idėjos nuolat pinasi, kinta, atsiranda ir išnyksta. Šiuolaikiniai pokyčiai pasaulyje stipriai veikia ir žmonių kultūrą bei pasaulėžiūrą. Nelengva tokioje kaitoje užčiuopti prasmingumą, imtis kūrybinės veiklos, formuluoti asmeninius, šeimos ir bendruomenės tikslus. Sociologai, filosofai, švietimo ir socialiniai darbuotojai, psichologai, ekonomistai ir kitų profesijų specialistai aktyviai diskutuoja, kaip žmonėms pajėgti tinkamai pasinaudoti vykstančiais pokyčiais ir naujomis galimybėmis. C. Sutton (1999) teigia, kad *vienas iš pačių svarbiausių bendruomenės tikslų, – siekti įgalinti žmones*. Įgalinimą sudaro dvi svarbios dalys, abi vienodai reikšmingos: įgaliojimas ir galios suteikimas. Žmonės turėtų patys prisiimti atsakomybę už savo poreikius ir sunkumus (t.y. jie turi būti įgalinti), tačiau jiems turi būti suteikta reikiama galia (žinios, įgūdžiai, pinigai, struktūros ir t.t.). Įgaliojimas glaudžiai susijęs

su žmonių dalyvavimu – jie turi būti nuolat skatinami ir privalo turėti galimybių dalyvauti sprendimų priėmimo, turėti realią galią spręsti aktualius klausimus ir priimti sprendimus (Bendruomenės plėtra, 2004).

Kitas svarbus dalykas – kokybiškai kitoks žmogaus gerovės supratimas. Anksčiau gerovė buvo skaidoma į atskiras sritis (ekonominė, socialinė, aplinkos, švietimo, kultūrinė, sveikatos ir pan.), tačiau dabar suvokiama, jog šios sritys taip glaudžiai susijusios, kad vertinant ir plėtojant žmonių gerovę turi būti suprantamos integraliai.

Bendruomenės plėtros veikla turėtų pasižymėti:

- integralumu – visybišku požiūriu į socialinius, kultūrinius, ekonominius ir aplinkos veiksmus;
- įvairove – skirtingų interesų ir poreikių bendruomenėje pripažinimu ir vertinimu;
- įgalinimu – pastangomis plėtoti žmonių gebėjimą atvirai, savarankiškai ir iniciatyviai veikti savo bendruomenėje (Bendruomenės plėtra, 2004).

Analizuojant socialines problemas, jų sprendimą ir klientus, tikslinga kalbėti ir apie visus institutus, dalyvaujančius šiame procese: bendruomenę, agentūrą, teikiančią pagalbą ir paramą, bei klientą. Bendruomenė ir socialinė agentūra yra aplinka, kurianti individui socialinį komfortą. Klientas ateina iš bendruomenės ar tam tikro rajono, turinčio ir lūkesčių, ir išteklių, kuriuos dera įvertinti prieš teikiant pagalbą. Agentūra savo ruožtu taip pat teikia tam tikrus išteklius. Pagalba teikiama ne vakuume, bet gyvenamoje aplinkoje. *Žmogiška sąveika pagrįsta susitarimu, todėl, teikiant efektyvią pagalbą, nepaprastai svarbu suprasti ir jos įtaką* (Sutton, 1999).

R. Adams ir kt. (2005) akcentuoja ryšius bendruomenėje, jų stiprinimą, galimybę užsiimti socialine, rekreacine, politine veikla. *Išsilavinimas, žinios leidžia laisviau dalyvauti bendruomenės veikloje, atrasti naujus interesus ir galimybes.* Kartu klientai gali įgyti papildomų įgūdžių ir žinių, kas sąlygoja naujų socialinių vaidmenų atsiradimą. Pasirenkamos veiklos atitinka klientų pomėgius, yra saugios, naudingos, prevencinės. *Bendruomenės vystymas apima naujas, platesnes, visaapimančias veiklas, įtraukia socialinėje atskirtyje esančius ir vyresnio amžiaus žmones* (The Community..., 2006).

Creasy S. ir kt. (2008), teigia, kad bendruomenės sanglaudos perspektyva nėra išvadų ar savybių būklės apibūdinimas. Tai nuolat vykstantis procesas, kuris ieško skirtumų įvairiose srityse, reikalaujamas nuolatinio įvertinimo. *Bendruomenės sanglaudai skatinti naudojamos priemonės, priklausiančios nuo vietovės bruožų ir reikmių, stiprinančios pavienių bendruomenės narių bei grupių ryšius.* Pasak J. Pivorienės (Socialinis darbas, 2010), bendruomenės plėtojimas trunka ilgiau nei bendruomenės organizavimas, *pabrėžiamos žmonių turimos teisės ir galimybės reikšti pretenzijas.*

Po 2004 metais įvykusios Europos Sąjungos plėtros siekiama sumažinti narių diferenciaciją atsižvelgiant į pagrindinius išsivystymo rodiklius. Kad tai įvyktų, *tikslinga kapitalą investuoti į mokslo, inovacijų sektorius, žmoniškąjį kapitalą ugdančią sociokultūros terpę.*

Vienas iš svarbiausių veiklos rezultatyvumo šaltinių yra kokybiškai naujas žmogaus gebėjimų puoselėjimas. Tai visų veiklos sričių, kuriose dalyvauja žmogus, ir visų holistiškai suvokiamų vertybių sąveikos problema. Neužtenka tik finansuoti meninės kultūros, švietėjiškų programų. Būtina įdiegti poreikį visu tuo prasmingai naudotis (R. Aleknaitė–Bieliauskienė, 2008).

Bendruomenės plėtros principai: integralumas, įvairovė ir įgalinimas *sukuria sąlygas įvairaus amžiaus, taip pat ir pagyvenusių žmonių aktyvios ir savarankiškos veiklos plėtojimui, žmogaus gebėjimų puoselėjimui ir poreikiui prasmingai naudotis kultūrinės veiklos rezultatais.*

Apibendrinant galima teigti, kad pagyvenusių žmonių gebėjimo aktyviai ir savarankiškai veikti bendruomenėje skatinimas ir plėtojimas susijęs su žmonių įgalinimu, integraliu gerovės supratimu, žmogaus ir institutų sąveika gyvenamoje aplinkoje. Svarbus vaidmuo tenka žmoniškąjį kapitalą ugdančiai sociokultūros terpei ir poreikiui prasmingai naudotis kultūrinėmis ir švietėjiškomis programomis.

1.6. Socialinio darbuotojo vaidmuo bendruomenėje

Socialiniams, sociokultūriniais darbuotojams tenka atsakomybė padėti pagyvenusiems žmonėms puoselėti gebėjimus, dalyvauti veiklose ir plėtoti socialinius ryšius. *Senstant visuomenei, atsiras visiškai naujų kultūrinių, švietimo ir informacijos poreikių, keliančių naujus reikalavimus kultūros paslaugų teikėjams.* Iškils kultūros darbuotojų kvalifikacijos problema (Dėl nacionalinės gyventojų senėjimo..., 2004).

Remiantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu „Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo“(2006), sociokultūrinės paslaugas senyvo amžiaus asmenims ir jų šeimoms teikia socialiniai darbuotojai socialinių paslaugų įstaigose. Tikslas – mažinti socialinę atskirtį ir aktyvinti bendruomenę.

Kurti sociokultūrinę terpę sudėtinga: reikalinga vadybininko, politiko išmintis, intelektas, analitiniai ir kūrybiniai gebėjimai:

- tirti vietinės etninės, socialinės kultūros ypatumus, bendruomenės poreikius;
- darbui konkrečioje terpėje pritaikyti žinomus organizacinius, verslo, bendruomenės aktyvizavimo modelius;
- rasti bendruomenės skatinimo būdus dalyvauti kuriant veiklas, plėtojant komunikaciją, teikti pagalbą;

- mokėti vertinti bendruomenės poreikius ir gebėti pasiūlyti naujas idėjas (plačiaja prasme) (Aleknaitė–Bieliauskienė, 2008).

Kultūrinių įstaigų darbuotojai, teikdami kultūrinės paslaugas, negali atsiriboti nuo socialinių paslaugų teikimo. Kultūrinio produkto vartotojas, dalyvaudamas kultūrinėje veikloje tuo pačiu tenkina ir savo socialinius poreikius: tarpininkavimo, komunikavimo, mokymosi, prevencinių įgūdžių įgijimo. Išskyla sociokultūrinio darbo sampratos dilema. *Socialiniai darbuotojai pripažįsta, kad jiems trūksta kultūrinių kompetencijų, o kultūros darbuotojai nėra įsisąmoninę, jog jų veikla tiesiogiai susijusi su socialinių paslaugų teikimu* (Šinkūnienė, Savickaitė, 2008).

Socialinio darbuotojo žinyne (Leliūgienė, 2003) nurodoma, ką turi žinoti ir mokėti socialinis darbuotojas kultūrinės laisvalaikio veiklos socialinėje aplinkoje organizatorius (arba jis turi būti įgijęs sociokultūrinės laisvalaikio veiklos organizatoriaus specializaciją). Tarpe kitų, minimi tokie reikalavimai žinoti: šiuolaikinę socialinės kultūrinės veiklos būklę, paauglių ir suaugusiųjų laisvalaikio vystymosi tendencijas; teisinius ir norminius aktus, ekonominius mechanizmus, valdančius kultūrinę laisvalaikio sferą; laisvalaikio organizavimo principus; įvairių laisvalaikio rūšių užsiėmimų būdingus ypatumus; vaikų, paauglių, moterų, vyrų motyvų, poreikių, interesų, nuostatų specifiką; meninių gabumų vystymo ypatumus, saviveiklinio kolektyvo veiklos turinį, metodus ir kt.

Socialinis darbuotojas laisvalaikio organizatorius turi mokėti: išsiaiškinti gyventojų bendruomenės interesus ir poreikius skirtingose kultūrinės laisvalaikio veiklos srityse; *įtraukti* vaikus, paauglius, suaugusiuosius, taip pat *pagyvenusius į aktyvią kultūrinę laisvalaikio veiklą*; mokėti praktiškai panaudoti naują kultūrinės laisvalaikio veiklos organizavimo mechanizmą; panaudoti vadybinius sugebėjimus vystant organizacijų, įstaigų, mėgėjiškų susivienijimų veiklą, organizuojant koncertus ir parodas, apžiūras, konkursus, festivalius ir šventes, sporto-sveikatingumo, kitus renginius ir t. t. (Leliūgienė, 2003).

Pasak J.R. Šinkūnienės (2005) tam, kad *socialinis darbuotojas* galėtų integruoti ir pritaikyti savo žinias bei įžvalgas organizuojant laisvalaikio veiklas globos institucijose, bendruomenėje jis *turi suderinti profesinius ir asmeninius gabumus, juos nuolat tobulinti, atsižvelgdamas į klientų gyvenimo būdą, pomėgius bei patirtį*. Sociokultūrinė edukacinė veikla negali būti vienpusė. Dėmesio į paslaugų gavėjo motyvus ir interesus nekreipimas nesiderina su paslaugų teikimo koncepcija (Bitinas, 2000). Sunkiausia suderinti skirtingo išsilavinimo asmenų veiklą grupėje, nes skiriasi jų patirtis, įgūdžiai, požiūris (Andragogų klausimai, 2008).

Socialiniam darbuotojui reikalingas kūrybingumas ir domėjimasis kultūriniame šalies gyvenime vykstančiais procesais. Nekenkia ir “lengvo avantiūrizmo” laipsnis – nebijoti eksperimentuoti, kurti projektus, gebėti lanksčiai prisitaikyti prie kintančios aplinkos bei sąlygų.

Didžiausia problema, kad Lietuvoje nėra nei mokslinės, nei populiariosios literatūros ar žurnalų sociokultūrinės veiklos organizavimo klausimais. Norintieji spręsti kultūrinės veiklos kokybės problemas stokoja kvalifikuotų žinių ir tyrimų (Šinkūnienė, 2005).

Socialinis darbuotojas, sukaupęs reikiamą informaciją, panaudoja savo darbe, paverčia pasiūlymais, kurių įgyvendinimas padeda vyresniems žmonėms pažvelgti į savo padėtį, įvertinti situaciją, pasirinkti veiklą pagal savo pomėgius ir interesus. Jis privalo nuolat atnaujinti veiklos užduotis, metodus ir prisiimti atsakomybę už jų įgyvendinimą, analizuoti savo veiklą ir daryti išvadas. Pasak J. Sadausko ir I. Leliūgienės (2010) socialinis darbuotojas, planuotu kolektyviniu veiksmu siekdamas svarbiausių bendruomenės darbo tikslų – kurti ir stiprinti vietos žmonių bei organizacijų gebėjimus, mokėjimus ir motyvaciją išspręsti bendruomenės problemas ir vykdyti prevencinę praktiką, įveikiant socialines problemas – siekia bendruomenės narių socialinės gerovės.

Apibendrinant galima pasakyti, kad bendruomenės kaip socialinės sistemos vertinimas, leidžia įgyvendinti sociokultūrinio darbo tikslus, panaudoti įvairias kultūros galimybes vyresnio amžiaus žmonių socialinio aktyvumo skatinimui, gyvenimo kokybės gerinimui. Neformalus švietimas ir mokymosi visą gyvenimą procesas dar labiau išplečia pagyvenusių žmonių galimybes gyventi visavertį gyvenimą. Bendruomenės plėtra, sociokultūrinio tinklo vystymas skatina jų gebėjimus, saviraišką, mažina socialinę atskirtį. Pagyvenusių žmonių aktyvios ir savarankiškos veiklos plėtojimui didelę reikšmę turi darbuotojų kompetencija ir patirtis, organizaciniai sugebėjimai.

2. SOCIOKULTŪRINIAI EDUKACINIAI PAGYVENUSIŲ ŽMONIŲ POREIKIAI IR GALIMYBĖS

2.1. Gyventojų senėjimas

Amžiaus stratifikacijos perspektyva socialinėje gerontologijoje remiamasi analizuojant senų žmonių charakteristikas ir elgesį tam tikrais laiko tarpais, siekiant suprasti jų vaidmenis ar padėtį visuomenėje, darbe, šeimoje ir kituose socialiniuose institutuose. Pasak R. Naujanienės (Socialinė gerontologija..., 2002) žmonių socialinis sluoksnis (strata) ir su amžiumi susiję vaidmenys yra tie socialinės organizacijos pamatai, kuriais grindžiamas sociokultūrinis, psichologinis ir biologinis gyvenimas bei istorinė žmonijos raida (cit. pagal Riley, 1996).

Amžiaus stratifikacijos perspektyva vertinga tuo, kad buvo pripažinta kultūrinių skirtingumų ir adaptacijos reikšmė senėjimo procese. Tai *svarbu*, ieškant supratimo, kaip *apsaugoti senatvę nuo tokių galimų nuosmukių, kaip pajamų netekimas, lėtinė liga, atminties praradimas, žemas savęs vertinimas ir atsitraukimas nuo aktyvaus dalyvavimo socialinėje ir ekonominėje veikloje.*

Dažniausiai amžiaus ir senėjimo sąvokos siejamos su atskiro individo gyvenimu. Be abejo, pragyventų metų skaičius yra universaliausia žmogaus amžiaus traktuotė. Tačiau daugelyje situacijų reikalinga papildoma informacija, todėl, pasak S. Mikulionienės (Socialinė gerontologija..., 2002), mokslinėje literatūroje skiriami trys žmogaus raidos aspektai: fizinis, psichinis ir socialinis (cit. pagal Atchley, 1983). Konkretūs žmonės gyvenimo eigoje tik senėja, grupės bei visuomenės gali ir jaunėti, ir senėti. Gyventojų skirstymas į amžiaus grupes priklauso nuo vertinamo senatvės aspekto. Reproduktyvumo požiūriu, senatvė demografijoje gali būti siejama su vaisingo laikotarpio pasibaigimu, ekonomistai senyvą amžių tapatintų su pensiniu amžiumi, sociologai – su senelės(-io) vaidmens atlikimu.

Tiek praktikoje, tiek literatūroje takoskyra tarp amžiaus grupių grindžiama ekonominiu veiksmu, t.y. tapatinama su žemutine ir viršutine darbingo amžiaus riba, ir skiriamos vaikų, darbingo amžiaus ir senyvo amžiaus gyventojų grupės. Tačiau visų žmonių, pasiekusių 60 arba 65 metų ribą priskyrimas senų žmonių kategorijai yra sąlyginis, reikalaujantis išsamesnių apibūdinimų (Socialinė gerontologija, 2002).

Pasak L.Dromantienės ir V. Kanopienės (2004) senyvo amžiaus žemutine riba paprastai laikoma 60 metų. Toks kriterijus priimtas 1982 m. Pasaulinėje senėjimo asamblėjoje, nors literatūroje galima sutikti ir nemažai aukštesnio – 65 metų – kriterijaus taikymo atvejų. Kadangi socialiniu ekonominiu požiūriu senyvo amžiaus gyventojai nėra homogeniška grupė – ji jungia ir „jaunus“ pagyvenusiuosius, kurių dauguma yra aktyvūs, sveiki ir nepriklausomi, ir „senukus“,

kurie dažnai jau negali būti savarankiški – skiriami 60-75/80 metų ir vyresni kaip 75/80 metų gyventojai.

Jungtinių Tautų (JT) patvirtintas senatvės kriterijus – 60 metų amžius, Pasaulinės Sveikatos organizacijos (PSO) standartus atitinkanti 65 metų amžiaus riba (Andrejeva ir kt., 2004). PSO siekia, kad iki 2020-ųjų metų visi žmonės virš 65-erių metų turėtų galimybę sveikai gyventi ir aktyviai dalyvauti bendruomenės veikloje. Įgyvendinus šį uždavinį pailgėtų gyvenimo trukmė, vėliau atsirastų negalia dėl senatvės (Juozulynas ir kt., 2009).

Moderniose visuomenėse, kuriose žmonių tikėtina būsimojo gyvenimo trukmė gana ilga, prasminga išskirti ir 80 metų ir vyresnių gyventojų pogrupį. 60 metų slenkstis atskiria vadinamojo „trečiojo amžiaus“ žmones, kurių dauguma jau palikę darbo rinką, bet dar gana veiklūs. 80 metų slenkstis atskiria vadinamojo „ketvirto amžiaus“ žmones, kurių galimybės užsitikrinti fizinį, psichinį ir socialinį saugumą labiau ribotos („Dėl nacionalinės gyventojų senėjimo...“, 2004).

Vienas iš svarbiausių visuomenės demografinio senėjimo pasekmių – vyriausių amžiaus grupių gyventojų skaičiaus didėjimas. Lietuva patenka į sparčiausiai senėjančių valstybių grupę (demografinės senatvės koeficientas padidėjo nuo 118 – 2005 m. pr. iki 140 – 2010 m. pr. (<http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp>). Paties vyriausio amžiaus asmenų skaičiaus augimas rodo, kad aštrėja gyvenimo kokybės šiame žmogaus gyvenimo tarpsnyje užtikrinimo problemos (Dromantienė, 2008).

Numatoma, kad 2050 m. Europos Sąjungoje 60 metų ir vyresnių gyventojų dalis sudarys 37 proc. iš visų gyventojų. Susirūpinimas dėl galimo tokių pokyčių poveikio pensijų programų finansavimui apibrėžia senėjimą, kaip bendrą ES šalių narių rūpestį, nes aprūpinimas senatvėje yra svarbiausia socialinės apsaugos sistemų dalis (Bernotas, Guogis, 2006).

Remiantis 2005 m. Europos Komisijos užsakymu atliktos studijos „ES šalių narių prognozės dėl su amžiumi susijusių išlaidų 2004-2050 metams“ duomenimis numatoma, kad nuo 2015 m. Lietuvoje mažės darbingo amžiaus gyventojų. Tačiau prognozuojama, kad daugės vyresnių nei 65 metų amžiaus, t.y. sulaukusių pensinio mažiaus, žmonių (Okunevičiūtė Neverauskienė, Moskvina, 2008).

2009 m. pradžioje ES valstybėse narėse 65 metų ir vyresnio amžiaus gyventojų dalis, palyginti su bendru gyventojų skaičiumi, sudarė 17 proc. (Lietuvoje 16 proc.). Didžiausia šio amžiaus gyventojų dalis buvo Vokietijoje (20,4 proc.), Italijoje (20,0 proc.), mažiausia – Airijoje (11,1 proc.), Slovakijoje (12,2 proc.).

ES vyrai vidutiniškai gyvena 76,1 metų, o moterys – 82,2 metus (2007 m. duomenys). Lietuvos vyrų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – trumpiausia (2008 m. – 66,3 metų), moterų – viena iš trumpiausių 77,6 metų (po Bulgarijos ir Rumunijos). 2008 m., palyginti su kitomis ES

narėmis, Lietuvos vyrų ir moterų vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės skirtumas buvo didžiausias – 11,3 metų, o Švedijos, Jungtinės Karalystės, Kipro – mažiausias (4,1, 4,2 ir 4,6 metų) (Demografijos metraštis 2009, 2010).

Anot F. Stepukonio ir T. Svensson (2006), žmonių sveikatingumo raidoje vyksta esminiai pokyčiai, dėl kurių turėtume keisti nusistovėjusią tradiciją senėjimo pradžios laiką sieti su chronologine 65 metų amžiaus riba. Jeigu iš tikrųjų reali biologinė senėjimo amžiaus pradžia vis labiau nutolsta, senėjimo amžių turėtume apibrėžti nesiedami jo su chronologine amžiaus riba. B. H. Lemme teigimu (2003) šiandien pasaulyje gyvena ne tik daugiau vyresnio amžiaus žmonių, bet dėl geresnės sveikatos ir pagerėjusios mitybos, kūno kultūros ir kitų gyvenimo veiksnių jie yra sveikesni ir aktyvesni.

Taigi ilgėjanti gyvenimo trukmė, geresnė sveikata kelia pagyvenusiems žmonėms naujus reikalavimus, verčiančius taikytis prie aplinkos ir gyvenimo pokyčių. Šiandien tai ypač aktualu, nes pasaulis stipriai keičiasi, aštrėja gyvenimo kokybės šiame žmogaus gyvenimo tarpsnyje užtikrinimo problemos ir sunku numatyti, kas laukia ateityje.

2.2. Biologinio senėjimo pasekmių mažinimas

Biologinį senėjimą galima apibrėžti kaip sumą mikropokyčių, atsirandančių nuo gimimo iki mirties. Platesnis senėjimo apibrėžimas būtų toks: tai amžiaus sąlygojamas procesas, galiausiai sukeltantis sveiko organizmo nesugebėjimą reaguoti į išorinius veiksnius ir susijęs su mirtingumo tikimybės didėjimu. Senėjimas yra universalus, vidinis, progresuojantis ir degeneracinis procesas. Pasak V. Lesauskaitės ir J. Macijauskienės (Socialinė gerontologija..., 2002), biologinį senėjimą galima suskirstyti į pirminį ir antrinį (cit. pagal Knight, 2000).

Pirminį ir antrinį senėjimą išskiria ir B. H. Lemme (2003). Pirminiam senėjimui būdingas sumažėjęs gebėjimas prisitaikyti, lėtesnė atliktis ir neatsparumas ligoms. Pirminį senėjimą gali veikti ir aplinka. Pirminis senėjimas paprastai pasireiškia neišvengiamais, universaliais ir negrįžtamais pokyčiais, o antrinis senėjimas susijęs su tokiais išoriniais veiksniais, kaip elgsena ir visuomeninė ekonominė padėtis. Šiuos veiksnius (netinkama mityba, aplinkos poveikis, žalingi įpročiai) galima sustabdyti ar keisti.

Slenkant metams, svarbiausiu ir daugiausiai nerimo keliančiu gyvenimo aspektu tampa sveikata. Bloga sveikata gali sumažinti gebėjimą gyventi įprastoje aplinkoje. Svarbiausias rūpestis – gebėjimas funkcionuoti namie savarankiškai, t.y. kasdienė veikla, apimanti savižiūros sugebėjimus, valgymą, išlipimą iš lovos. Taip pat išskiriama instrumentinė kasdienė veikla, kuriai reikalingos pažintinės funkcijos: maisto gaminimas, namų tvarkymas, naudojimasis telefonu, medikamentų vartojimas, pinigų apskaita.

Daugėja vyresnio amžiaus žmonių, sergančių demencija – lėtiniu organiniu psichikos sutrikimu, kuriam būdingas pažintinių (kognityvinių) ir intelektinių funkcijų praradimas, sutrikdantis socialinę ir darbinę veiklą. Demenciją sukelia Alzheimerio liga, vaskulinė demencija, kt. priežastys. Dėl ligos kilę ryškūs asmenybės pokyčiai kelia daug keblumų, nes seno žmogaus elgesys dažnai toks nesuprantamas, kad aplinkiniai nežino kaip reaguoti. Tai dažniausiai susiję su emociniais – pykčio, nusiminimo, nepatiklumo – protrūkiiais (Socialinė gerontologija..., 2002).

Pasak V. Lesauskaitės ir J. Macijauskienės (Socialinė gerontologija..., 2002) *bet kokiame amžiuje labai svarbi ligų profilaktika, t.y. susirgimo ir ligos paūmėjimo išvengimas kultivuojant sveiką gyvenimo būdą jau vidutiniame amžiuje ar net vaikystėje, bei pastangos išlaikyti gerą sveikatą jau sergant lėtinėmis ligomis ir vengiant paūmėjimų.*

Numatymas yra išankstinis supratimas to, kas gali įvykti, ir ėmimasis veiksmų, norint sumažinti ar pašalinti neigiamus pokyčio aspektus, ir palaikyti ar padidinti teigiamus. Kaip pavyzdį galima paminėti sveikuolių klubus ar organizacijas, skatinančias aktyvią ir sveiką gyvenseną. Taigi numatymas, kad sveikas gyvenimo būdas yra sėkmingos senatvės prielaida, padeda išlaikyti gerą fizinę ir psichinę sveikatą iki pat gilios senatvės.

Anot R. Naujanienės (Socialinė gerontologija..., 2002), išskiriama ir sėkmingo (sveiko) senėjimo nauda pagyvenusiam žmogui (cit. pagal Greene, 2000). Sėkmingas senėjimas apima tris pagrindines elgsenas: 1) elgesys, nukreiptas į prevenciją, vengiant ligų ir negalios; 2) įsitraukimas į gyvenimą, apimantis socialinių ryšių poreikį; 3) išlaikymas aukštos kognityvinės ir fizinės funkcijos, įskaitant savo efektyvumo palaikymą ir didinimą.

Sveikas senėjimas apibūdina tuos pagyvenusius žmones, kurie senatvėje išlaiko gerą fizinę sveikatą, psichologinę gerovę, mąstymo kompetenciją ir produktyvų aktyvumą. Senėjimą galima palyginti su švelnia nuokalne, kurioje, pritaikius turimas vertybes ir gyvenimo būdą, išlaikomas elgesio modelių tęstinumas, pozityvus fizinis funkcionavimas, psichologinė gerovė ir santykiai su kitais. Sėkmingas senėjimas (dar vadinamas sveiku, optimaliu arba produktyviu senėjimu) dar būdingas žmonėms, kurie, palyginti su jaunesnio amžiaus individais, patiria minimalų fiziologinį daugelio organizmo funkcijų silpnėjimą (Lemme, 2003). Senėjimas ir sveikata žymiai daugiau priklauso nuo mūsų pačių, nei esame linkę manyti. Pasak V. Kanopienės (2001) „sveikas“ gyvenimo būdas, dalyvavimas ligų prevencijos programose ir t.t. sudaro prielaidas išvengti daugelio susirgimų (arba teigiamai veikia ligų eigą ir gydymą).

Neįmanoma visiškai sustabdyti biologinio laikrodžio, tačiau galima sulėtinti ar kitaip pakeisti jo tiksėjimą. Svarbu, kad pasižiūrėjęs į savo viršukalnes ir nuokalnes, į visus klystkelius ir tiesius kelius, visus skausmus ir džiaugsmus, laimėjimus ir netektis žmogus suvoktų, jog gyvenimas buvo vertingas. Taip atsiranda gyvenimo išmintis (Černius, 2006).

Apibendrinant galima teigti, kad *vyresnio amžiaus žmonės, įvertindami laipsniškus pokyčius, modifikuoja savo veiklą, kad galėtų prisitaikyti prie aplinkos išlaikydami ankstyvesnį aktyvumo lygį.* „Sveikas“ gyvenimo būdas, dalyvavimas ligų prevencijos programose leidžia stiprinti ir turtinti galimybes dalyvauti bendruomenės gyvenime, išlaikyti mąstymo kompetenciją ir produktyvų aktyvumą. Tai labai svarbu, nes sumažėjęs aktyvumas sukelia izoliacijos jausmą ir didina blogesnės gyvenimo kokybės riziką.

2.3. Sociokultūrinės edukacinės veiklos įtaka psichologiniam senėjimui

Psichologiniam senėjimo procesui būdingi trys aspektai: autokoncepsijos (savivaizdžio, savivokos) ir asmenybės pokyčiai; socialinių ryšių pokyčiai; pažinimo procesų pokyčiai (Socialinė gerontologija, 2002).

Anot A. Palujanskienės (Socialinė gerontologija..., 2002) senatvė – toks socialinis vaidmuo, kurį atliekant mokomasi neturėti jokio vaidmens. Senas žmogus ir pats jaučia vis didėjančią fizinę ir psichinę negalią. Autokoncepsiją stiprina teigiami lūkesčiai – noras gyventi, asmeninio augimo jausmas. Geriausia pagalba seniems – palankios sąlygos kiek įmanoma ilgiau ir įvairiapusiškiau kontroliuoti savo gyvenimą.

V. J. Černius (2006) pastebi, kad seni žmonės privalo laikytis gyvenimo, bet ne stengtis prigriebti kažko daugiau iš jo. Pamažu pradeda atsirasti įvairių apribojimų, tad senesniame žmogui darosi vis sunkiau išlaikyti tai, ką jis turi.

Todėl jam taip reikšmingi pozityvūs socialiniai ryšiai, prie kurių įstengiama prisitaikyti ir labiau pasitikima savimi. Dažniausiai senais žmonėmis rūpinasi jų vaikai, tarp svarbių asmenų atsiduria gydytojas, medicinos sesuo, panašaus amžiaus kaimynai. Senų žmonių naujai mezgami socialiniai ryšiai jiems gali būti net pavojingi, kadangi nauji pažįstami linkę juos išnaudoti (pavyzdžiui, pasisavinti butą ar pensiją). Tad bloga gyvenimo kokybė senatvėje – ne vien neturto pasekmė, ji kyla ir dėlto, kad nėra kam pasirūpinti senu žmogumi. Mokėjimą prisitaikyti prie blogėjančios sveikatos ir mažėjančių ekonominių galimybių įtakoja kokybiški ryšiai su aplinkiniais, ypač medicinos ir socialinės rūpybos darbuotojais, kaimynais, giminaičiais. Jų pobūdis toks, kad senas žmogus pats priima sprendimus dėl savo kūno ir sveikatos, jam prieinama informacija apie tarnybas, galinčias suteikti vienokią ar kitokią pagalbą (Socialinė gerontologija..., 2002).

Pasak A. Palujanskienės (Socialinė gerontologija..., 2002), žema autokoncepcija, socialinių ryšių mažėjimas ar net nutrūkimas, pažinimo bejėgiškumas yra fonas, kuriame išstinka įvairios ligos, ekonominių sąlygų pablogėjimas, praradimai ir kartu atsiranda žemas savęs vertinimas.

Kognityvinė raida sąlygoja blogėjančių prisitaikymą prie savęs ir aplinkos. Tai sukelia mąstymo pakitimus. Mąstymas – tai psichinis procesas, kurio dėka susidaro netiesioginis ir

apibendrintas pasaulio vaizdas žmogaus smegenyse. Mąstymas neįmanomas be jutiminio pažinimo. Jutimo organais sukaupta, suvokta ir atmintyje laikoma informacija yra ta medžiaga, kuria manipuliuoja mąstymas, pertvarkydamas, grupuodamas ir sistemindamas. Mokėjimas naudotis mąstymo procesu įvairiose situacijose vadinamas intelektu. *Todėl visą gyvenimą dirbantys protinį darbą net vėlyvame amžiuje išlaiko kognityvines galias, o senatvėje pradėjusieji ką nors mokytis sugeba intelektą pagerinti. Tad galima teigti, jog pagyvenusių žmonių švietimas – prasminga veikla* (Socialinė gerontologija..., 2002).

N. Večkienė ir kt. (Socialinė gerontologija..., 2002), pabrėžia, kad intensyviausi pokyčiai šiandieniam pasaulyje susiję su nepaliojamu informacijos srautu. *Todėl svarbu pagyvenusiems žmonėms mokytis visą gyvenimą, plėtoti ir gilinti suvokimą, įgyti naujų žinių ir įgūdžių, atliepančių naujausias technologijas.* Yra daug įvairių galimybių mokytis – bendruomenės centre, bažnyčioje, bibliotekoje, pagyvenusių žmonių centre. Pagyvenę žmonės pasižymi mokymosi multimotyvacija. Vieni domisi asmeninio pobūdžio dalykais, kiti žiniomis kompiuterinių technologijų taikymui, politikai, pilietiškumo raiškai ar tobulėjimui meno srityje. Užsienio kalbų mokymąsi skatina bendruomenių dalyvavimas tarptautiniuose projektuose, galimybės keliauti ir susirasti naujų draugų.

Senų žmonių gebėjimas išmokti ir įsiminti informaciją yra susilpnėjęs. Užmirštama, kas išmokstama vėliausiai ir nereikšminga asmenybei. Lėtėjant reakcijos laikui, užduotims atlikti prireikia daugiau laiko negu jaunystėje. Vadinasi, *būtinios tokios mokymosi sąlygos, kuriomis galima rinktis mokymosi tempą pačiam. Be to, svarbų vaidmenį vaidina motyvacija.* Pasak L. Okunevičiūtės Neverauskienės ir J. Moskvinos (2008) ypač *daug dėmesio turėtų būti skiriama pagyvenusių asmenų motyvacijai dalyvauti visuomenės gyvenime ir su ja susijusiam poreikiui informavimui bei konsultavimui, kitoms sociokultūrinėms paslaugoms.* A. Juozulynas ir kt. (2009) teigia, kad *sėkmingos senatvės pagrindą sudaro neatskleisti pagyvenusių žmonių resursai ir pastangos padidinti jų potencialias galimybes keistis.*

Juo labiau norima ką nors įsiminti, juo lengviau tai padaryti. Senstant sukaupiama didelė patirtis kompensuoja fizinio ir protinio funkcionavimo sulėtėjimą. Jei kognityvinės galios nesumažėja senas žmogus gali tapti kitų mokytoju ir vadovu. Seni žmonės pradeda kalbėti gerai struktūruota ir suprantama kalba, kurią kiti gerai prisimena. *Taigi senstant asmenybės kognityvinė raida nenutrūksta, intelektualiniai sugebėjimai išlieka ir tiesiogiai priklauso nuo turimo išsilavinimo ir kasdienės protinės veiklos.* Sendami žmonės daugiau laiko skiria malonesnėms, priimtinesnėms veikloms. Vieni domisi tik viena veiklos rūšimi, kiti savo laiką, įgūdžius ir žinias skiria kelioms veiklos sritims, tampa įvairių organizacijų nariais savo bendruomenėje (Socialinė gerontologija..., 2002).

V. Černius (2006) teigia, kad vyresniems žmonėms svarbu užsiimti tuo, ką visuomet norėjo daryti, bet dėl laiko stokos negalėjo. Galimybių pasinerti į asmeninius ar visuomeninius projektus sudarymas, atsiminimų rašymas praturtina ir pajvairina kasdienybę.

Pasak D. Staniulevičienės (Socialinė gerontologija..., 2002), žmonės įvairiai vertina tą pačią veiklą. *Veikla gali būti asmens tapatybės, tobulėjimo, naujos patirties, džiaugsmo, saviraiškos šaltinis, lavinimasis ir kompetencijos plėtra. Svarbu suprasti, kad skirtinga veiklos sritis kiekvienam vyresniam žmogui turi skirtingą reikšmę ir stengiantis padėti įgyti naujų įgūdžių naujai veiklai atlikti, vertėtų nepamiršti paties žmogaus norų ir pasirinkimo.*

Dauguma funkcinio ar patologinio senėjimo stiliaus žmonių turi dominuojančių fiziologinių ir saugumo poreikių. *Seno žmogaus reiškiami poreikiai veikia jį aktyvuojančiai ir leidžia išgyventi teigiamas emocijas.* Neigiamų emocijų: pykčio, liūdesio, abejingumo reikia ieškoti nepatenkintuose ar net draudžiamuose poreikiuose. Socialiniai pokyčiai senatvėje nedėkingi: vienatvė, finansinis nesaugumas, priklausomybė nuo kitų. Jausmas, kad esi nepageidaujamas, nereikalingas. *Vyresnio amžiaus žmonės, dalyvaujantys bendruomenės organizacijų, tęstinio mokymo institucijų, pagyvenusių žmonių centrų veikloje patiria teigiamus gyvenimo pokyčius ir naujoves* (Socialinė gerontologija..., 2002). *Jie linkę pabrėžti savo pastovumą ir gerą savijautą, savęs vertinimo nesiedami su amžiumi* (Lemme, 2003).

Apibendrinant galima teigti, kad daugelis žmonių susidoroja su senatvės problemomis. Autokoncepsijos neigiamus pokyčius, ryšių praradimą, kognityvinius pokyčius sušvelnina pokyčių laipsniškumas. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad rūpinantis senais žmonėmis, organizuojant jų veiklą, reikia taikyti labai individualizuotas formas, orientuojantis į fizinius ir kognityvinius senų žmonių funkcijų pakitimus ir skirti dėmesio motyvacijai dalyvauti bendruomenės veikloje, lavintis, tobulėti ir įgyti naujos patirties. Dalyvavimas veikloje gali tapti džiaugsmo, saviraiškos šaltiniu, suteikti prasmę gyvenimui ir sudaryti sąlygas gyvenimo kokybei išsaugoti bei palaikyti.

2.4. Socialinių senėjimo aspektų kompensavimas

Pagyvenusių ir senų žmonių pasitraukimas iš socialinio gyvenimo, kitaip tariant, socialinių vaidmenų atsisakymas, dažnai suvokiamas kaip natūralus senėjimo procesas. Tyrimai rodo, kad senatvėje, kaip ir kituose amžiaus tarpsniuose, žmogaus psichosocialinė gerovė priklauso nuo socialinio įsitraukimo (Socialinė gerontologija..., 2002).

V. Černius (2006) teigia, kad *pagyvenę žmonės – socialinė grupė žmonių, kuriems darbas buvo labai svarbus, buvo sunku jį palikti. Todėl jiems labai svarbu užmegzti ryšį su savo amžiaus grupės asmenimis ir dalyvauti visuomenės gyvenime.* Visuomenėje turime galimybę kurti socialinius institutus, kurie atlieka valstybės piliečiams įtaką darančias, socialinių ir kultūrinių vertybių atgaminimo, funkcionavimo bei kūrimo, piliečių įtraukimo į jų veiklą, specifines

funkcijas. Žmonėms svarbūs emociniai ryšiai su kitais žmonėmis, svarbi ji supanti aplinka, konkretaus socialinio instituto veiklos kryptis, technologijos, jo vertybinė šerdis (kultūra), kuri veikia mikro ir makroterpėje esančius žmones (Aleknaitė-Bieliauskienė, 2008).

Žinios ir įgūdžiai, svarbūs atliekant įvairią veiklą, ugdomi ankstyvajame ar viduriniajame suaugusio žmogaus gyvenimo tarpsnyje ir palaikomi vėliau. Senstant, silpnėjant ryšiams su bendraamžiais, prastėjant sveikatai, mažėja socialinės veiklos pasirinkimo galimybės (Socialinė gerontologija, 2002).

Seni žmonės dažnai elgiasi rigidiškai, jie bando taip bendrauti ir kurti tokią tvarką apie save, kad tai dar kartą primintų jų turėtus reikšmingus socialinius vaidmenis.

Pasak A. Palujanskienės (Socialinė gerontologija..., 2002), *mintis, kad pagyvenę žmonės palaiko savo intelektualinius sugebėjimus pasirinkimų optimizacijos dėka yra labai reikšminga ir rodo, kad senstantieji stengiasi savo pajėgumus sutelkti į tai, ką yra labai gerai įvaldę* (cit. pagal Baltės ir kt., 1990). *Taigi sėkmingas prisitaikymas – pasirinkimų optimizacija ir gebėjimų kompensacija – tampa labai svarbūs senatvėje.*

Dažniausiai senatvei būdingas santūresnis džiaugsmas, bet didesnis pasitenkinimas. Seno žmogaus liūdesys dažnai susijęs su fizine negalia. Pasiekimo motyvacija seniems žmonėms nebeaktuali. Ją keičia poreikis išgyventi grupėje. Pasak V. J. Černiaus (2006) *svarbu užmegzti ryšį su kurios nors savo amžiaus grupės asmenimis.* Tai gali būti draugai, politinės ar visuomeninės organizacijos nariai, kurie rūpinasi kitų narių ekonomine padėtimi. *Organizuojant grupinį darbą svarbu pasirūpinti, kad pagyvenusių žmonių interesai būtų kuo bendresni. Svarbu dalyvauti visuomeniniame gyvenime, juo domėtis, sekti, būti informuotam.* Vyresni žmonės įsitraukia į klubo ar organizacijos veiklą, kurioje bendraujama, rengiami vakarai, išvykos.

V. J. Černius (2006) *pabrėžia, kad vidutinio amžiaus žmonių kūrybinė energija vėliau gyvenimui suteikia prasmės. Taip išskyla senų žmonių, kaip reikšmės ir prasmės saugotojų vaidmuo.* Vyresni žmonės turi ypatingą privilegiją perteikti vertybes ir bendrus idealus, sudarančius visuomenės gyvenimo pagrindą. Religinė praktika užima reikšmingą vietą pagyvenusių žmonių gyvenime. Jų religingumas būna įvairus. Dažnai jis išgyvenamas labai paprastai, tačiau tai nereiškia, kad negiliai, ir labai priklauso nuo tikėjimo apraiškų ir intensyvumo ankstesniais gyvenimo etapais (Socialinė gerontologija..., 2002).

Pasak B. H. Lemme (2003) *augant senyvo amžiaus žmonių skaičiui, svarbu suprasti jų poreikius ir sugebėjimus, kad visuomenė galėtų ne tik jais pasirūpinti, bet ir panaudoti jų patirtį.* Nė viena gyvenimo stadija nelaikoma esmine. Su amžiumi susiję pokyčiai priklauso nuo daugelio skirtingų veiksnių ir pasireiškia įvairiose srityse bei skirtingomis kryptimis.

Stebint žmones matyti ne tik jų vaidmenys, santykiai, grupinė narystė bei aplinka, bet ir elementų derinys, nulemtas paties individo pasirinkimo, eikvojama energija ir elgesio būdas,

kitaip tariant, gyvenimo būdas. *Net kai žmogų riboja socialinė klasė, lytis, etniškumas ir amžius, paprastai jis turi daug galimybių į savo gyvenimo būdą įtraukti kūrybinius užsiėmimus.* Vertybes, atsispindinčias gyvenimo būde, dalinai sąlygoja kultūros ir subkultūros tradicijos.

Anot N. Večkienės ir kt. (Socialinė gerontologija..., 2002), reikšminga siekti kuo ilgiau išsaugoti pagyvenusio žmogaus galimybes gyventi savo namuose. Juk kaimynystė – draugiška erdvė, pokalbiai prie kavos; tarpasmeninės įtakos centras, dalijimasis nuomonėmis ir patarimais; savitarpio pagalba keičiantis daiktais ir paslaugomis, padedant vienas kitam krizinėse situacijose; susiorganizavimo galimybė (grupės, asociacijos); paramos grupė, pasireiškianti įsipareigojimu ir pasididžiavimu; tam tikros padėties erdvė, suteikianti galimybę parodyti savo pasiekimus, socialinį statusą, gerovę. Tačiau senėjimas keičia gyvenimo būdą daugeliu aspektų. Kartu su amžiumi keičiasi žmonių fiziniai sugebėjimai, ekonominės galimybės, grupinė narystė, veikla ir aplinka. Ir priešingai, senėjimas atpalaiduoja nuo tam tikrų socialinių suvaržymų bei keičia gyvenimo būdą.

Svarbiausias kiekvienos šalies bei visuomenės turtas yra ne materialiniai ištekliai, o žmogiškasis potencialas. Dėl to *būtina aktyviau ieškoti būdų efektyviau panaudoti pagyvenusių asmenų talentus, žinias, patirtį, gabumus ir kompetencijas, taip užtikrinant geresnę pačių senjorų gyvenimo kokybę* (Okunevičiūtė Neverauskienė, Moskvinė, 2008).

Pasak R. Naujanienės (Socialinė gerontologija..., 2002), nurodomi trys pagrindiniai adaptacijos būdai, kuriais paprastai naudojamosi, prisitaikant prie senatvę lydinčių pokyčių ar įveikiant juos: 1) tęstinumas, 2) numatymas ir 3) kompensacija (cit. pagal Atchley, 1997). Tęstinumas gali būti vidinis ar išorinis. *Vidinis tęstinumas* suprantamas kaip atmintimi grindžiamų asmeninių idėjų struktūros pastovumas, *išorinis tęstinumas* – kaip gyvenimas artimoje aplinkoje ir sąveikavimas su artimais žmonėmis. *Veiklumo ir aplinkos tęstinumas pabrėžia individo energiją veiklos sferoje, kurioje praktinė patirtis dažnai apsaugo, kompensuoja ar sumažina senėjimo poveikį.* Aplinkos teikiamas pastiprinimas ir atliekamiems vaidmenims keliami reikalavimai yra išoriniai stimulai, skatinantys išlaikyti tęstinumą. Kalbant apie vaidmenims keliamus reikalavimus kaip dar vieną išorinį tęstinumo stimulą, svarbu atminti, kad žmonės bendrauja, atlikdami tam tikrus vaidmenis, ir tikisi juos išlaikyti sendami.

Numatymas yra išankstinis supratimas to, kas gali įvykti ir ėmimasis veiksmų, norint pašalinti ar sumažinti neigiamus pokyčius ir palaikyti ar padidinti teigiamus. Tai sveikos gyvensenos įgūdžiai, žalingų įpročių vengimas, padedantys išlaikyti gerą fizinę ir psichinę sveikatą. *Kompensacija* yra rinkinys veiksnių, kuriais pavaduojamos prarastos funkcijos. Stebėdami, kaip kinta jų funkcijos, žmonės pirmiausia rūpinasi kompensuoti neigiamus pokyčius. Kompensacija siekiama stiprinti ir turtinti galimybes dalyvauti svarbiausioje veikloje (Socialinė gerontologija..., 2002).

Taigi, vyresnio amžiaus žmonių socialinių vaidmenų kaitos, dalyvavimo visuomeniniame gyvenime ir patirties perdavimo pokyčių laipsniškas kitimas įveikiamas naudojant adaptacijos būdus: tęstinumą, numatymą ir kompensaciją, skirtus veiklumui, sveikam senėjimui, galimybių dalyvauti bendruomenės veikloje stiprinimui. Vykdoma sociokultūrinė edukacinė veikla, bendruomenės plėtros galimybės sudaro palankesnes sąlygas pagyvenusių žmonių sociokultūrinių poreikių tenkinimui, naujų žinių įgijimui ir patirties panaudojimui siekiant didesnio socialinio aktyvumo bei geresnės gyvenimo kokybės.

2.5. Sociokultūrinių veiklų plėtros galimybės (ES, Australija)

Didėjant vyresnių žmonių skaičiui, pagyvenusių žmonių sociokultūrinei edukacinei veiklai skiriama vis daugiau dėmesio užsienio šalyse. Gilesnės bendruomenių, pagyvenusių žmonių centrų veiklos tradicijos suteikia galimybę pasinaudoti patirtimi, siekti veiklų įvairovės.

Didžiojoje Britanijoje populiarios kelionių ir mokymosi programos (elderhosteling) – įvairūs kursai pagyvenusiems: istorijos, geografijos, literatūros ir kt. Kursai trunka keletą dienų. Kursų organizatoriai pagyvenusius žmones aprūpina nakvyne, maistu už atitinkamą kainą. Tai galimybė ne tik įgyti žinių, tobulėti, bet ir pakeisti aplinką, susirasti bendraminčių.

Kursų metu skatinamas gilesnis domėjimasis viena ar kita sritimi. Pavyzdžiui: literatūros apie paukščius studijavimas, paukščių stebėjimas, apimantis keliones į mišką, prie upės įvairiais metų laikais. Įvairių kolekcijų: monetų, pašto ženklų, knygų, muzikinių įrašų, antikvarinių daiktų rinkimas ir jų pristatymas parodose, patirties jaunimui perdavimas.

Pabrėžiamas kompiuterinių įgūdžių ugdymas, naudojimosi internetu kursai, kelionės (<http://www.essortment.com/activities-elderly-35577.html>).

Didžiosios Britanijos bendruomenės centruose išvystyta meno ir amatų veikla. Pagyvenusiems žmonėms suteikiamos nuolaidos perkant medžiagas, įrankius. Sukurti darbai gali būti parduodami mugėse, parodose. Senjorų veiklos grupės organizuoja koncertus (dainų, šokių, triukų) ir parduoda bilietus. Populiarios įvairios loterijos.

Populiarios pažintinės išvykos į gamtą, į jaunystėje mėgtas vietas. Pagyvenę gyventojai skatinami stebėti varžybos. Sudaroma galimybė pirkti bilietus visam sezonui tose pačiose vietose ir susitikus draugus, palaikyti mėgstamas komandas. Sveikatos stiprinimo užsiėmimai, mankšta vykdoma atsizvelgiant į sveikatos būklę. Šokių užsiėmimai vyksta lėtesniu tempu, skatinama veikla pagal pomėgius (<http://lifestyle.iloveindia.com/lounge/activities-for-elderly-3040.html>).

Škotijoje, Dumfries and Galloway rajone bendruomenės laisvalaikio salėse organizuojami sportinės veiklos, tinkamos pagyvenusiems žmonėms, užsiėmimai. Svarbiausias patarimas – trisdešimties minučių mankšta kiekvieną dieną, siekiant pagerinti fizinę ir psichinę sveikatą.

Pagyvenusieji skatinami neatidėlioti galimybių ir kuo greičiau pradėti mankštintis (<http://www.dumgal.gov.uk/index.aspx?articleid=2424>).

Pagyvensiems Anglijoje siūloma dalyvauti kaligrafijos, fotografijos, užsienio kalbų kursuose. Net semestro trukmės tapybos, piešimo, keramikos kursai vietos koledže. Daugelis koledžių siūlo nuolaidas vyresniems žmonėms.

Pagyvenusieji kviečiami žaisti šachmatais, bingo, dainuoti ansambliuose, chore, lankytis parodose ir galerijose. Ir visada skirti laiko arbatos gėrimui (anglų Afternoon Tea).

(<http://www.suite101.com/content/fun-activities-for-active-seniors-a35811>).

Pagyvenusių žmonių veikla Lake Macquarie miesto bendruomenėje, Australijoje, pasižymi įvairove ir orientuota į senjorų poreikius. Išleistas senjorų sekcijos veiklų katalogas, su išvardintomis veiklomis ir pagyvenusių žmonių klubų, sveikatingumo centrų, bibliotekų ir kt. įstaigų telefonų numeriais, adresais. Išnaudojamos pagyvenusių žmonių – savanorių galimybės.

Lake Macquarie *Senjorų programos prioritetai: sveikata, saugumas ir gerovė*. Programoje nemokamai dalyvauja 55 metų ir vyresni žmonės. Pagyvensiems suteikiama informacija apie kursus ir veiklas įvairiose miesto vietose. Populiarios edukacinės senjorų savaitinių programos (žr. 4 priedą), senjorai kviečiami į muzikos, šokio, dainos, Tai Chi, jogos grupių užsiėmimus, rėmėjų organizuojamus nemokamus spektaklius, „lėtų“ sporto šakų, pavyzdžiui golfo, klubus.

Akcentuojamas veiklų reguliarumas (<http://www.lakemac.com.au/page.aspx?pid=836&vid=11>).

Jungtinės Karalystės pagyvenusių žmonių bendruomenėse pabrėžiamos geros kaimynystės idėjos. Svarbiausias dalykas – užmegzti kontaktus ir pasiūlyti savo draugystę (<http://www.communitygroup.co.uk/helping-the-elderly-in-the-community>).

Komunų bendruomenėje Le Pays de Brocéliande, Prancūzijoje, įsteigtas Informacijos ir Koordinavimo centras (CLIC), kuris informuoja pagyvenusius žmones ir jų šeimų narius apie teikiamas paslaugas, organizuoja sociokultūrinę veiklą : dainavimo, piešimo, šokių, keramikos, rankdarbių užsiėmimus. Vyresnio amžiaus žmonės vaidina mėgėjiškame teatre, vyksta į koncertus ir parodas. Kartų susitikimų metu pagyvenusieji dalijasi patirtimi. Organizuojamos rankdarbių parodos, pagal galimybes dalyvaujama įvairiose sporto varžybose.

Centre sudarytos sąlygos žaisti stalo žaidimus, bendrauti. Pagyvenusieji dalyvauja sveikatos stiprinimo užsiėmimuose (www.cc-paysdebecherel.fr/node/78/).

Komunų bendruomenėje Pays de Liffré socialinės veiklos centras (le Centre Intercommunal d'Action Sociale) veikia nuo 2010 metų. Pagrindinis veiklos tikslas – pagerinti pagyvensiems asmenims teikiamų paslaugų kokybę. Centre vyksta sociokultūrinė veikla, praktiniai užsiėmimai, skirti vyresnio amžiaus žmonių įgūdžių atstatymui ir palaikymui. Su pagyvenusiais asmenimis dirba kineziterapeutas. Prisitaikyti prie senėjimo pokyčių padeda

psichologas. Skatinamas savanorių darbas, organizuojamos kaimynų pagalbos grupės (www.pays-liffre.fr/service-animations-activites-et-loisirs-culturel).

Apibendrinant galima teigti, kad Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Australijos bendruomenės centruose sukaupta veiklų organizavimo patirtis, Senjorų programų prioritetai, veiklų įvairovė skatina ieškoti papildomų galimybių pagyvenusių žmonių poreikių tenkinimui, motyvacijos didinimui, sveiko gyvenimo būdo propagavimui ir saviraiškai, bendruomenės plėtrai. Organizuojamos veiklos turi atitikti pagyvenusiųjų fizinės ir psichinės sveikatos būklę, skatinti savarankiškumą, didinti bendravimo galimybes ir gerinti gyvenimo kokybę.

Apibendrinimas

Taigi augant senyvo amžiaus žmonių skaičiui, ilgėjant gyvenimo trukmei pagyvenusiems žmonėms keliami nauji reikalavimai, verčiantys taikytis prie aplinkos ir gyvenimo pokyčių. Vyresnio amžiaus žmonės lydinys biologiniai, psichologiniai ir socialiniai pokyčiai keičia poreikius ir sugebėjimus, kartu atverdami naujas galimybes socialinei atskirčiai įveikti ir savivertei palaikyti. Šiandien tai ypač aktualu, nes pasaulis stipriai keičiasi, aštrėja gyvenimo kokybės šiame žmogaus gyvenimo tarpsnyje užtikrinimo problemos ir sunku numatyti, kas laukia ateityje.

Siekiant užtikrinti pagyvenusio žmogaus gyvenimo kokybę, didelė reikšmė tenka sociokultūrinei edukacinei veiklai bendruomenėje, artimiausioje jį supančioje aplinkoje. Bendruomenės kaip socialinės sistemos vertinimas, leidžia įgyvendinti sociokultūrinio darbo tikslus, panaudoti įvairias kultūros galimybes vyresnio amžiaus žmonių socialinio aktyvumo skatinimui, gyvenimo kokybės gerinimui.

Veikla bendruomenėje gali būti asmens tapatybės, tobulėjimo, naujos patirties, džiaugsmo, saviraiškos šaltinis, lavinimasis ir kompetencijos plėtra. Svarbu suprasti, kad skirtinga veiklos sritis kiekvienam vyresniam žmogui turi skirtingą reikšmę ir stengiantis padėti įgyti naujų įgūdžių naujai veiklai atlikti, vertėtų nepamiršti paties žmogaus norų ir pasirinkimo.

Pagyvenusiems žmonėms labai svarbu užmegzti ryšį su savo amžiaus grupės asmenimis ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Organizuojant grupinį darbą svarbu pasirūpinti, kad pagyvenusių žmonių interesai būtų kuo bendresni ir būtina aktyviau ieškoti būdų efektyviau panaudoti pagyvenusių asmenų talentus, žinias, patirtį, gabumus ir kompetencijas, taip užtikrinant geresnę pačių senjorų gyvenimo kokybę. Dalyvavimas veikloje gali tapti džiaugsmo, saviraiškos šaltiniu, suteikti prasmę gyvenimui ir sudaryti sąlygas gyvenimo kokybei išsaugoti bei palaikyti.

Vienas svarbiausių gyvenimo kokybę apibūdinančių veiksnių yra sveikas senėjimas, apibūdinantis tuos pagyvenusius žmones, kurie senatvėje išlaiko gerą fizinę sveikatą,

psichologinę gerovę, mąstymo kompetenciją ir produktyvų aktyvumą. Todėl pagyvenusiems žmonėms svarbu mokytis visą gyvenimą, plėtoti ir gilinti suvokimą, įgyti naujų žinių ir įgūdžių, atliepančių naujausias technologijas.

Atnaujintoje mokymosi visą gyvenimą plėtros strategijoje akcentuojamas neformalusis suaugusiųjų, taip pat ir vyresnių žmonių švietimas, jo reikšmė socialinei sanglaudai, aktyviam pilietiškumui, sportiniam aktyvumui, sveikai gyvensenai skatinti ir asmenų bendrosioms kompetencijoms ugdyti, socialinei atskirčiai mažinti.

Visą gyvenimą dirbantys protinį darbą asmenys net vėlyvame amžiuje išlaiko kognityvines galias, o senatvėje pradėjusieji ką nors mokytis sugeba intelektą pagerinti. Tad galima teigti, jog pagyvenusių žmonių švietimas – prasminga veikla. Daug dėmesio turėtų būti skiriama pagyvenusių asmenų motyvacijai dalyvauti neformalaus ugdymo užsiėmimuose, lavintis, tobulėti ir įgyti naujos patirties. Svarbu pagyvenusiems asmenims sukurti tokias mokymosi sąlygas, kuriomis galima rinktis mokymosi tempą pačiam.

Senstant sukaupiama didelė patirtis kompensuoja fizinio ir protinio funkcionavimo sulėtėjimą, bet asmenybės kognityvinė raida nenutrūksta, intelektualiniai sugebėjimai išlieka ir tiesiogiai priklauso nuo turimo išsilavinimo ir kasdienės protinės veiklos. Pagyvenęs žmogus gali tapti kitų mokytoju ir vadovu, palaikydamas savo intelektualinius sugebėjimus pasirinkimų optimizacijos dėka ir pajėgumus sutelkęs į gerai įvaldytas sritis.

Vyresnio amžiaus žmonės, dalyvaujantys bendruomenės organizacijų, tęstinio mokymo institucijų, pagyvenusių žmonių centrų veikloje patiria teigiamus gyvenimo pokyčius ir naujoves. Jie linkę pabrėžti savo pastovumą ir gerą savijautą, savęs vertinimo nesiedami su amžiumi.

Galima teigti, kad sąlygų vyresnio amžiaus žmonėms dalyvauti kultūriniame gyvenime, pasirinkti mėgstamą laisvalaikio būdą, vystyti gebėjimus ir išreikšti save sudarymas apsaugo asmenis nuo patekimo į socialinės atskirties rizikos grupes. Taip pat sprendžia pagyvenusių žmonių užimtumo, švietimo ir mokymosi visą gyvenimą, gyvenimo kokybės gerinimo ir bendruomenės plėtros problemas.

3. PAGYVENUSIŲ GYVENTOJŲ NUOMONĖS APIE SOCIOKULTŪRINES EDUKACINES VEIKLOS KRYPTIS PRIENŲ MIESTO BENDRUOMENĖJE TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo metodas. Tiriant sociokultūrinės edukacinės veiklos kryptis bendruomenėje naudojome kiekybinį metodą informacijai gauti. Kiekybiniame tyrime galima apibendrinti daugelio respondentų nuomonę, gaunami atsakymai yra tikslūs (Tidikis, 2003).

Pasirinktas informacijos rinkimo būdas – anketinė apklausa, naudojant uždaro tipo klausimyną. Klausimyną sudaro anketiniai klausimai, į kuriuos atsakydamas respondentas turėjo pažymėti jam tinkamus variantus. Uždari klausimai leido tiksliau interpretuoti atsakymus ir susidaryti objektyvesnį vaizdą apie tiriamą klausimą. Atsakant į vienus, siauresnius, klausimus respondentams reikėjo pažymėti vieną iš pateiktų atsakymų. Kituose klausimuose respondentai turėjo galimybę pasirinkti po vieną iš 4 galimų atsakymų variantų (remiantis Likert skale, koduojant respondentų atsakymus, buvo pasirinktos teiginių matavimo reikšmės: 4 – labai skatina, 3 – skatina, 2 – neskatina, 1 – visiškai neskatina), tai yra nuo ketverto, turinčio didžiausią reikšmę, iki mažiausio vertės balo – vieneto. Atsakymai, vertinami balais, yra išsamesni, vertingesni.

Duomenys apdorojami ir analizuojami naudojant statistinės duomenų analizės programą SPSS (Statistical Package for Social Sciencies) for Windows 16.00. Darbe pateikiami bendrieji atsakymų pasiskirstymai (matavimo vienetais, procentais), pasiskirstymai pagal socialines – demografines charakteristikas. Tyrimo duomenyse ieškoma statistinio reikšmingumo tarp respondentų išsilavinimo ir dalyvavimo kultūrinėse veiklose (chi kvadratu kriterijus (χ^2), laisvės laipsnis (df), reikšmingumo lygmuo (p)).

Tyrimo imtis. Tyrimas vyko Prienų miesto bendruomenėje. Demografiniai pokyčiai ES šalyse, ilgėjančios vidutinės gyvenimo trukmės ir mažėjančio gimstamumo tendencijos atsispindi ir Prienų miesto gyventojų struktūroje (3 lentelė).

3 lentelė. Pagyvenusių gyventojų skaičius Lietuvoje ir Prienų mieste

Metai	Lietuva			Prienų miestas		
	Viso gyventojų	65 metų ir vyresni	%	Viso gyventojų	65 metų ir vyresni	%
2001	3486998	484670	13.9	11368	1543	13.6
2005	3425324	517037	15.1	11131	1676	15.1
2010	3329039	534401	16.1	10874	1775	16.3

Šaltinis: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>[žiūrėta 2010 11 21]

2001 m. Prienuose gyveno 1543 pagyvenę gyventojai, o 2010 m. jų skaičius siekė 1775. Vyresnių gyventojų skaičius procentine išraiška padidėjo nuo 13,6% 2001 m. iki 16,3% – 2010 m. 2010 m. pradžioje pagyvenusių Prienų miesto gyventojų dalis (16,3%) buvo didesnė nei Lietuvoje (16,1%). Didėjant pagyvenusių žmonių skaičiui auga jiems skirtų kultūrinių paslaugų poreikis.

Generalinę imtį sudarė 65 metų ir vyresni gyventojai. Pagal statistikos departamento duomenis 2010 metų pradžioje jų skaičius Prienų miesto bendruomenėje buvo 1775 (<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2466>).

Paskaičiuoju imtį (<http://www.surveysystem.com/sscalc.htm>). Tai būtų 316 respondentų.

Respondentai buvo parinkti atsitiktinės atrankos būdu, nes tyrime norėjome įtraukti skirtingo išsilavinimo, įvairioms organizacijoms, draugijoms, kolektyvams priklausančius asmenis (žr. 2 priedą), bei pasyvesnius bendruomenės narius, nesidominčius bendruomenės veikla, nepriklausančius pagyvenusių žmonių organizacijoms.

Tyrimo organizavimas. Tyrimas atliktas 2010 m. lapkričio – gruodžio mėnesiais. Prienų mieste buvo atliekama pagyvenusių žmonių anketinė apklausa, kuria norėta išsiaiškinti pagyvenusių žmonių nuomonę apie:

1) bendruomenę kaip socialinę sistemą, išskiriant geografinės teritorijos; kaimynystėje gyvenančių žmonių; ta pačia veikla užsiimančių žmonių; tam tikro amžiaus žmonių grupės; organizacijos, vykdančios tam tikrą veiklą požiūrius ir buvimą bendruomenės nariu;

2) kultūrinės veiklos svarbą vyresnio amžiaus žmonėms; dalyvavimą skatinančius veiksnius; priežastis, trukdančias dalyvauti; asmeninę dalyvavimo kultūrinėje veikloje naudą ir poreikius.

Į anketų klausimus atsakė 238 respondentai. Dalis anketų buvo negražintos dėl respondentų sveikatos būklės, dėl baimės (išlikusios nuo tarybinių laikų) išreikšti savo nuomonę.

Respondentams anketos išdalintos pagyvenusių žmonių susitikimų, užsiėmimų metu, jų namuose ir globos namuose.

Tyrimo etika. Tyrimas atliktas laikantis pagrindinių etikos principų: privatumo, anonimiškumo ir konfidencialumo (Kardelis, 2002). Tiriamiesiems suteikus informaciją buvo gautas jų sutikimas dalyvauti tyrime. Tyrimo dalyviai žinojo, kad jų dalyvavimas yra savanoriškas ir tyrimo duomenys nebus naudojami kitiems tikslams, kad atsakymai išliks anoniminiai ir jų duomenys bus panaudoti tik statistiškai apibendrinus, nenurodant asmeninių duomenų.

Tyrimo instrumentas. Anketoje (1 priedas) buvo pateikta 17 klausimų, atspindinčių:

- socialinę demografinę pagyvenusių gyventojų charakteristiką: lytį, amžių, išsilavinimą;
- respondentų nuomonę apie bendruomenę ir kultūrinės veiklos svarbą;

- respondentų nuomonę apie lankymąsi kultūriniuose renginiuose bei specialistų teikiamas paslaugas;
- respondentų nuomonę apie dalyvavimą kultūrinėje veikloje skatinančius veiksnius ir priežastis, trukdančias dalyvauti;
- respondentų nuomonę apie dalyvavimo kultūrinėje veikloje poreikius ir naudą.

Anketoje respondentai pateikė savo nuomonę apie bendruomenę ir kultūrinės veiklos kryptis Prienų miesto bendruomenėje.

3.2. Pagyvenusių gyventojų apklausos rezultatų analizė

3.2.1. Socialinė demografinė tyrimo dalyvių charakteristika

Tiriant pagyvenusių Prienų miesto gyventojų nuomonę apie sociokultūrinės edukacinės veiklos kryptis dalyvavo 238 pagyvenę 65 metų ir vyresni gyventojai. Išplatintoje tyrimo anketoje buvo išskirta: lytis, amžius, išsilavinimas ir gyvenamoji vieta. Tyrimo dalyvių pasiskirstymą pagal išsilavinimą, amžių ir lytį matome 4 lentelėje.

4 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą, amžių ir lytį

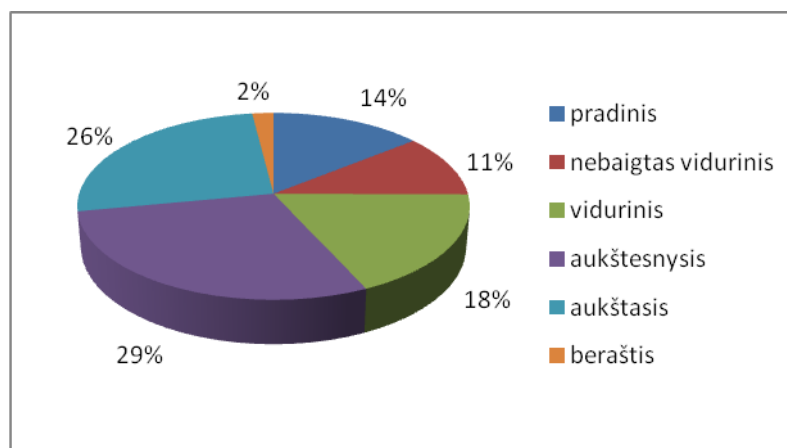
Išsilavinimas	Amžius				Lytis				Iš viso	
	65-75		Virš 75		Moterys		Vyrai			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Beraštis	0	0	4	4	1	1	3	3	4	2
Pradinis	12	9	22	21	29	20	5	5	34	14
Nebaigtas vidurinis	14	10	12	12	11	7	15	17	26	11
Vidurinis	24	17	19	19	28	19	15	17	43	18
Aukštesnysis	46	34	23	23	40	27	29	32	69	29
Aukštasis	41	30	21	21	38	26	24	26	62	26
Iš viso	137	100	101	100	147	100	91	100	238	100

Apklausoje dalyvavę gyventojai pagal amžių buvo skiriami į dvi grupes: 1) 65–75 metų ir 2) vyresni nei 75 metų. Apklausti 137 gyventojai, kuriems 65–75 metai. Jie sudaro 58% apklaustųjų. Vyresnių nei 75 metai gyventojų apklausoje dalyvavo 101, tai būtų 42% .

Moterų (N=147) ir vyrų (N=91), dalyvavusių tyrime santykis 62% ir 38%. Didesnį moterų, dalyvavusių tyrime skaičių, lėmė didesnis Prienų rajono savivaldybėje gyvenančių moterų skaičius, ilgesnis vidutinis amžius.

Statistikos departamento duomenimis Prienų rajono savivaldybėje gyvenančių 65 metų ir vyresnių gyventojų sudėtis pagal lytį: 65% moterų ir 35% vyrų (<http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280>).

Tyrimo dalyvavusių respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą pavaizduotas 1 paveiksle.

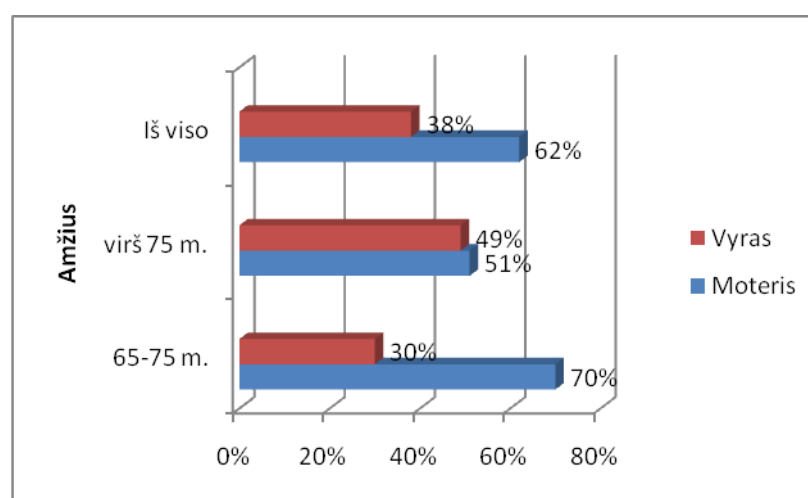

1 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Daugiausia respondentų įgiję aukštesnįjį (29 %), aukštąjį (26%), vidurinį (18%) išsilavinimą. Mažiausiai - nebaigtą vidurinį (11%), pradinį (14%), 2% respondentų – beraščiai. Aukštesnįjį (N=69) ir aukštąjį (N=62) išsilavinimą įgijusių pagyvenusių žmonių daugiau tarp 65-75 metų amžiaus respondentų (atitinkamai N=46 ir N=41). Vidurinį (N=43) ir pradinį (N=34) išsilavinimą įgijusių daugiau tarp vyresnių nei 75 metai apklaustųjų (atitinkamai N=19 ir N=21).

Išsilavinusių moterų tyrime dalyvavo daugiau negu vyrų (žiūrėti 4 lentelę). Aukštąjį išsilavinimą įgijusios moterys sudaro 26% (N= 38), aukštesnįjį – 27% (N=40) apklaustų moterų. Aukštąjį išsilavinimą įgiję 24, aukštesnįjį – 29 apklausti respondentai vyrai.

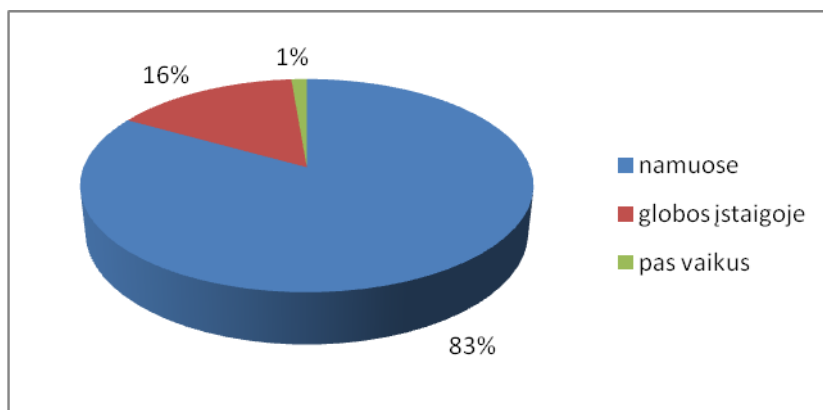
Respondentų pasiskirstymas pagal lytį amžiaus grupėse atsispindi 2 paveiksle.

2 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį amžiaus grupėse

Tarp tyrimo dalyvavusių 65-75 metų amžiaus respondentų moterų buvo 70% (N=96), vyrų 30% (N=41). Virš 75 metų amžiaus grupėje moterų buvo 51% (N=51), vyrų 49% (N=50).

Respondentų pasiskirstymą pagal gyvenamąją vietą matome 3 paveiksle.

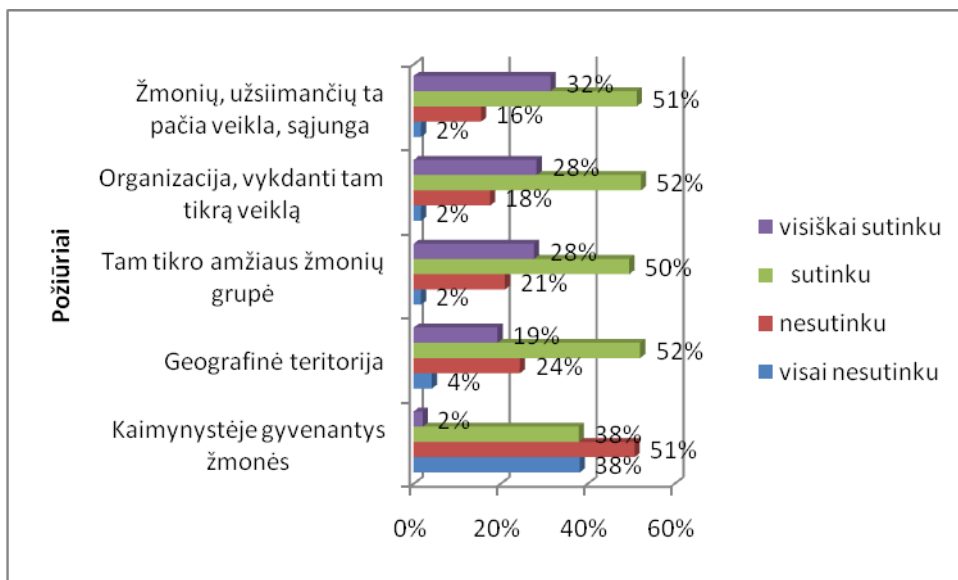
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Didžioji dalis (N=198) respondentų gyvena savarankiškai (83%), mažesnioji (N=37) – globos įstaigoje (16%), keletas (N=3) – savo vaikų namuose (1%).

Apibendrinus duomenis galima teigti, kad didesnę respondentų dalį sudarė 65–75 metų gyventojai (58%). Tarp apklaustųjų daugiau moterų (62%), bei aukštesnį ir aukštąjį išsilavinimą įgijusių žmonių (55%).

3.2.2. Bendruomenė ir kultūrinės veiklos svarba

Prienu miesto pagyvenusių gyventojų nuomonė apie bendruomenę pateikta 4 paveiksle.

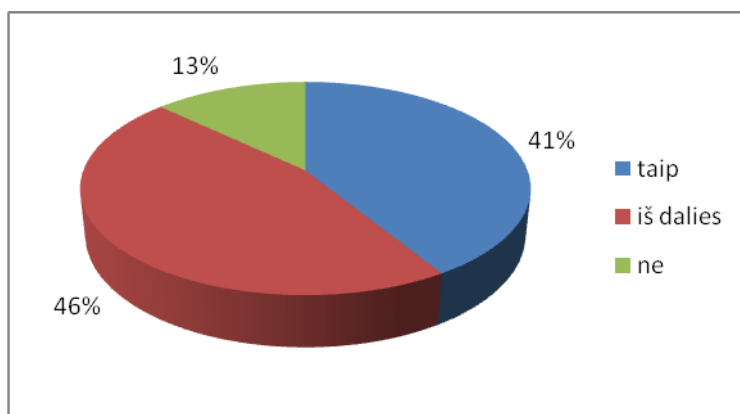
4 pav. Požiūriai į bendruomenę

Respondentai sutiko su 4 paveiksle pateiktais požiūriais, kad bendruomenė yra „žmonių, užsiimančių ta pačia veikla, sąjunga“ (83%), „organizacija, vykdanči tam tikrą veiklą“ (80%), „tam tikro amžiaus žmonių grupė“ (78%), „geografinė teritorija“ (71%). Su požiūriu, kad

bendruomenė – „kaimynystėje gyvenantys žmonės“ sutiko mažiau nei pusė (40%) respondentų, bendraujantys su kaimynais kieme, besišnekučiuojantys ant suoliuko, geriantys kavą, aptariantys naujienas ir pasidalinantys patirtimi.

Manome, jog mažesnę atsakymų į požiūrį, kad bendruomenė – „kaimynystėje gyvenantys žmonės“ procentą sąlygojo tai, kad miesto bendruomenėse mažiau puoselėjamos kaimynystės tradicijos: retai organizuojamos talkos, mažiau ūkio darbų, skirtingos laisvalaikio formos, tai yra mažiau bendros, kaimynus apjungiančios veiklos.

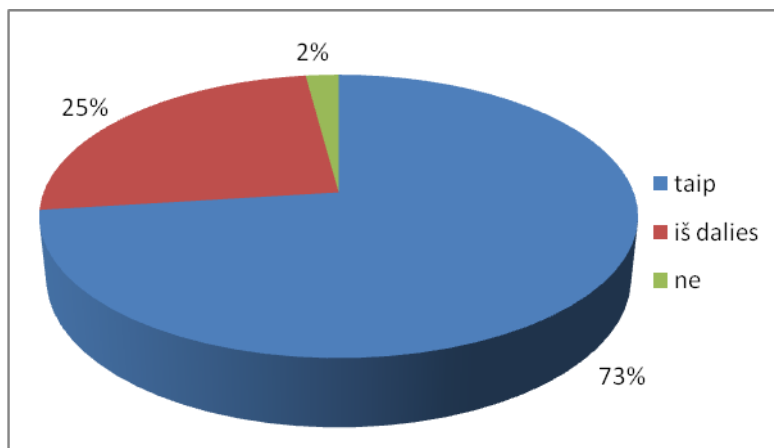
Gyventojų atsakymų į klausimą „Ar jaučiatės bendruomenės nariu?“ pasiskirstymą matome 5 paveiksle.

5 pav. Gyventojų priklausymas bendruomenei

Bendruomenės nariais jaučiasi mažiau nei pusė respondentų (41%). Daugiau kaip dešimtoji dalis (13%) apklaustųjų nesijaučia priklausantys bendruomenei, nedalyvauja socialinės sistemos tinkle: socialiniai ryšiai nutrūkę, trūksta informacijos. „Iš dalies“ taip jaučiasi beveik pusė (46%) respondentų.

Kultūrinės veiklos svarbą bendruomenės gyvenime apibūdina 6 paveikslo duomenys.

6 pav. Kultūrinės veiklos svarba bendruomenės gyvenime

Daugiau nei du trečdaliai respondentų (73%) į klausimą „Ar kultūrinė veikla yra svarbi bendruomenės gyvenimo sąlyga?“ atsakė „taip“, 25% – „iš dalies“. Kultūrinė veikla nesvarbi 2% respondentų.

Kultūrinės veiklos svarba žmogui dažnai siejama su jo išsilavinimu. Skirtingą išsilavinimą įgijusių respondentų atsakymų apie kultūrinės veiklos svarbą pasiskirstymą matome 5 lentelėje.

5 lentelė. Kultūrinės veiklos svarba įvairaus išsilavinimo respondentams

Kultūrinės veiklos svarba bendruomenės gyvenime	Išsilavinimas													
	Pradinis		Nebaigtas vidurinis		Vidurinis		Aukštesnysis		Aukštasis		Beraštis		Iš viso	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Taip	22	65	14	54	32	74	48	70	52	84	4	100	172	73
Iš dalies	10	29	11	42	11	26	19	27	10	16	0	0	61	25
Ne	2	6	1	4	0	0	2	3	0	0	0	0	5	2
Iš viso	34	100	26	100	43	100	69	100	62	100	4	100	238	100

Kultūrinė veikla svarbi 84% įgijusiems aukštąjį išsilavinimą (N=52), 70% – aukštesnįjį (N=48), 74% – vidurinį išsilavinimą (N=32) respondentams. Atsakymą „taip“ pažymėjo daugiau kaip pusė nebaigtą vidurinį (54%) ir pradinį (65%) išsilavinimą įgijusių respondentų ir visi tyrime dalyvavę beraščiai (N=4).

Kultūrinė veikla nesvarbi 2 įgijusiems aukštesnįjį, 1 – nebaigtą vidurinį ir 2 – pradinį išsilavinimą respondentams.

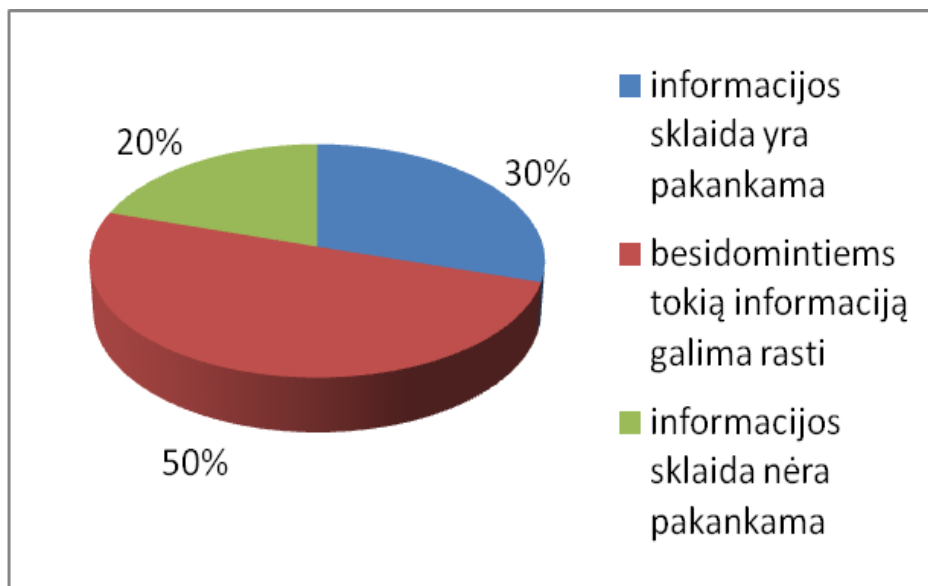
Remiantis tyrimo duomenimis galime daryti išvadą, kad kultūrinė veikla svarbi įvairaus išsilavinimo pagyvenusiems žmonėms, tik gali skirtis poreikis konkrečiai veiklai.

Apibendrinus duomenis galima teigti, kad apie tris ketvirtadalius respondentų žino, kas yra bendruomenė, supranta ją kaip socialinę sistemą, tačiau tik mažiau nei pusė (41%) jaučiasi bendruomenės nariais. Kultūrinė veikla yra svarbi trims ketvirtadaliams (73%) respondentų, nepriklausomai nuo jų įgyto išsilavinimo.

3.2.3. Lankymasis kultūrinuose renginiuose bei specialistų teikiamos paslaugos

Siekiat užtikrinti pagyvenusių Prienų miesto gyventojų dalyvavimą kultūrinėje veikloje labai svarbi informacijos sklaida.

Informacijos apie kultūrinius įvykius sklaidos pasiskirstymą matome 7 paveiksle.

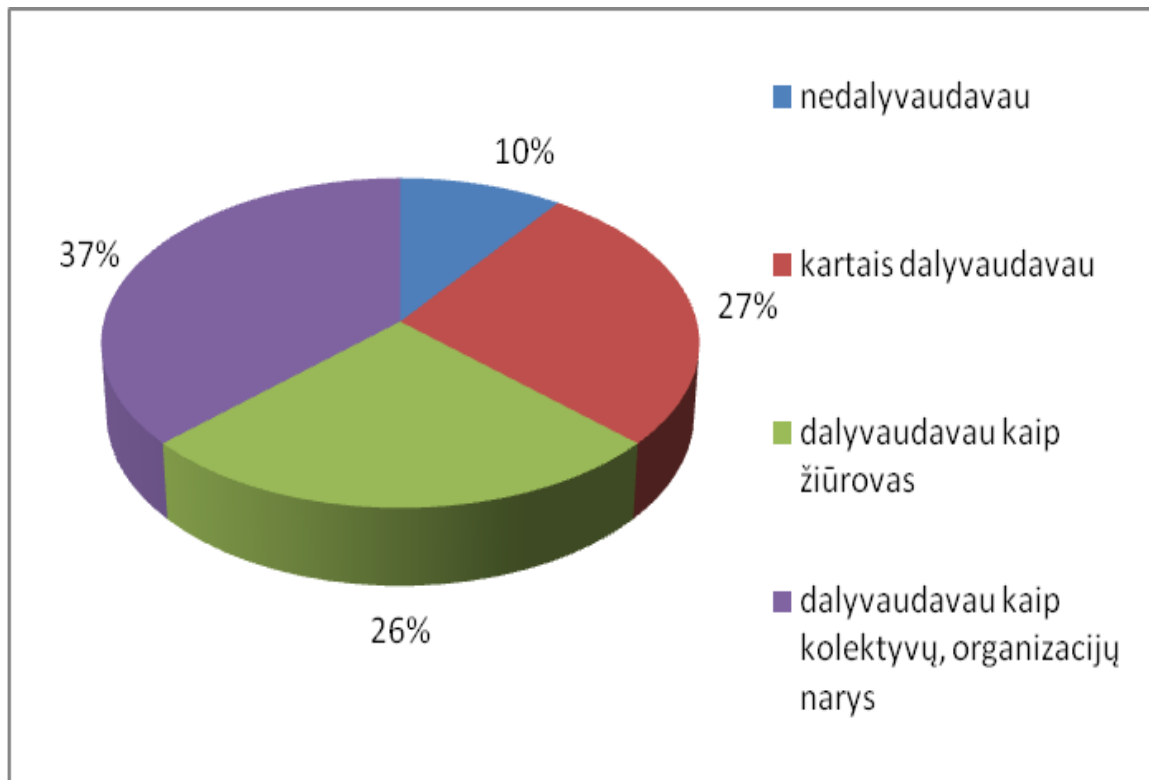
7 pav. Informacijos apie kultūrinius įvykius bendruomenėje sklaida

Informacijos sklaida yra pakankama 30% respondentų, 50% atsakė, kad besidomintiems tokią informaciją galima rasti, o 20% respondentų susiduria su informacijos sklaidos problemomis. Informacijos pakanka beveik pusei (46%) įgijusių nebaigtą vidurinį išsilavinimą (N=12), daugiau kaip trečdaliui (29% ir 32%) – aukštesnįjį (N=21) ir aukštąjį (N=20) išsilavinimą, respondentų. Su informacijos sklaidos problemomis susiduria 2 iš 4 beraščių (N=2) ir 39% nebaigtą vidurinį (N=10), bei 23% pradinį (N=8) išsilavinimą įgijusių apklaustųjų. Dominančią informaciją randa 58% turinčių aukštąjį (N=36), 49% – aukštesnįjį (N=34), 58% – vidurinį (N=25), 59% – pradinį išsilavinimą turinčių respondentų (žr. 3 priedą, 1 lentelę).

Prienų mieste yra tik keletas skelbimų kabinimo vietų, kur pagyvenę žmonės gali rasti informaciją. Apie kultūrinius įvykius skelbiama vietiniuose laikraščiuose „Gyvenimas“, „Naujasis Gėlupis“, „Krašto vitrina“. Dėl išaugusių prenumeratos kainų sumažėjo prenumeruojančių, todėl pagyvenusieji laikraščius skaito bibliotekoje. Daug informacijos skelbiama Prienų rajono savivaldybės internetiniame puslapyje, bet šia paslauga naudotis gali tik turintys kompiuterį ir darbo su kompiuteriu įgūdžių pagyvenę žmonės. Informacija perduodama bendraujant, įvairių susitikimų metu.

Iš tyrimo duomenų galime daryti išvadą, kad informacijos apie kultūrinius renginius sklaida tenkina mažiau nei trečdalį (30%) apklaustų respondentų. Ją reikia vykdyti įvairiais būdais, kad ji pasiektų skirtingą išsilavinimą turinčius pagyvenusius Prienų miesto gyventojus ir padėtų tenkinti jų kultūrinius poreikius.

Pagyvenę žmonės perima idėjas, susijusias su jų poreikiais, interesais, siekais, polinkiais. Tam įtakos turi patirtis, įgyta jaunesniame amžiuje, dalyvaujant vienoje ar kitoje veikloje (8 paveikslas).

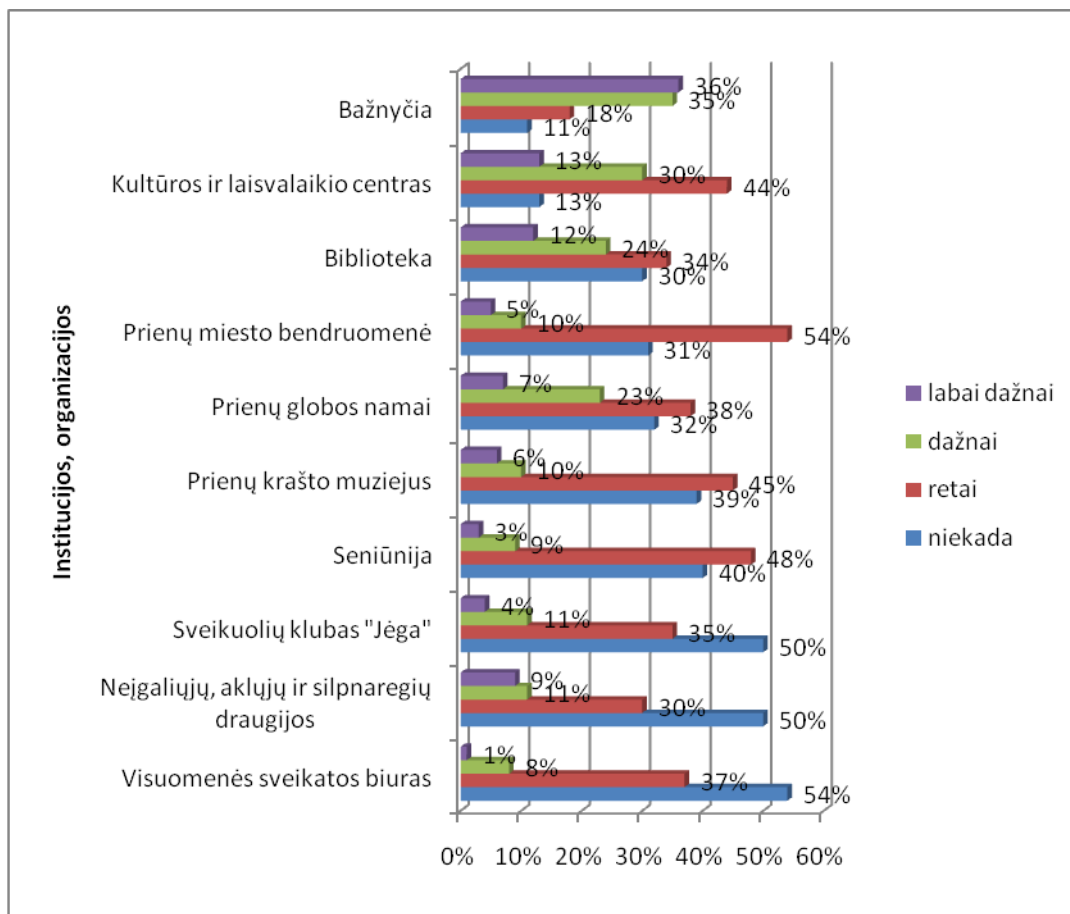
8 pav. Ankstesnis dalyvavimas kultūrinėje veikloje

Daugiau kaip trečdalis respondentų (37%) kultūrinėje veikloje dalyvaudavo kaip kolektyvų nariai, 26% – kaip žiūrovai, 27% – dalyvaudavo kartais.

Ankstesnių ir dabartinių apsilankymų kultūros įstaigose pasiskirstymą matome 3 priedo 2 lentelėje. Kai kurie respondentai nurodė dalyvavę keliuose kolektyvuose ar organizacijose (N=291). Pagyvenę žmonės dalyvaudavo bažnyčios (N=64), kultūros ir laisvalaikio centro (N=48) renginiuose, lankydavosi bibliotekoje (N=46) ir kitose įstaigose. Kaip žiūrovai respondentai taip pat lankydavosi įvairiuose renginiuose, stebėdavo skirtingų kolektyvų pasirodymus (N=144). Lyginant ankstesnio ir dabartinio dalyvavimo kultūrinėje veikloje duomenis, galima teigti, kad pagyvenę gyventojai aktyviau dalyvauja kultūrinuose renginiuose nei jaunesniame amžiuje: bažnyčioje (N=170), kultūros ir laisvalaikio centre (N=104), bibliotekoje (N=87), Prienų globos namuose (N=71), nevyriausybinėse organizacijose.

Manome, kad pagyvenusiems žmonėms būdingas gilesnis tikėjimas, labiau išreikštas religingumas. Jie jaučia pareigą supažindinti su tikėjimo tiesomis anūkus. Pagyvenę žmonės gali skirti daugiau laiko kultūrinei veiklai, lankytis renginiuose, paskaitose vykstančiuose įvairiu dienos metu. Gali dalyvauti senjorų dienose ir savaitėse kultūros įstaigose, gali gauti nuolaidas bilietams. Gali domėtis tais dalykais, kuriems trūkdavo laiko darbingo amžiaus periode.

Pagyvenusių Prienų miesto gyventojų lankymosi organizuojamuose renginiuose pasiskirstymą matome 9 paveiksle.

9 pav. Lankymasis organizuojamuose renginiuose

Remdamiesi tyrimo duomenimis galime teigti, kad apie du trečdalius pagyvenusių lankosi bažnyčioje (71%), apie trečdalį – kultūros ir laisvalaikio centre (43%), bibliotekoje (36%), Prienų globos namuose (30%) organizuojamuose renginiuose. Bažnyčioje, kultūros ir laisvalaikio centre, bibliotekoje vyksta daugiausia renginių, skirtų įvairius pomėgius turintiems pagyvenusiems Prienų miesto gyventojams.

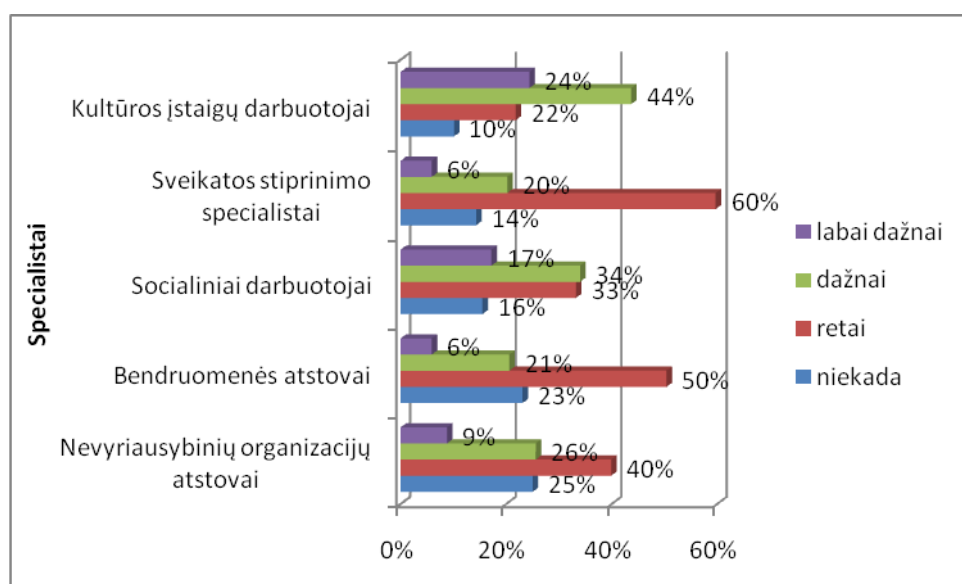
Neįgaliųjų ir silpnaregių draugijų renginiuose dalyvauja penktadalis (20%) apklaustųjų. Tai vienos iš aktyviausiai dirbančių nevyriausybinių organizacijų Prienų mieste, organizuojančios narių sociokultūrinę edukacinę veiklą (meno kolektyvai, kelionės, varžybos). Prienų krašto muziejaus (16%) ir Prienų miesto bendruomenės (15%) renginiuose dalyvauja šeštadalis apklaustųjų, populiariausi edukaciniai „Duonos kelio“, „Senjorų savaitės“ projektai. Sveikuolių klubo „Jėga“ (15%), Prienų visuomenės sveikatos biuro (9%) renginiuose dalyvauja pagyvenę gyventojai, propaguojantys sveiką gyvenimo būdą, sprendžiantys sveikatos problemas žinių ir aktyvumo pagalba. Seniūnijos renginiuose dalyvauja apie dešimtadalį (12%) apklaustųjų (miesto tvarkymo talkos ir kt.). Manome, kad gyventojų dalyvavimo minėtose organizacijose aktyvumą sąlygoja tai, kad jose organizuojama mažiau renginių, jie skirti tikslinių gyventojų grupių poreikių patenkinimui (žr. 2 priedą). Skiriasi ir organizuojamų renginių kokybė.

Analizuodami skirtingo išsilavinimo gyventojų lankymąsi kultūriniuose renginiuose (žr. 3 priedą, 3 lentelę), galime teigti, kad apie trečdalį aukštąjį (33%), aukštesnįjį (26%), vidurinį (28%) išsilavinimą įgijusių respondentų, penktadalis turinčių nebaigtą vidurinį (20%) ir pradinį (22%) išsilavinimą bei 3% beraščių lankosi kultūrinėse institucijose bei organizacijose.

Prienu globos namai siekia tapti rajono pagyvenusių žmonių centru su edukacine misija, juose veiklą vykdo TAU Prienu filialas, į renginius renkasi aukštesnio išsilavinimo ($\chi^2=34,66$; $df=15$; $p=0,003<0,01$) pagyvenusieji, kaip ir į renginius bibliotekoje ($\chi^2=34,03$; $df=15$; $p=0,003<0,01$). χ^2 testo rezultatai rodo statistiškai reikšmingą pagyvenusių žmonių išsilavinimo ir lankomų renginių ryšį. Galima daryti išvadą, kad aukštesnį išsilavinimą įgiję pagyvenę gyventojai dažniau lankosi kultūrinių institucijų organizuojamuose renginiuose, jų sociokultūriniai poreikiai susiję su intelektualėsne veikla.

Specialistų, teikiančių sociokultūrinės edukacines paslaugas pagyvenusiems žmonėms Prienu mieste, pasiskirstymą matome 10 paveiksle.

10 pav. Specialistų teikiamos kultūrinės paslaugos

Apie du trečdalius respondentų naudojasi kultūros įstaigų darbuotojų (68%), pusė-socialinių darbuotojų (51%), apie trečdalį nevyriausybinių organizacijų (35%), apie ketvirtadalį bendruomenės (27%) atstovų ir sveikatos stiprinimo specialistų teikiamomis paslaugomis (26%).

Iš tyrimo duomenų galima daryti išvadą, kad kultūros įstaigų darbuotojai organizuoja daugumą renginių Prienu mieste, todėl jų teikiamas paslaugas gauna apie du trečdalius respondentų. Socialiniai darbuotojai sociokultūrinės paslaugas teikia kas antram pagyvenusiam gyventojui: suteikia informaciją, organizuoja veiklas, skatina dalyvauti renginiuose. Nevyriausybinių organizacijų atstovai teikia paslaugas kas trečiam, bendruomenės atstovai ir sveikatos stiprinimo specialistai kas ketvirtam vyresnio amžiaus žmogui.

Pagyvenę žmonės ne visada pasinaudoja teikiamomis paslaugomis, supranta jų svarbą ir naudą gyvenimo kokybės gerinimui. Duomenis apie kultūrinių paslaugų teikimą skirtingą išsilavinimą įgijusiems respondentams matome 6 lentelėje.

6 lentelė. Kultūrinių paslaugų teikimas įvairaus išsilavinimo respondentams

Specialistų teikiamos paslaugos	Išsilavinimas													
	Pradinis		Nebaigtas vidurinis		Vidurinis		Aukštesnysis		Aukštasis		Beraštis		Iš viso	
	Naudojasi	Nesinaudoja	Naudojasi	Nesinaudoja	Naudojasi	Nesinaudoja	Naudojasi	Nesinaudoja	Naudojasi	Nesinaudoja	Naudojasi	Nesinaudoja	Naudojasi	Nesinaudoja
	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Socialiniai darbuotojai	23	11	14	12	22	21	38	31	23	39	2	2	122	116
Kultūros įstaigų darbuotojai	27	7	18	8	27	16	45	24	45	17	0	4	162	76
Nevyriausybių organizacijų atstovai	11	23	8	18	17	25	24	45	22	41	0	4	82	156
Sveikatos stiprinimo specialistai	2	32	3	23	19	24	20	49	18	44	0	4	62	176
Bendruomenės atstovai	12	22	7	19	12	21	16	53	16	56	0	4	63	175
Iš viso (N)	75	95	50	80	97	107	143	202	124	197	2	18	491	699
Iš viso (%)	44	56	38	62	48	52	41	59	39	61	10	90	41	59

Iš tyrimo duomenų matome, kad daugiau kaip du trečdaliai aukštąjį (N=45), aukštesnįjį (N=45), nebaigtą vidurinį (N=18), pradinį (N=27) išsilavinimą įgijusių respondentų naudojami kultūros įstaigų darbuotojų paslaugomis, daugiau kaip pusė turinčių aukštąjį (N=22) ir aukštesnįjį (N=24) – nevyriausybinių organizacijų atstovų, mažiau kaip pusė turinčių aukštąjį (N=18) ir aukštesnįjį (N=20) išsilavinimą – sveikatos stiprinimo specialistų paslaugomis. Žemesnio išsilavinimo gyventojai mažiau naudojami sveikatos priežiūros specialistų, bendruomenės atstovų paslaugomis.

Socialinių darbuotojų paslaugomis naudojami daugiau kaip du trečdaliai įgijusių aukštąjį (N=23), aukštesnįjį (N=38), pradinį (N=23) išsilavinimą, šiek tiek daugiau kaip pusė turinčių vidurinį (N=22) ir nebaigtą vidurinį (N=14) išsilavinimą. Dalis tyrime dalyvavusių beraščių

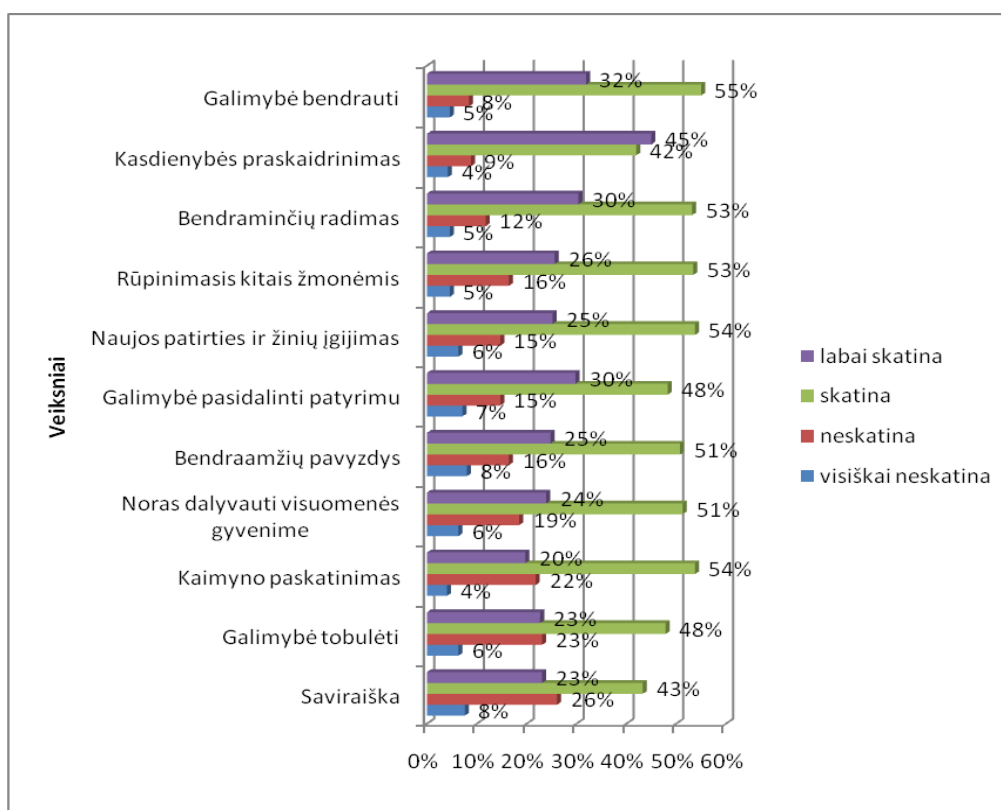
(N=2) naudojami tik socialinių darbuotojų teikiamomis paslaugomis, kiti (N=2) – neturi galimybės naudotis specialistų paslaugomis. Manome, kad socialinių darbuotojų paslaugomis naudojami įvairaus išsilavinimo pagyvenę gyventojai, o naudojimas kitų specialistų teikiamomis paslaugomis priklauso nuo įgyto išsilavinimo, gyvenimo eigoje įgytų poreikių.

Apibendrinant galima teigti, kad informacijos apie kultūrinius renginius sklaidą reikia vykdyti įvairiais būdais, kad ji pasiektų skirtingą išsilavinimą turinčius pagyvenusius Prienų miesto gyventojus ir padėtų tenkinti jų kultūrinius poreikius. Manome, kad pagyvenę žmonės gali skirti daugiau laiko kultūrinei veiklai ir domėtis tais dalykais, kuriems trūkdavo laiko darbingo amžiaus periode. Svarbu, kad socialinio darbuotojo teikiamomis sociokultūrinėmis paslaugomis naudojami įvairaus išsilavinimo pagyvenę žmonės.

Būtina atkreipti dėmesį, kad teikiamų paslaugų dažnumas ir naudojimas jomis priklauso ir nuo gyventojų aktyvumo bei gaunamos informacijos, įgyto išsilavinimo, renginių kokybės.

3.2.4. Dalyvavimą skatinantys veiksniai ir priežastys, trukdančios dalyvauti

Kultūrinė veikla vykdoma didinant pagyvenusių gyventojų motyvaciją dalyvauti visuomeniniame gyvenime, nelikti gyvenimo nuošalėje, domėtis naujovėmis, susitikti su kitais, jaustis aktyviais ir naudingais bendruomenės nariais. Atsakymų apie dalyvavimą skatinančius veiksnius pasiskirstymą matome 11 paveiksle.

11 pav. Veiksniai, skatinantys dalyvavimą kultūrinėje veikloje

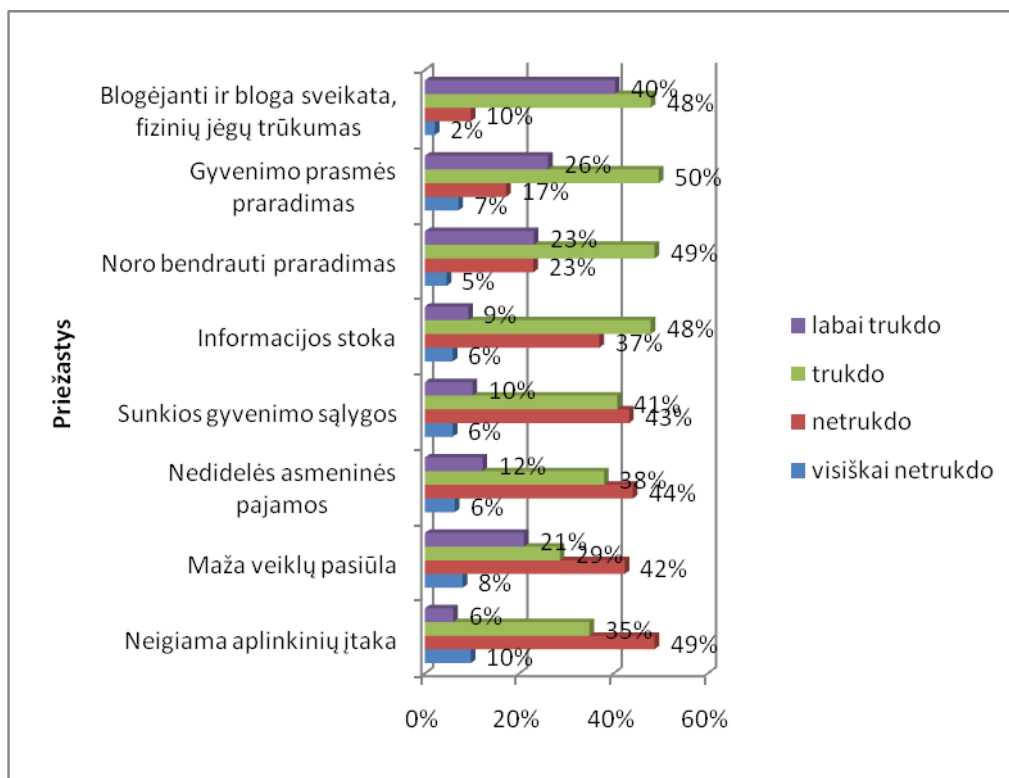
Išanalizavus tyrimo duomenis, galima teigti, kad svarbiausi veiksniai, skatinantys pagyvenusius žmones dalyvauti kultūrinėje veikloje yra galimybė bendrauti (87%) ir kasdienybės praskaidrinimas (87%). Pagyvenusiems Prienų miesto gyventojams svarbu rasti bendraminčių (83%), rūpintis kitais žmonėmis (79%), įgyti naujos patirties ir žinių (79%), galimybė pasidalinti patyrimu (78%), noras dalyvauti visuomenės gyvenime (75%). Tai veiksniai, mažinantys socialinę atskirtį, skatinantys didesnę integraciją į bendruomenę, kurią sąlygoja gyvenamoji vieta ir bendri interesai.

Bendraamžių pavyzdys (76%), kaimyno paskatinimas (74%) skatina neužsidaryti namuose, pagelbėti kaimynams, dalyvauti bendruomenės kūrime.

Apie du trečdalius respondentų išskyrė galimybės tobulėti (71%), saviraiškos (66%) veiksnius. Manome, kad tai sąlygojo kūrybinių, mokymosi galimybių vystymas, noras neatsilikti nuo jaunesnių žmonių, gebėjimų stiprinimas. Šias galimybes suteikia dalyvavimas sociokultūrinėje edukacinėje veikloje, stiprinantis kompetencijas ir pasitikėjimą savo jėgomis.

Statistiškai reikšmingą pagyvenusių žmonių išsilavinimo ir veiksmų, skatinančių dalyvavimą kultūrinėje veikloje ryšį parodo bendraamžių pavyzdys ($\chi^2=25,05$; $df15$; $p=0,049<0,05$), galimybė bendrauti ($\chi^2=25,57$; $df15$; $p=0,043<0,05$) ir noras dalyvauti visuomenės gyvenime ($\chi^2=37,84$; $df15$; $p=0,001<0,01$). Ryšys patvirtina pagyvenusių asmenų poreikį tobulėti, išlikti svarbiems, naudingiems ir išvengti socialinės atskirties.

Priežasčių, trukdančių dalyvauti kultūrinėje veikloje, pasiskirstymą matome 12 paveiksle.

12 pav. Priežastys, trukdančios dalyvauti kultūrinėje veikloje

Išanalizavę duomenis galime pažymėti, kad labiausiai trukdanti priežastis dalyvauti kultūrinėje veikloje yra blogėjanti ir bloga sveikata, fizinių jėgų trūkumas (88%). Tai būdinga pagyvenusiems žmonėms, kurie sendami susiduria su vis didesnėmis sveikatos problemomis.

Dviem trečdaliams respondentų dalyvauti kultūrinėje veikloje trukdo gyvenimo prasmės praradimas (76%), noro bendrauti praradimas (72%). Tai priežastys, silpninančios socializaciją ir trukdančios integracijai į bendruomenę. Manome, kad reikia aiškintis šias priežastis sukeliančias aplinkybes ir padėti pagyvenusiems žmonėms jas pašalinti. Vyresnio amžiaus žmonių įtraukimas į socialinių ryšių tinklus: konkreti pagalba, bendravimas ir palaikymas, bendra veikla leistų patirti pasitenkinimą ir gyvenimo pilnatvę.

Daugiau kaip pusei apklaustųjų trukdo informacijos stoka (57%). Informacija apie kultūrinę veiklą labai svarbi pagyvenusiems žmonėms, nes sprendimų priėmimas ir pasiruošimas dalyvauti renginiuose užtrunka ilgiau, nei jaunesniame amžiuje. Manome, kad informacija pagyvenusius žmones turėtų pasiekti laiku, ir esant galimybėms turėtų būti suteikiama pakartotinai.

Daugiau kaip pusei apklaustųjų trukdo sunkios gyvenimo sąlygos (51%). Tai sąlygoja finansiniai, buitiniai sunkumai, atokesnė gyvenamoji vieta, viešojo transporto grafikai. Sunkumus pagilina ekonominės krizės padariniai.

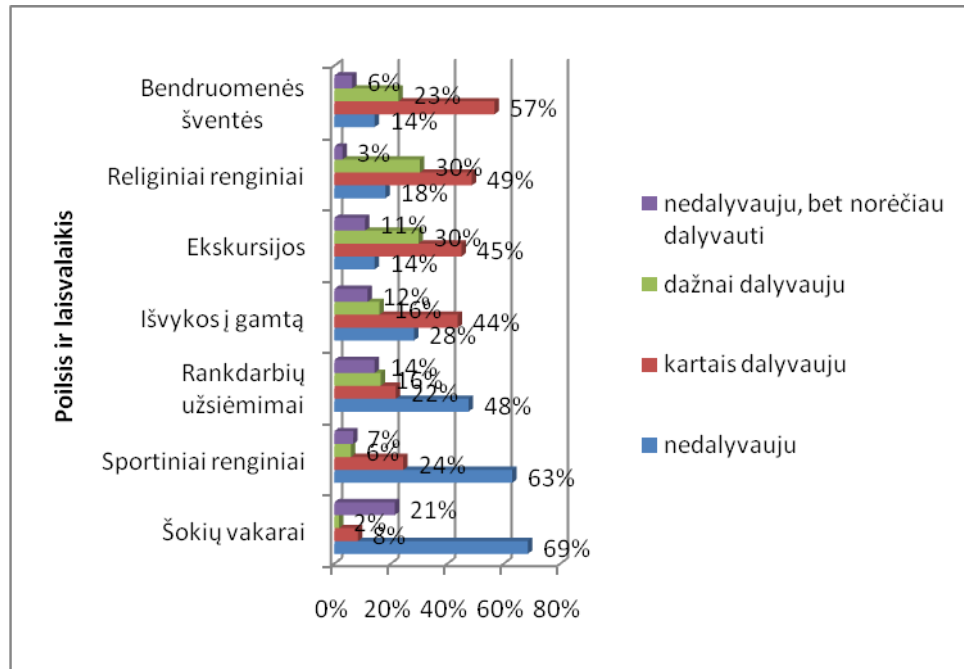
Maža veiklų pasiūla (50%) ir nedidelės asmeninės pajamos (50%) trukdo tik pusei respondentų. Kiti apklaustieji patys susiranda užsiėmimų ir informacijos apie nemokamą kultūrinę veiklą. Nemokami renginiai Prienų mieste vyksta bibliotekoje, Prienų globos namuose, Prienų krašto muziejuje. Į nemokamus renginius, skirtus valstybinėms šventėms, kviečia Prienų kultūros ir laisvalaikio centras; į sveikos gyvensenos – Visuomenės sveikatos biuras, sveikuolių klubas „Jėga“, į specializuotus – neįgaliųjų organizacijos (žr. 2 priedą). Galime daryti išvadą, kad pagyvenę žmonės sugeba rasti veiklos, užsiėmimų, už kuriuos nereikia mokėti.

Neigiamą aplinkinių įtaką įvardija mažiau nei pusė (41%) respondentų. Artimieji, kaimynai gali nesuprasti sociokultūrinės veiklos svarbos, menkinti jos reikšmę, gali trukdyti sumažinti sveikatai žalingų veiksnių įtaką. Pagyvenusiems reikia mokėti atsiriboti nuo neigiamos aplinkinių įtakos ir gyventi pilnavertį, kokybišką gyvenimą.

Iš gautų rezultatų matyti, kad pagyvenusiems žmonėms labai svarbu galimybė bendrauti, praskaidrinti kasdienybę, gauti informaciją. Motyvacijos, noro dalyvauti visuomeniniame gyvenime didinimas susijęs su bendra veikla, santykiais su bendraamžiais. Pasitenkinimas atliekama veikla, pastangos gyventi sveikiau ir prasmingiau ugdo savarankiškumą, išradingumą, kūrybiškumą, suteikia galimybę tobulėti ir skatina saviraišką.

3.2.5. Dalyvavimas kultūrinėje veikloje, pageidavimai dėl veiklos kryptių vystymo

Prienų miesto pagyvenusių žmonių dalyvavimo poilsio ir laisvalaikio užsiėmimuose rezultatus matome 13 paveiksle.

13 pav. Dalyvavimas rekreacijos (poilsio ir laisvalaikio) renginiuose

Tyrimo metu paaiškėjo, kad apie ketvirtadalį apklaustų pagyvenusių žmonių dažnai (23%) ir daugiau kaip pusė kartais (57%) dalyvauja bendruomenės šventėse. Bendruomenės šventės organizuojamos vasarą, jos vyksta kelias dienas, skirtingose Prienų miesto dalyse. Gyventojams koncertuoja Prienų miesto ir kvietiniai kolektyvai. Švenčių metu eksponuojamos gyventojų surinktos senovinės Prienų miesto nuotraukos, sukurti rankdarbiai. Vyksta gatvių konkursai, renkami gatvių seniūnai. Bendruomenės šventės populiarios ir laukiamos.

Mažiau nei trečdalis apklaustųjų dažnai (30%) ir beveik pusė kartais (49%) dalyvauja religiniuose renginiuose. Tai sąlygoja religinės praktikos reikšmės vyresnio amžiaus žmonių gyvenime didėjimas, gilesnis tikėjimas.

Išvykose į gamtą dažnai (16%) dalyvauja kas šeštas, kartais (44%) beveik pusė apklaustųjų. Pagyvenusieji grožisi Prienų ir Birštono miestų apylinkėmis, tekančiu Nemunu, vyksta prie ežerų, jūros. Į ekskursijas dažnai (30%) vyksta apie trečdalį, kartais (45%) mažiau kaip pusė respondentų. Išvykas, ekskursijas pagyvenusiems žmonėms retkarčiais organizuoja nevyriausybinės organizacijos, Prienų globos namai. Vyresnieji keliauja patys, su artimaisiais ir draugais vyksta į keliones, atitinkančias jų fizines ir finansines galimybes.

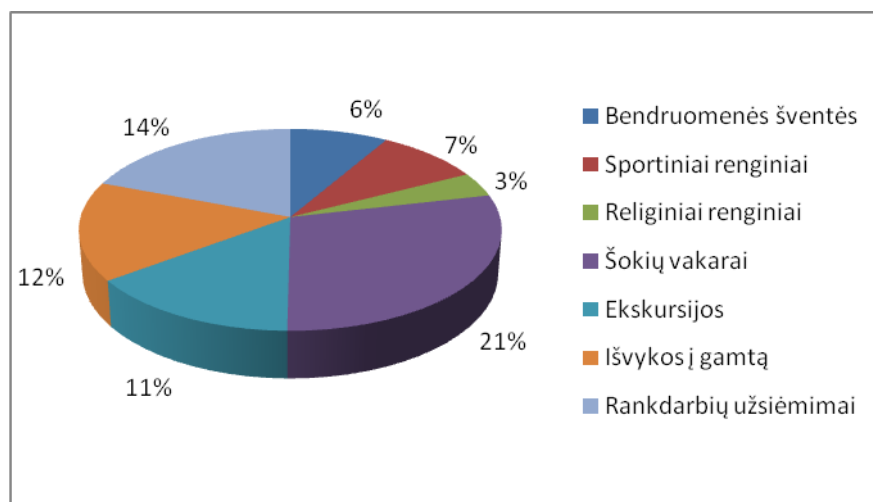
Sportiniuose renginiuose dažnai dalyvauja 6%, kartais apie ketvirtadalį (24%) apklaustųjų. Pagyvenusieji žaidžia šaškėmis, šachmatais, lavina įgūdžius žaisdami stalo tenisą, slidinėdami,

bėgiodami, vaikščiodami su „šiaurietiškomis lazdomis“, atlikdami jogos pratimus ir mankštas Prienų sporto centre, Prienų globos namuose, sveikuolių klube „Jėga“, kitose nevyriausybinėse organizacijose.

Rankdarbius dažnai kuria 16%, apie ketvirtadalį (24%) respondentų šioje veikloje dalyvauja kartais. Tai puiki galimybė save realizuoti, tobulinti įgūdžius, ugdyti kūrybiškumą. Rankdarbių užsiėmimai vyksta Prienų globos namuose, pagyvenusieji šią veiklą vykdo individualiai pagal savo pomėgius. Tik 10% respondentų (2% dažnai ir 8% kartais) dalyvauja šokių vakaruose. Šokių vakarus vyresnio amžiaus žmonėms organizuoja tik Prienų kultūros centro pagyvenusių žmonių šokių kolektyvas „Vajaunas“.

Dalyvavimas poilsio ir laisvalaikio renginiuose yra ne tik puiki galimybė atsipalaiduoti, pailsėti. Tai yra proga susitikti su kitais žmonėmis, padiskutuoti įvairiomis temomis, pasidalinti patirtimi.

Tyrimo metu paaiškėjo pagyvenusių gyventojų pageidavimai dalyvauti rekreaciniuose (poilsio ir laisvalaikio) renginiuose (14 paveikslas).

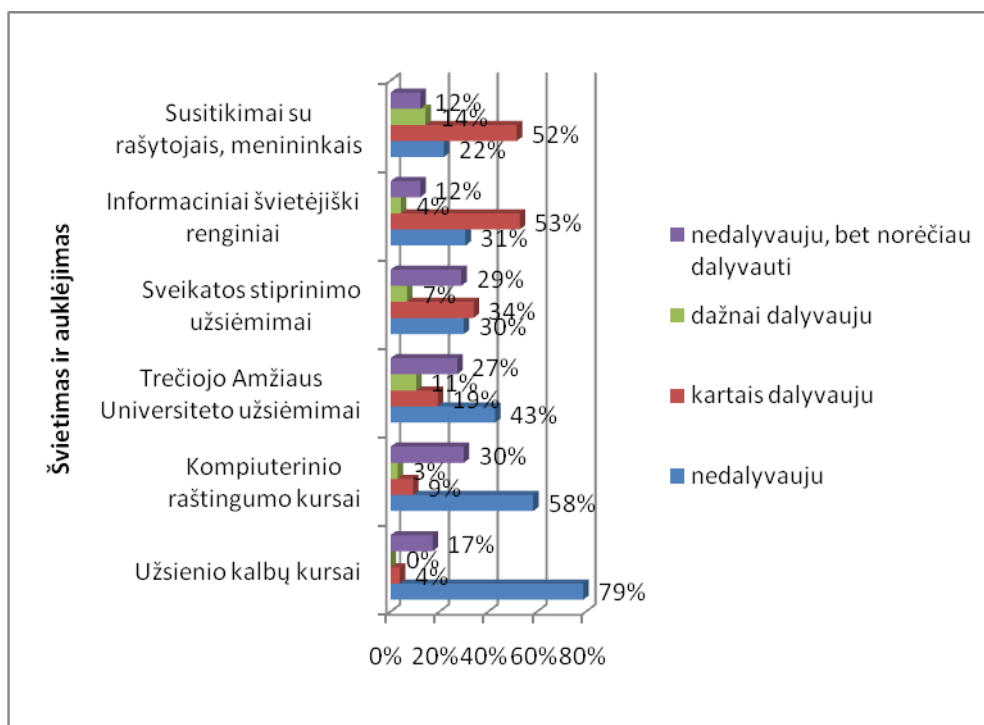
14 pav. Pageidavimai dalyvauti rekreaciniuose (poilsio ir laisvalaikio) renginiuose

Apibendrinus duomenis, galima teigti, kad pagyvenę Prienų miesto gyventojai norėtų dalyvauti šokių vakaruose (21%), rankdarbių užsiėmimuose (14%), išvykose į gamtą (12%), ekskursijose (11%), sportiniuose renginiuose (7%).

Analizuojant skirtingo išsilavinimo gyventojų pageidavimus, galime daryti išvadą, kad pageidavimai dėl dalyvavimo rekreacijos (poilsio ir laisvalaikio) renginiuose panašūs, išskyrus dalyvavimą šokių vakaruose. Beveik du trečdalius pageidaujančių pašokti sudaro aukštesnįjį (31%) bei aukštąjį (31%) išsilavinimą įgiję Prienų miesto gyventojai (žr. 3 priedą, 4 lentelę).

Renginių metu užmezgami kontaktai, vykstančios diskusijos įvairiomis temomis yra daugelio edukacinių procesų sąlyga, paskata mokytis to, kas jiems atrodo svarbu ir įdomu. Tai

gali būti žinių pagilinimas, gebėjimų lavinimas, nuomonės formavimas. Pagyvenusių Prienų miesto gyventojų dalyvavimo švietimo ir auklėjimo užsiėmimuose pasiskirstymą matome 15 paveiksle.

15 pav. Dalyvavimas švietimo ir auklėjimo užsiėmimuose

Iš tyrimo duomenų matome, kad susitikimuose su rašytojais, menininkais dažnai dalyvauja 14%, kartais daugiau kaip pusė apklaustų (52%) pagyvenusių Prienų miesto gyventojų. Susitikimai vyksta bibliotekoje, Prienų kultūros ir laisvalaikio centre, Prienų globos namuose. Pagyvenusių žmonių išsilavinimo ir dalyvavimo susitikimuose su rašytojais, menininkais ryšys yra statistiškai reikšmingas ($\chi^2=35,86$; $df15$; $p=0,002<0,01$), atspindintis intelektualeresnius, aukštesnio išsilavinimo žmonių poreikius.

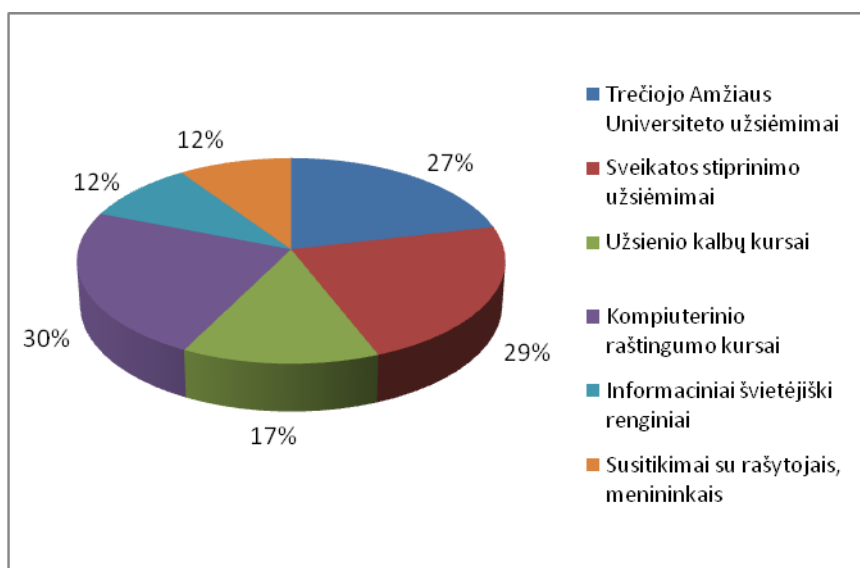
Informaciniuose švietėjiškuose renginiuose dažnai dalyvauja 4%, kartais daugiau kaip pusė (53%) respondentų. Informaciniai švietėjiški renginiai, paskaitos vyksta retai, bet pagyvenę žmonės juos atsimena, dalijasi išpūdžiais, pritaiko gautas žinias. Sveikatos stiprinimo užsiėmimuose dažnai dalyvauja 7%, kartais apie trečdalį (34%) pagyvenusiųjų. Žmonėms sunku suprasti, kad jie gali savo pačių pastangomis sumažinti sveikatos problemas, teigiamai veikti sveikatos būklę, saugoti aplinką. Renginius, užsiėmimus organizuoja Prienų visuomenės sveikatos biuras, sveikuolių klubas „Jėga“, seniūnija.

Kas dešimtas (11%) apklaustasis dažnai, kas penktas (19%) kartais lanko Trečiojo Amžiaus Universiteto (TAU) užsiėmimus. Tai puiki proga tobulėti, bendrauti su bendraminčiais (žr. 2 priedą).

Nedidelė dalis apklaustųjų lanko kompiuterinio raštingumo kursus (3% dažnai, 9% kartais), kurie organizuojami tik bibliotekoje. Užsienio kalbų kursus kartais lanko 4% respondentų. Užsienio kalbų kursai pagyvenusiems žmonėms Prienų mieste labai retai organizuojami.

Tyrimo metu paaiškėjo pagyvenusių gyventojų pageidavimai dalyvauti švietimo ir auklėjimo užsiėmimuose (16 paveikslas).

16 pav. Pageidavimai dalyvauti švietimo ir auklėjimo užsiėmimuose

Apie trečdalį pagyvenusių Prienų miesto gyventojų norėtų dalyvauti kompiuterinio raštingumo kursuose (30%), sveikatos stiprinimo užsiėmimuose (29%), Trečiojo Amžiaus universiteto užsiėmimuose (27%). Mažiau nei ketvirtadalis – užsienio kalbų kursuose (17%). Manome, kad švietimo ir auklėjimo krypties užsiėmimai turėtų būti vystomi organizuojant minėtas veiklas.

Skirtingo išsilavinimo gyventojų pageidavimus dalyvauti švietimo ir auklėjimo krypties užsiėmimuose matome 7 lentelėje.

7 lentelė. Skirtingo išsilavinimo gyventojų pageidavimai dalyvauti švietimo ir auklėjimo užsiėmimuose

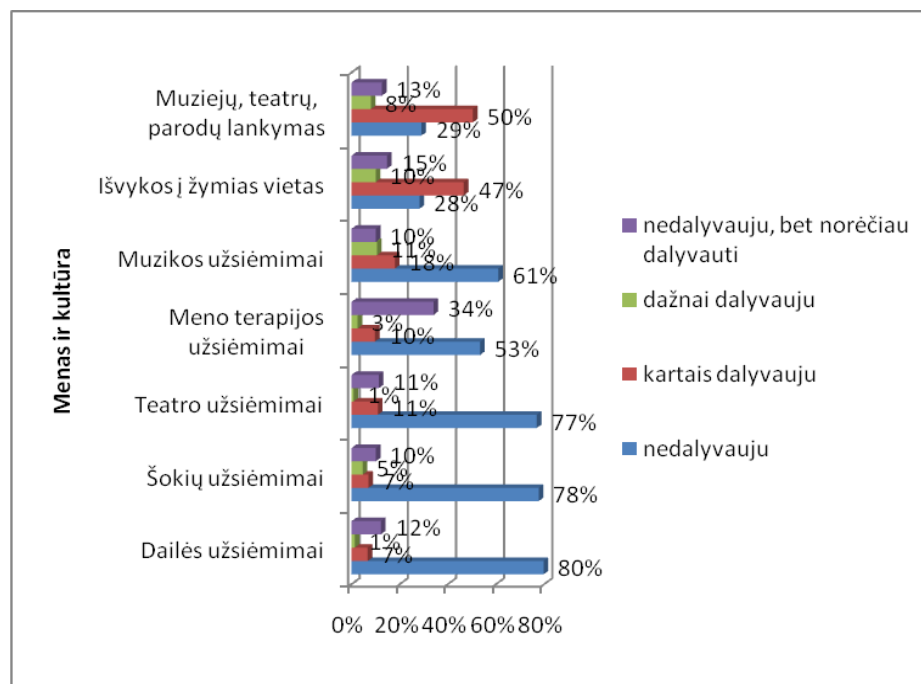
Pageidavimai dalyvauti švietimo ir auklėjimo užsiėmimuose	Išsilavinimas													
	Pradinis		Nebaigtas vidurinis		Vidurinis		Aukštesnysis		Aukštasis		Beraštis		Iš viso	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Trečiojo Amžiaus universiteto užsiėmimai	8	12	8	12	12	18	23	35	14	23	0	0	65	100
Sveikatos stiprinimo užsiėmimai	11	16	9	12	12	17	18	26	18	26	1	1	69	100

Užsienio kalbų kursai	6	15	2	5	6	15	17	41	10	24	0	0	41	100
Kompiuterinio raštingumo kursai	10	14	5	7	10	14	24	34	21	31	0	0	70	100
Informaciniai švietėjiški renginiai	6	21	5	17	6	21	7	24	5	17	0	0	29	100
Susitikimai su rašytojais, menininkais	6	21	3	10	4	13	8	28	8	28	0	0	29	100

Ištyrus skirtingo išsilavinimo pagyvenusių žmonių pageidavimus, galime teigti, kad tarp pageidaujančių dalyvauti TAU užsiėmimuose daugiau įgijusių aukštąjį (23%) bei aukštesnįjį (35%), sveikatos stiprinimo užsiėmimuose – aukštąjį (26%) bei aukštesnįjį (26%), užsienio kalbų kursuose – aukštąjį (24%) bei aukštesnįjį (41%), kompiuterinio raštingumo kursuose – aukštąjį (31%) bei aukštesnįjį (34%) išsilavinimus. Galime teigti, kad aukštesnį išsilavinimą turintys pagyvenę Prienų miesto gyventojai pageidauja intelektualesnės veiklos, bet minėtose veiklose dalyvautų ir žemesnį išsilavinimą įgiję asmenys. TAU veikloje dalyvautų 12% įgijusių pradinį, 12% – nebaigtą vidurinį išsilavinimą; užsienio kalbos kursuose – 15% įgijusių pradinį, 5% – nebaigtą vidurinį išsilavinimą; sveikatos stiprinimo užsiėmimuose – 16% įgijusių pradinį, 12% – nebaigtą vidurinį išsilavinimą, 1% beraščių iš pageidavusių asmenų.

Skirtingo išsilavinimo gyventojų pageidavimai dalyvauti informaciniuose švietėjiškuose renginiuose yra panašūs (žr. 7 lentelę).

Dalyvavimo meno ir kultūros veikloje pasiskirstymą matome 17 paveiksle.

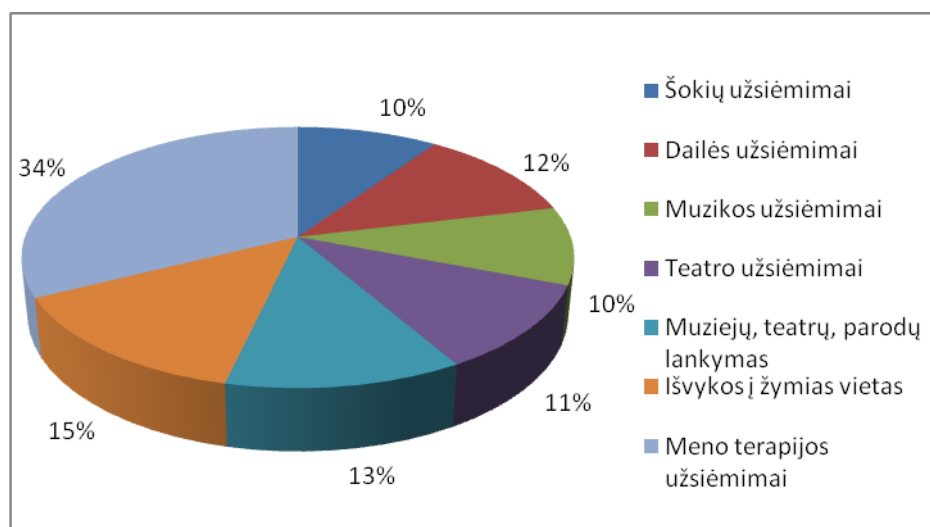
17 pav. Dalyvavimas meno ir kultūros veikloje

Remiantis tyrimo duomenimis galime teigti, kad muziejus, teatrus ir parodas dažnai lanko 8%, kartais apie pusę (50%) apklaustų pagyvenusių Prienų miesto gyventojų. Dažnai į žymias vietas vyksta kas dešimtas (10%), kartais beveik pusė (47%) respondentų. Pagyvenusių žmonių išsilavinimo ir muziejų, teatrų lankymo ($\chi^2=56,64$; $df15$; $p=0,000<0,01$) bei dalyvavimo išvykose į žymias vietas ($\chi^2=36,23$; $df15$; $p=0,002<0,01$) ryšiai yra statistiškai reikšmingi. Aukštesnio išsilavinimo pagyvenusiujų poreikis lankytis paveikslų, tautodailininkų kūrinių, knygų parodose, eksponuojamose Prienų kultūros ir laisvalaikio centre, bibliotekoje, Prienų krašto muziejuje, Prienų globos namuose yra didesnis. Vyresnio amžiaus žmonės lankosi didžiųjų Lietuvos miestų bažnyčiose, muziejuose, vyksta į rašytojų tėviškes, partizanų žūties vietas. Išvykas organizuoja nevyriausybinės organizacijos, jos nėra dažnos.

Dažnai dešimtadalis (11%) respondentų, kartais mažiau nei penktadalis (18%) dalyvauja muzikos užsiėmimuose. Dainuoja ir groja Prienų krašto muziejaus ansamblyje „Marginys“, Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos ansamblyje „Puriena“, Prienų globos namų kolektyvuose: „Kvietkelis“, „Širdy dar ne ruduo“, neįgaliųjų draugijos ansamblyje „Nemunas“ (žr. 2 priedą), ugdo muzikinius sugebėjimus dalyvaudami Prienų kultūros ir laisvalaikio centro mišriame chore „Šilas“.

Nedidelė apklaustųjų dalis lanko meno terapijas (dažnai 3%, kartais 10%), teatro (dažnai 1%, kartais 11%), šokių (dažnai 5%, kartais 7%), dailės (dažnai 1%, kartais 7%) užsiėmimus. Tai sąlygoja nedidelis šių veiklų pasirinkimas, nes Prienų mieste pagyvenusius žmones jungia tik keletas kolektyvų: Prienų kultūros ir laisvalaikio centro pagyvenusių žmonių šokių kolektyvas „Vajaunas“ bei teatro, dailės, meno terapijos užsiėmimai Prienų globos namuose.

Pagyvenusių žmonių pageidavimų dalyvauti meno ir kultūros veikloje pasiskirstymą matome 18 paveiksle.

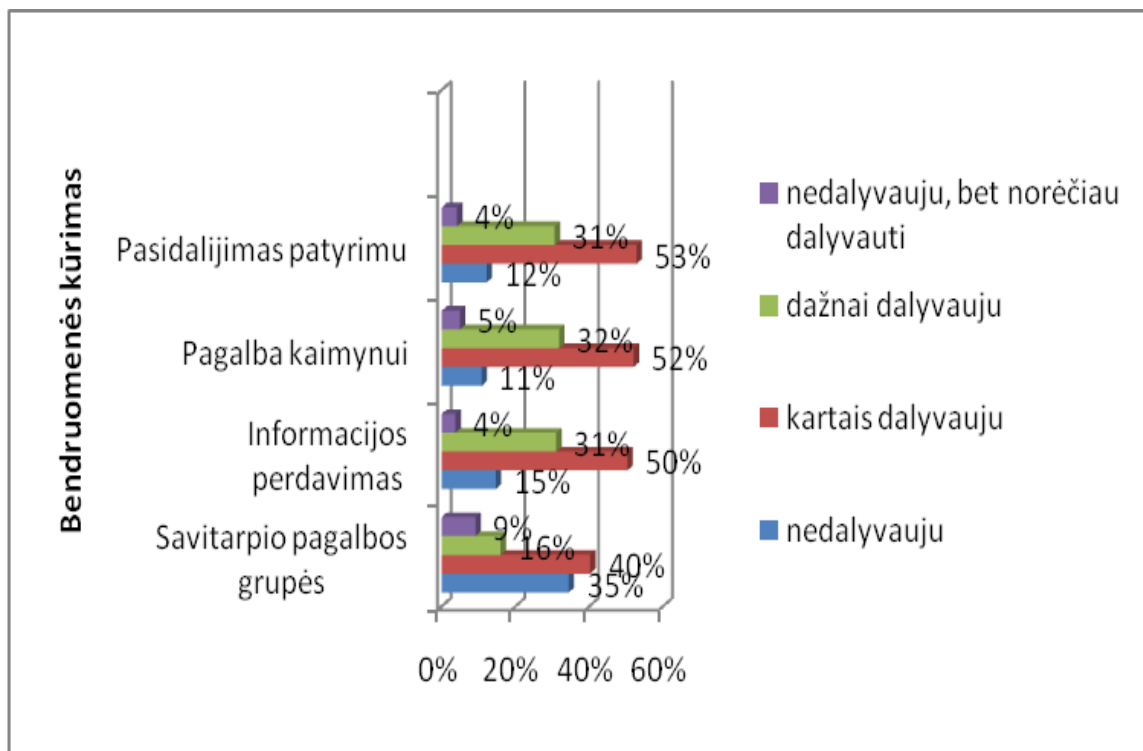
18 pav. Pageidavimai dalyvauti meno ir kultūros veikloje

Atlikto tyrimo duomenimis, pagyvenę žmonės pageidautų dalyvauti meno terapijos užsiėmimuose (34%), išvykose į žymias vietas (15%), lankyti muziejus, teatrus, parodas (13%). Dailės (12%), teatro (11%), muzikos (10%), šokių (10%) užsiėmimuose pageidauja dalyvauti mažesnė dalis respondentų. Manome, kad dėl neįvertintų gebėjimų ir saviraiškos.

Remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, kad tarp pageidavusių dalyvauti teatro užsiėmimuose, net 40% įgijusių aukštąjį išsilavinimą. Daugiau kaip pusė įgijusių aukštesnįjį išsilavinimą (55%) – lankytų muziejus, teatrus, parodas, apie trečdalį – dailės užsiėmimus (35%). Apie ketvirtadalį turinčių vidurinį išsilavinimą respondentų dalyvautų šokių (29%) ir meno terapijos užsiėmimuose (22%). Ketvirtadalis įgijusių pradinį išsilavinimą dalyvautų išvykose į žymias vietas (26%), apie penktadalį dalyvautų muzikos (21%) ir teatro (19%) užsiėmimuose. Beraščiai pageidautų dalyvauti muzikos (4%) ir meno terapijos (1%) užsiėmimuose (atitinkamai N=1 ir N=1) (žr. 3 priedą. 7 lentelę).

Analizuojant pageidavimus dalyvauti meno ir kultūros veikloje reikia įvertinti pagyvenusių asmenų išsilavinimą, kultūrinę patirtį ir tobulėjimo galimybes.

Atstovaudami savo interesams, žmonės turi plėsti saviraiškos galimybes, bendrauti tarpusavyje, palaikyti ryšius su trečiaisiais asmenimis. Dalyvavimo bendruomenės kūrime pasiskirstymą matome 19 paveiksle.

19 pav. Dalyvavimas bendruomenės kūrime

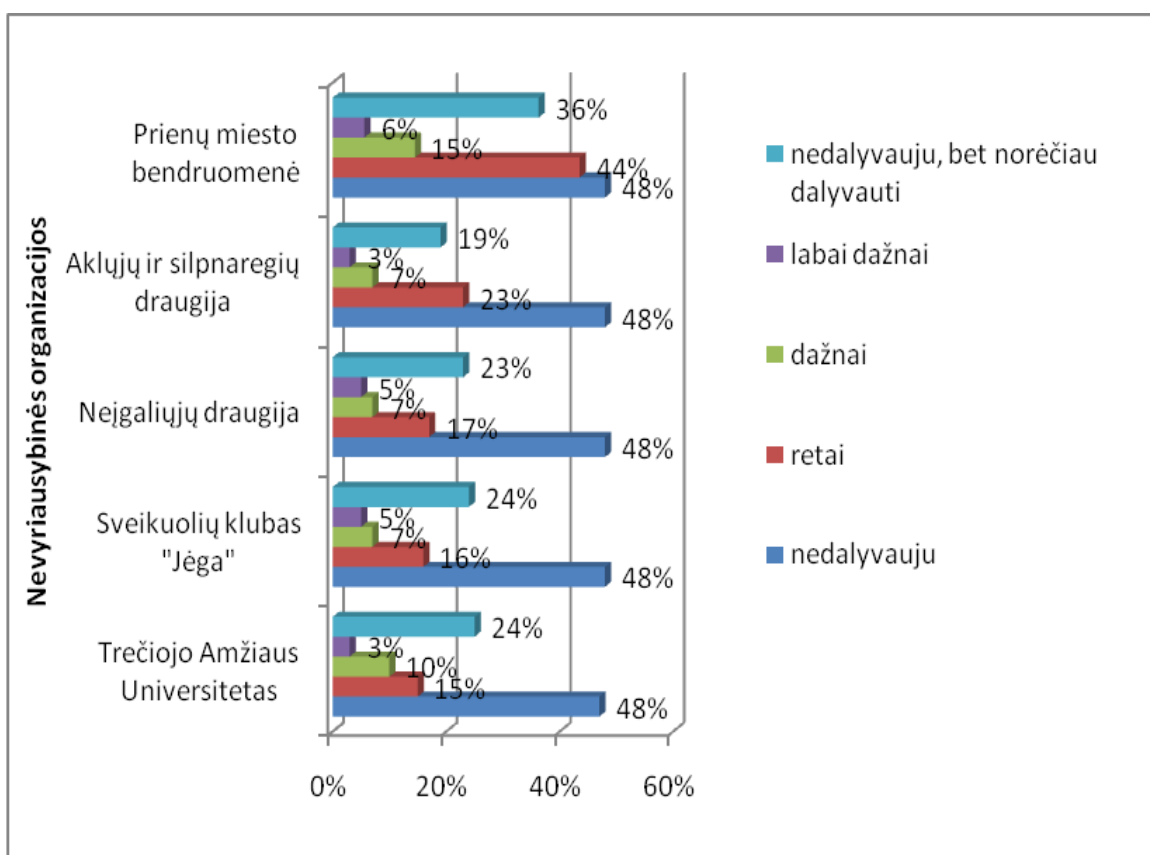
Iš tyrimo duomenų matome, kad apie trečdalį apklaustų pagyvenusių gyventojų dažnai, šiek tiek daugiau kaip pusė kartais dalyvauja bendruomenės kūrime: pasidalija patyrimu (dažnai

31%, kartais 53%), pagelbėja kaimynams (dažnai 32%, kartais 52%), perduoda informaciją (dažnai 31%, kartais 50%). Gyventojų išsilavinimo ir informacijos perdavimo ryšys yra statistiškai reikšmingas ($\chi^2=25,37$; $df15$; $p=0,045<0,05$), nes aukštesnio išsilavinimo gyventojų galimybės gauti informaciją ir ją pasidalinti yra didesnės. Pasidalijimas patyrimu, pagalba kaimynui, informacijos perdavimas – tai bendruomenės kūrimosi užuomazgos, pagrindas bendruomenės stiprinimui ir vystymui. Bendruomenės kūrimąsi sutvirtina apklaustųjų dalyvavimas savitarpio pagalbos grupėse (dažnai 16%, kartais 40%).

Išanalizavus pageidavimus dėl dalyvavimo, galima teigti, kad 9% pagyvenusiujų norėtų dalyvauti savitarpio pagalbos grupėse, 5% – teikti pagalbą kaimynui, 4% – pasidalinti patyrimu, 4% – perduoti informaciją.

Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad pagyvenę Prienų miesto gyventojai dalyvauja bendruomenės kūrime.

Pagyvenusius žmones bendrai veikia apjungia nevyriausybinės organizacijos, vykdančios kultūrinę veiklą, organizuojančios neformalaus švietimo užsiėmimus. Remdamiesi tyrimo duomenimis galime teigti, kad tik nedidelė pagyvenusių Prienų miesto gyventojų dalis (nuo 10% iki 21% skirtingose organizacijose) dalyvauja nevyriausybinių organizacijų veikloje. Jų pasiskirstymą matome 20 paveiksle.

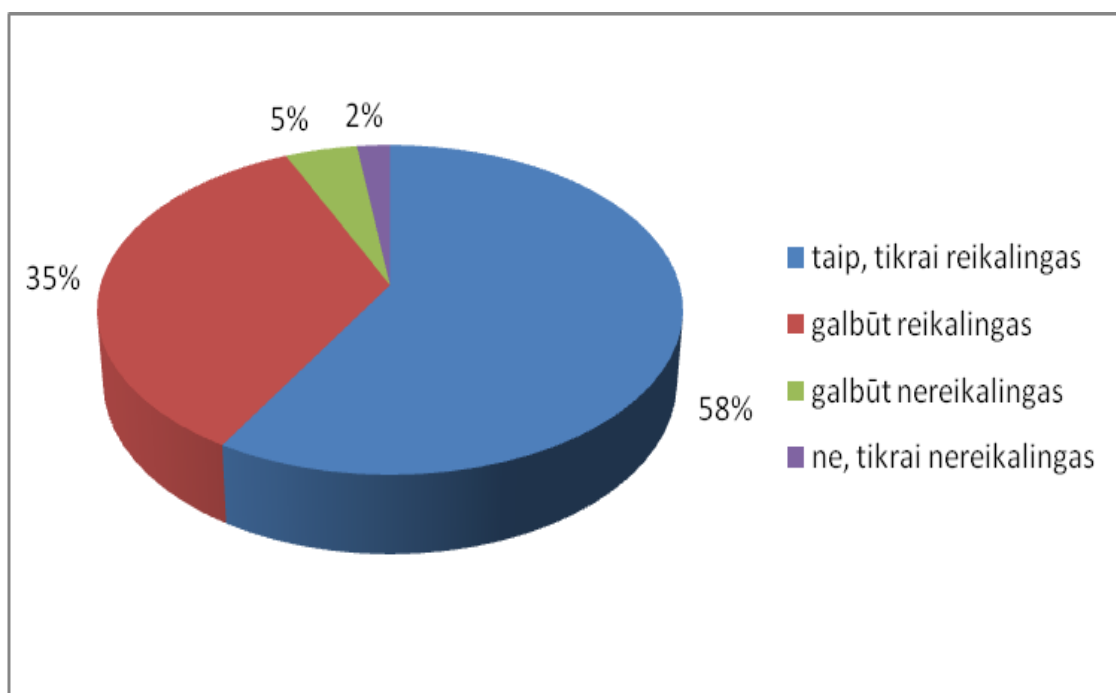
20 pav. Dalyvavimas nevyriausybinių organizacijų veikloje

Iš tyrimo duomenų matome, kad kas penktas (21%) pagyvenęs gyventojas dalyvauja Prienų miesto bendruomenės, kas dešimtas – TAU (13%), neįgaliųjų draugijos (12%), sveikuolių klubo „Jėga“ (12%) ir aklųjų ir silpnaregių draugijos veikloje (10%). Nevyriausybines organizacijos veiklą organizuoja tam tikrus poreikius turintiems Prienų miesto gyventojams, skiriasi renginių tematika ir kokybė. Prienų miesto bendruomenė, sveikuolių klubas „Jėga“ dalyvauja kaip partneriai kultūros institucijų organizuojamuose renginiuose (žr. 2 priedą).

Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad nevyriausybines organizacijos patenkina tik dalies pagyvenusių Prienų miesto gyventojų kultūrinius poreikius.

Dalyvauti Prienų miesto bendruomenės veikloje pageidauja 36%, sveikuolių klubo „Jėga“ – 24%, TAU – 24%, neįgaliųjų draugijos – 23%, aklųjų ir silpnaregių draugijos – 19% apklaustųjų.

Prienų miesto pagyvenę gyventojai dalyvauja užsiėmimuose, lanko renginius įvairiose institucijose, organizacijose, įsikūrusiose skirtingose Prienų miesto vietose. Respondentų nuomonių dėl pagyvenusių žmonių užimtumo ir laisvalaikio centro reikalingumo pasiskirstymą matome 21 paveiksle.

21 pav. Pagyvenusių žmonių užimtumo ir laisvalaikio centro reikalingumas

Dauguma respondentų pabrėžė pagyvenusių žmonių užimtumo ir laisvalaikio centro reikalingumą. „Taip, tikrai reikalingas“, – atsakė 58%, „galbūt reikalingas“, – 35% respondentų. Centras nereikalingas 7% tyrime dalyvavusių gyventojų. Analizuojant skirtingą išsilavinimą įgijusių gyventojų nuomonių apie centro reikalingumą duomenis (žr. 3 priedą, 6 lentelę), matome, kad pagyvenusių žmonių užimtumo ir laisvalaikio centras reikalingas įvairaus išsilavinimo

pagyvenusiems Prienų gyventojams ($\chi^2=61,70$; $df=15$; $p=0,000<0,01$). Tai statistiškai reikšmingas ryšys, atskleidžiantis vieningą vyresnio amžiaus žmonių nuomonę dėl sociokultūrinių poreikių tenkinimo.

Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad *pagyvenę Prienų miesto žmonės aktyviausiai dalyvauja:*

- rekreacijos (poilsio ir laisvalaikio) krypties veiklose: bendruomenės šventėse (dažnai 23%, kartais 57%), religiniuose renginiuose (dažnai 30%, kartais 49%), ekskursijose (dažnai 30%, kartais 45%);
- švietimo ir auklėjimo krypties veiklose: susitikimuose su rašytojais, menininkais (dažnai 14%, kartais 52%), informaciniuose švietėjiškuose renginiuose (dažnai 4%, kartais 53%), sveikatos stiprinimo užsiėmimuose (dažnai 7%, kartais 34%);
- meno ir kultūros krypties veiklose: lanko muziejus, teatrus, parodas (dažnai 8%, kartais 50%), dalyvauja išvykose į žymias vietas (dažnai 10%, kartais 47%), dalyvauja muzikos užsiėmimuose (dažnai 11%, kartais 18%);
- bendruomenės kūrimo krypties veiklose: dalijasi patyrimu (dažnai 31%, kartais 53%), padeda kaimynui (dažnai 32%, kartais 52%), perduoda informaciją (dažnai 31%, kartais 50%).

Remiantis tyrimo duomenimis *pagyvenę žmonės norėtų dalyvauti:*

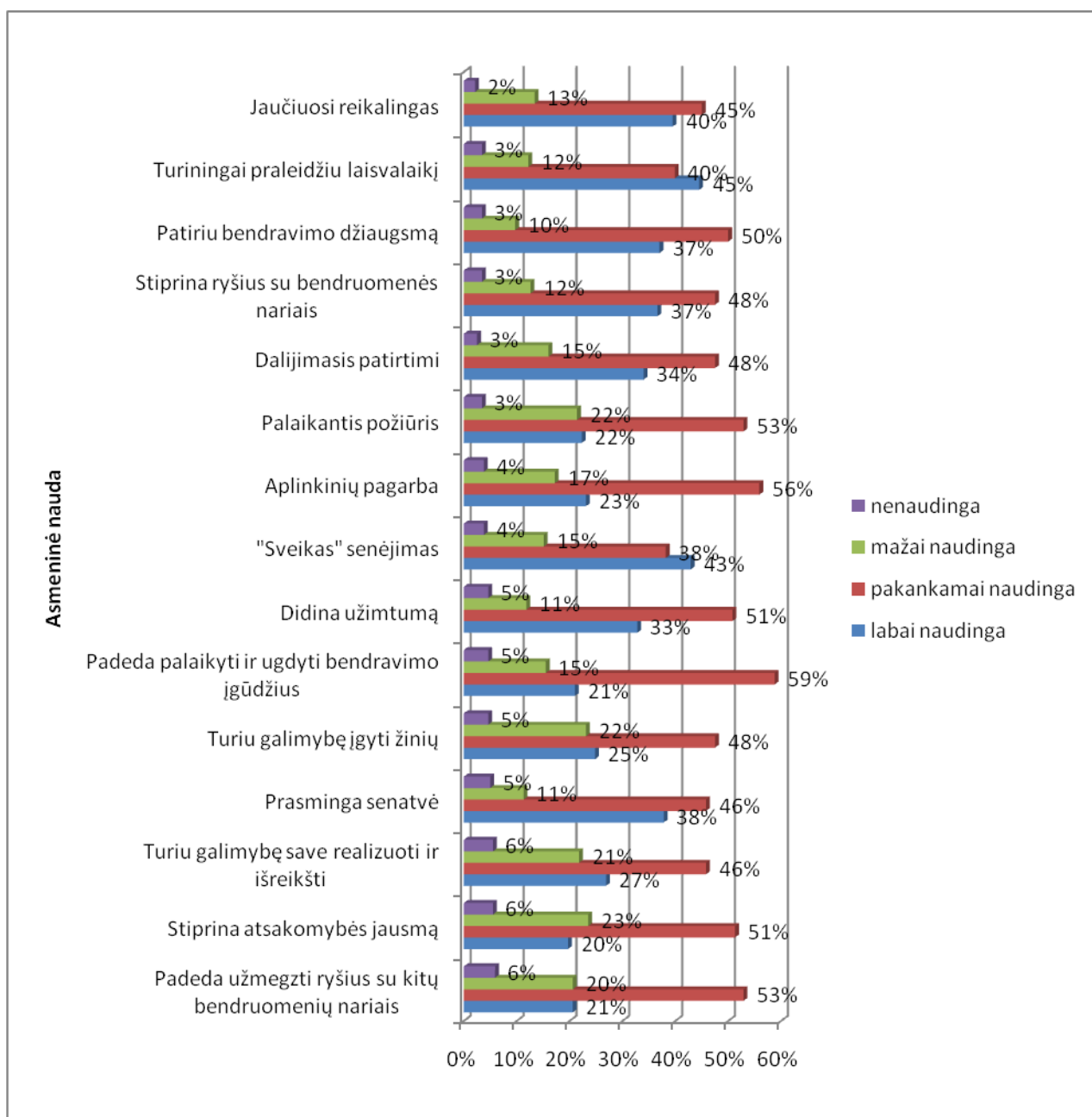
- rekreacijos (poilsio ir laisvalaikio) krypties veiklose: šokių vakaruose (21%), rankdarbių užsiėmimuose (14%), išvykose į gamtą (12%);
- švietimo ir auklėjimo krypties veiklose: kompiuterinio raštingumo kursuose (30%), sveikatos stiprinimo užsiėmimuose (29%), Trečiojo amžiaus universiteto užsiėmimuose (27%);
- meno ir kultūros krypties veiklose: meno terapijos užsiėmimuose (34%), išvykose į žymias vietas (15%), lankyti muziejus, teatrus parodas (13%);
- bendruomenės kūrimo krypties veiklose: dalyvauti savitarpio pagalbos grupėse (9%), padėti kaimynui (5%), perduoti informaciją (4%), pasidalinti patyrimu (4%).

Apie ketvirtadalį respondentų norėtų dalyvauti nevyriausybinių organizacijų veikloje.

Vadinasi didesnam pagyvenusių žmonių aktyvumui, motyvacijai dalyvauti pageidaujamuose renginiuose ir užsiėmimuose reikalingas pagyvenusių žmonių užimtumo ir laisvalaikio centras. Sociokultūrinės veiklos užsiėmimų organizavimas vienoje vietoje – užimtumo ir laisvalaikio centre leistų teikti įvairesnes ir kokybiškesnes paslaugas vyresniems gyventojams, geriau koordinuoti krypčių vystymą.

3.2.6. Dalyvavimo kultūrinėje veikloje nauda

Respondentų atsakymų apie dalyvavimo kultūrinėje veikloje naudą pasiskirstymą matome 22 paveiksle.

22 pav. Asmeninė dalyvavimo kultūrinėje veikloje nauda

Remiantis tyrimo duomenimis, dauguma respondentų dalyvauja kultūrinėje veikloje, nes jaučiasi reikalingi (85%), turiningai praleidžia laisvalaikį (85%), stiprina ryšius su bendruomenės nariais (85%). Dalyvavimas veiklose, reikalingumo jausmas mažina socialinę atskirtį, suteikia prasmę pagyvenusio žmogaus gyvenimui. Galimybė pasidalinti patirtimi (85%) sustiprina grįžtamąjį ryšį, praturtina bendruomenės gyvenimą.

Dalyvavimas didina užimtumą (84%), suteikia prasmę senatvei (84%), padeda palaikyti ir ugdyti bendravimo įgūdžius (80%). Dalyvaudami kultūrinėje veikloje pagyvenusieji patiria bendravimo džiaugsmą (77%), jaučia palaikantį požiūrį (75%), pelno aplinkinių pagarbą (79%).

Dalyvavimas veikloje stiprina atsakomybės jausmą (71%), padeda užmegzti ryšius su kitų bendruomenių nariais (74%), suteikia galimybę save realizuoti ir išreikšti (73%).

Dalyvavimas ligų prevencijos programose, domėjimasis „sveika“ mityba, aktyvus gyvenimo būdas ir dalijimasis patirtimi sudaro prielaidas „sveikam“ senėjimui (81%), o galimybė įgyti žinių (73%) ir jas pritaikyti leidžia aktyviau integruotis į visuomenę.

Išsilavinimo ir asmeninės naudos veiksnių ryšio statistinį reikšmingumą matome 8 lentelėje.

8 lentelė. Išsilavinimo ir asmeninės naudos ryšio statistinis reikšmingumas

Asmeninė nauda	χ^2	df	p<0,01;p<0,05
Stiprina ryšius su bendruomenės nariais	26,76	15	p=0,031
Patiriu bendravimo džiaugsmą	41,80	15	p=0,000
Prasminga senatvė	50,06	15	p=0,000
Dalijimasis patirtimi	28,39	15	p=0,019
Sveikas senėjimas	45,80	15	p=0,000
Turiningai praleidžiu laisvalaikį	52,95	15	p=0,000
Turiu galimybę save realizuoti ir išreikšti	39,45	15	p=0,001
Turiu galimybę įgyti žinių	33,22	15	p=0,004
Padeda užmegzti ryšius su kitų bendruomenių nariais	26,06	15	p=0,037
Stiprina atsakomybės jausmą	26,44	15	p=0,034

Iš gautų rezultatų matyti, kad respondentai supranta ir vertina kultūrinę veiklą, jos teikiamas galimybes prasmingai, aktyviai gyventi. Bendravimo įgūdžių ugdymas, ryšių užmezgimas, sociokultūrinių edukacinių poreikių tenkinimas padeda mažinti socialinę atskirtį, gerinti gyvenimo kokybę ir stiprinti bendruomenę.

Taigi pagyvenusių žmonių užimtumo ir laisvalaikio centre turėtų būti organizuojama sociokultūrinė edukacinė veikla pagal vyresnių gyventojų poreikius ir pomėgius, atsižvelgiant į jų sveikatos būklę, išsilavinimą ir sugebėjimus. Kultūrinės veiklos pagalba skatinamas gyventojų iniciatyvumas, aktyvumas, dalyvavimas bendruomenės veikloje ir saviraiška. Užmezgami ryšiai su kitų bendruomenių nariais ir skatinama bendruomenės plėtra.

Apibendrinus duomenis galima teigti, kad didesnę respondentų dalį sudarė 65–75 metų gyventojai (58%). Tarp apklaustųjų daugiau moterų (62%), bei aukštesnį ir aukštąjį išsilavinimą įgijusių žmonių (55%). Apie tris ketvirtadalius respondentų žino, kas yra

bendruomenė, supranta ją kaip socialinę sistemą, tačiau tik mažiau nei pusė (41%) jaučiasi bendruomenės nariais. Kultūrinė veikla yra svarbi trims ketvirtadaliams (73%) respondentų, nepriklausomai nuo jų įgyto išsilavinimo. Pagyvenusieji supranta ir vertina kultūrinę veiklą, jos teikiamas galimybes prasmingai, aktyviai gyventi. Remiantis tyrimo duomenimis, aukštesnį išsilavinimą įgiję pagyvenę gyventojai dažniau lankosi kultūrinių institucijų organizuojamuose renginiuose, jų poreikiai susiję su intelektualėsne veikla.

Informacijos apie kultūrinius renginius sklaida tenkina mažiau nei trečdalį (30%) apklaustų respondentų. Ją reikia vykdyti įvairiais būdais, kad ji pasiektų skirtingą išsilavinimą turinčius pagyvenusius Prienų miesto gyventojus ir padėtų tenkinti jų kultūrinius poreikius.

Sociokultūrinių paslaugų teikimas yra reikšmingas pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės gerinimui. Pagyvenusiems žmonėms labai svarbi galimybė bendrauti, praskaidrinti kasdienybę, gauti informaciją. Motyvacijos, noro dalyvauti visuomeniniame gyvenime didinimas susijęs su bendra veikla, santykiais su bendraamžiais. Pasitenkinimas atliekama veikla, pastangos gyventi sveikiau ir prasmingiau ugdo savarankiškumą, išradingumą, kūrybiškumą, suteikia galimybę tobulėti ir skatina saviraišką.

Didesniam pagyvenusių žmonių aktyvumui, motyvacijai dalyvauti pageidaujamuose renginiuose ir užsiėmimuose reikalingas pagyvenusių žmonių užimtumo ir laisvalaikio centras. Sociokultūrinės veiklos užsiėmimų organizavimas vienoje vietoje – užimtumo ir laisvalaikio centre leistų teikti įvairesnes ir kokybiškesnes paslaugas vyresniems gyventojams, geriau koordinuoti krypčių vystymą, mažinti socialinę atskirtį ir gerinti gyvenimo kokybę.

IŠVADOS

1. Bendruomenės, kaip socialinės sistemos, vertinimas leidžia įgyvendinti sociokultūrinio darbo tikslus, panaudoti įvairias kultūros galimybes vyresnio amžiaus žmonių saviraiškai, socialinės atskirties mažinimui ir gyvenimo kokybės gerinimui. Pagyvenusių žmonių galimybes gyventi visavertį gyvenimą išplečia neformalusis švietimas, mokymosi visą gyvenimą procesas, sociokultūrinio tinklo vystymas ir bendruomenės plėtra.
2. Ilgėjant gyvenimo trukmei keičiasi pagyvenusių žmonių sociokultūriniai poreikiai, verčiantys taikytis prie aplinkos ir gyvenimo pokyčių. Kintantys poreikiai suteikia papildomų galimybių, susijusių su sėkmingo (sveiko) gyvenimo būdo propagavimu, laipsniškų pokyčių modifikavimu, mokymosi visą gyvenimą svarba, motyvacijos didinimu, pagyvenusių patirties perdavimu, ryšių su bendraamžių grupe užmezgimu, dalyvavimu visuomeniniame gyvenime ir mėgstamos veiklos tąsa.
3. Tyrimas parodė, kad sprendžiant pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybės problemas yra reikšmingas sociokultūrinių paslaugų teikimas, veiklų vystymas. Pagyvenusiems žmonėms labai svarbi galimybė bendrauti, praskaidrinti kasdienybę, gauti informaciją. Motyvacijos, noro dalyvauti visuomeniniame gyvenime didinimas susijęs su bendra veikla, santykiais su bendraamžiais. Pasitenkinimas atliekama veikla, pastangos gyventi sveikiau ir prasmingiau ugdo savarankiškumą, išradingumą, kūrybiškumą, suteikia galimybę tobulėti, skatina saviraišką, gerina gyvenimo kokybę.
4. Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad pagyvenusių Prienų miesto gyventojų veikla nėra pakankamai išvystyta. Sociokultūrinės veiklos organizavimas vienoje vietoje – užimtumo ir laisvalaikio centre leistų teikti įvairesnes, kokybiškesnes paslaugas vyresniems gyventojams ir vykdyti bendruomenės plėtrą.
5. Tyrimas parodė sociokultūrinės edukacinės veiklos krypčių vystymo bendruomenėje įtaką pagyvenusių žmonių poreikių tenkinimui ir patvirtino iškeltą hipotezę, kad sociokultūrinių edukacinių veiklų vystymas įtakoja bendruomenės plėtrą, stiprindamas socialinį aktyvumą ir gerindamas pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę.

REKOMENDACIJOS

Informacijos sklaidos gerinimui, socialinės atskirties mažinimui, kultūrinių poreikių tenkinimui ir gyvenimo kokybės gerinimui, sociokultūrinių edukacinių krypčių vystymui ir veiklų organizavimui reikalingas ką tik atidarytas Prienų užimtumo ir laisvalaikio centras, kurio veiklai pateikiamos sekančios rekomendacijos:

- bendradarbiauti su Prienų miesto kultūros įstaigomis, institucijomis ir organizacijomis, teikiančiomis sociokultūrinės veiklos paslaugas pagyvenusiems žmonėms;
- organizuoti užsiėmimus pagyvenusiems žmonėms, atsižvelgiant į jų pomėgius ir interesus, skatinti iniciatyvas ir jas panaudoti bendruomenės plėtrai;
- informacijos sklaidai naudoti įvairias priemones: skelbimus lentose, informaciją spaudoje, internetiniame puslapyje. Ruošti lankstinukus aktualiomis temomis, skrajutes apie konkretų renginį ir kt.;
- dalyvauti projektuose, siekiant gauti finansinę paramą renginiams, vykdomai veiklai;
- organizuoti įstaigų, organizacijų darbuotojų susitikimus, susirinkimus, skirtus gerosios patirties sklaidai, pagyvenusių žmonių socialinės atskirties mažinimui, gyvenimo kokybės gerinimui;
- susipažinti su atlikto Prienų miesto pagyvenusių žmonių nuomonės apie kultūrinę veiklą tyrimo rezultatais ir juos panaudoti sociokultūrinių edukacinių veiklos krypčių plėtrai bendruomenėje (įsipareigoju paruošti pristatymą).

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adams R. at al. Social work futures: crossing boundaries, transforming practise. – Hampshire: Palgrave Macmillan, 2005.
2. Andragoų klausimai. Praktiniai suaugusiųjų mokymo aspektai. – Vilnius: Lietuvos suaugusiųjų švietimo asociacija, 2008.
3. Aleknaitė-Bieliauskienė R. Sociokultūros – intelektualinio kapitalo ir inovacinės politikos – sąveikos paradigma: šiandienos aktualijos. Socialinis darbas Nr. 7(2). – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p.5–13.
4. Bagdanavičius J. Socialinės sferos sociologija: teorinis metodologinis aspektas. – Vilnius: VPU leidykla, 2005.
5. Baršauskienė V., Leliūgienė I. Sociokultūrinis darbas bendruomenėje. Užsienio šalių patirtis. – Kaunas: Technologija, 2001.
6. Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas. – Kaunas: VDU leidykla, 2004.
7. Bernotas D., Guogis A. Globalizacija, socialinė apsauga ir Baltijos šalys. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
8. Bitinas B. Ugdymo filosofija. – Vilnius: Enciklopedija, 2000.
9. Chauhan V. Creating Spaces. Community development approaches to building stronger communities (2009). Community Development Foundation, Great Britain, Unit 5, Angel Gate 320-326 City Road London EC1V 2PT.
10. Creasy S. at al. Everybody needs good neighbours? – London: 212 High Holborn WC1V7BF, 2008.
11. Černius V. J. Žmogaus vystymosi kelias. Nuo vaikystės iki brandos. – Kaunas: AB „Aušra“, 2006.
12. Dromantienė L., Kanopienė V. Demografinis senėjimas ir ES politika pagyvenusiems. Socialinis darbas Nr.3(2). – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004, p.12–23.
13. Dromantienė L. Socialinės Europos kūrimas: monografija. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto leidybos centras, 2008.
14. Duoblienė L. Geri darbai šildo visų širdis// Gyvenimas, 2010 sausio 9 d., Nr. 2 (9256), p.1-2.
15. Halder A. Filosofijos žodynas. – Vilnius: Alma litera, 2002.
16. Johnson L.C. Socialinio darbo praktika. Bendrasis požiūris. – Vilnius: Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003.
17. Juozulynas A. ir kt. Pensijinio amžiaus žmonių gyvenimo kokybės tyrimai Vilniaus mieste. Gerontologija, 2009, 10(2), p. 83–91.

18. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. – Kaunas: Technologija, 2002. – 398 p.
19. Kozlovas A. Socialinis darbas: profesinės veiklos įvadas. – Vilnius: Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, 2007.
20. Kublickienė L. Laisvalaikio sociologija: paradigmų skirtumai. Filosofija. Sociologija (Nr. 2), 2001, p.35–42.
21. Kublickienė L. Lietuvos gyventojų kultūriniai poreikiai: kultūros įstaigų vertinimas ir lankymas. Sociologija. Mintis ir veiksmas (Nr.2), 2004, p.64–71.
22. Leliūgienė I. Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas. – Kaunas: Technologija, 2003.
23. Lemme B.H., Suaugusiojo raida. – Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“, 2003.
24. Lietuvos Respublikos Seimas. Konferencija „Bendruomenių judėjimas Lietuvoje – naujos galimybės ir iššūkiai“. – Vilnius: Seimo leidykla „Valstybės žinios“, 2005.
25. Monkevičius A. Mokymasis visą gyvenimą: kūrybiškumo ir laimės aspektai. Socialinis darbas Nr. 9(2). – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p.32–39.
26. Okunevičiūtė Neverauskienė L., Moskvina J. Vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimo darbo rinkoje galimybių vertinimas. Socialinis darbas Nr. 7(1). – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p. 26–34.
27. Prienų rajono savivaldybė. Lankstinukas. UAB „Adaksila“, 2008.
28. Sadauskas J., Leliūgienė I. Socialinio darbuotojo kompetencijos veikti bendruomenėje struktūra. Socialinis darbas Nr. 9(2). – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, p.56–63.
29. Sinkevičienė R. Dėmesys nukreiptas į įvairias socialines sritis // Naujasis Gėlupis, , 2010, spalio 13 d., Nr. 81 (1185), p. 3-4.
30. Spierts M. Balansavimas ir aktyvinimas. Metodiškai organizuotas sociokultūrinis darbas. – Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija, 2003.
31. Socialinė gerontologija: ištakos ir perspektyvos. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2002.
32. Socialinis darbas. Profesinė veikla, metodai ir klientai. –Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
33. Stepukonis F., Svensson T. Senatvės ir sergamumo nutolinimas ilgėjant gyvenimo trukmei: teorijos ir tyrimų apžvalga. Gerontologija, 2006, 7(1), p. 43–56.
34. Sutton C. Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija. – Vilnius: Specialiosios psichologijos laboratorija, 1999.
35. Šinkūnienė J. R. Laisvalaikio vadyba ir rekreacijos administravimas. Socialinis darbas Nr. 4(2). – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, p.122–130.

36. Šinkūnienė J. R., Savickaitė D. Sociokultūrinio darbo dilema. Socialinis darbas Nr. 7(1). – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p.108-117.
37. Štuopytė E. Savanorių mokymasis vykdant socioedukacinę veiklą nevyriausybinėse organizacijose. Socialiniai mokslai Nr.2(68). – Kaunas: Technologija, 2010, p.123–130.
38. The Community development Challenge. – West Yorksshire: Crown Copyrigt, 2006.
39. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimo metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
40. Trečiojo amžiaus universitetui 10 metų. Almanachas. – Vilnius: Krašto apsaugos ministerijos Leidybos ir informacinio aprūpinimo tarnyba, 2005.
41. Žemaitytė I. Neformalusis suaugusiųjų švietimas: plėtros tendencijos dabartinėje Europoje. – Vilnius: MRU leidykla. 2007.
42. Žmogaus socialinė raida. – Vilnius: “Homo liber“. 2001.

Internetinės nuorodos

1. 2009–2010 metų Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinis pranešimas. <http://www.socmin.lt/index.php?132610553> [žiūrėta 2011 02 22].
2. Activities for elderly. <http://lifestyle.iloveindia.com/lounge/activities-for-elderly-3040.html> [žiūrėta 2011 02 27].
3. Andrejeva L. ir kt. Pagyvenusių ir senų žmonių gerovė. 2004 <http://www.sti.lt/strategija/mak3Da.pdf> [žiūrėta 2010 12 08].
4. Animations, Activités et Loisirs Culturels pour personnes âgées. www.pays-liffre.fr/service-animations-activites-et-loisirs-culturel [žiūrėta 2011 03 30].
5. Demografijos metraštis 2009. Vilnius: Statistikos departamentas prie LR vyriausybės, 2010 http://www.stat.gov.lt/lt/catalog/pages_list/?id=1567 [žiūrėta 2011 03 27].
6. Elderly in the community Lake Macquarie <http://www.lakemac.com.au/page.aspx?pid=836&vid=11> [žiūrėta 2011 02 27].
7. Fun activities for elderly. <http://www.suite101.com/content/fun-activities-for-active-seniors-a35811> [žiūrėta 2011 02 27].
8. Gyventojų skaičius metų pradžioje. Požymiai: administracinė teritorija, amžius, lytis. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1280> [žiūrėta 2010 09 21].
9. Gyventojų skaičius metų pradžioje. Požymiai: demografinės senatvės koeficientas. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectVarVal/saveselections.asp> [žiūrėta 2010 11 04].
10. Group elderly activities. <http://www.essortment.com/activities-elderly-35577.html> [žiūrėta 2011 02 27].

11. Helping the elderly in the community. <http://www.communitygroup.co.uk/helping-the-elderly-in-the-community> [žiūrėta 2011 02 27].
12. Imties dydžio skaičiuoklė. <http://www.surveysystem.com/sscalc.htm> [žiūrėta 2010 09 21].
13. Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga.
http://www.lass.lt/lt/lass_veikla_ir_dokumentai/lass_veikla_sociokulturine_veikla/
[žiūrėta 2010 12 09].
14. Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga. www.lass.lt/lt/?id=1593 [žiūrėta 2010 12 09].
15. Lietuvos neįgalųjų draugija. www.draugija.lt/ [žiūrėta 2010 12 09].
16. Lietuvos sveikuolių sąjunga
http://www.sveikuoliai.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=18
[žiūrėta 2010 12 09].
17. Mažeikis G. Dvasios šaknys ir laisvė: socializacija versus individuacija. 2005.
(<http://old.su.lt/article/articleview/1916/1/705/> [žiūrėta 2011 03 02]).
18. Mild dementia services. <http://www.dumgal.gov.uk/index.aspx?articleid=2424> [žiūrėta 2011 02 27].
19. NVO koncepcija Lietuvoje. <http://www.nisc.lt/lt/index.php> [žiūrėta 2011 03 11].
20. Renforcer les services auprès des personnes âgées. www.cc-paysdebecherel.fr/node/78/
[žiūrėta 2011 03 30].
21. Prienų globos namai. www.prienupensionas.is.lt/ [žiūrėta 2010 12 09].
22. Prienų krašto muziejus. www.muzejai.lt/Prienai/prienu_krasto_muzejus.htm [žiūrėta 2010 12 09].
23. Prienų miesto gyventojų skaičius pagal amžių metų pradžioje. Požymiai : metai, gyventojų skaičius. <http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2466> [žiūrėta 2010 09 21].
24. Prienų miesto seniūnija. <http://www.prienai.lt/index.php?-1571300916> [žiūrėta 2010 12 08].
25. Prienų rajono savivaldybės viešoji biblioteka. www.prienubiblioteka.lt/ [žiūrėta 2010 12 09].
26. Prienų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras. <http://www.vsbprienai.lt/lt/apie-mus> [žiūrėta 2010 12 09].
27. Socialinės apsaugos terminų žodynas.
<http://www.sec.lt/pages/zodynas/paaiskinimai/S3.html> [žiūrėta 2011 02 24].
28. Vilkaviškio vyskupija. <http://vilkaviskis.lcn.lt/apie/vyskupija/> [žiūrėta 2010 12 09].

Įstatymai

1. Lietuvos Respublikos Asociacijų įstatymas, Nr. IX-1969, 2004-01-22 (Žin., 2004, Nr. 25-745).
2. Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992-11-02 (Žin., Nr. 33-1014 (1992-11-30)).
3. Lietuvos Respublikos Kultūros centrų įstatymas, Nr. IX-2395, 2004-07-15 (Žin. 2004-08-03 Nr.120-4435).
4. LR Labdaros ir paramos fondų įstatymas, Nr. IX-1940, 2003-12-22 (Žin., 2004, Nr. 7-128
5. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, Nr. IX-1630, 2003-06-17, (Žin., 2003, Nr. 63-2853 (2003-06-28))
6. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, Nr. X-1722 ,2008-08-15 (Žin., 2008, Nr. 113-4290).
7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl nacionalinės gyventojų senėjimo pasekmių įveikimo strategijos patvirtinimo”, Nr. 737, 2004-06-14 (Žin., 2004, Nr. 95-3501).
8. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo”, Nr. A1-93, 2006-04-05 (Žin., 2006, Nr. 43-1570).

SANTRAUKA

Sakalauskienė R. Sociokultūrinių edukacinių veiklų kryptys bendruomenėje / Socialinio darbo magistro baigiamasis darbas. Vadovė doc. dr. Jautrė Ramutė Šinkūnienė. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, 2011. – 76 p.

Magistro baigiamojo darbo tema yra aktuali, nes Europos sąjungos politika, socialinių problemų globalizacija sudarė sąlygas plėtotis bendruomenėms ir sociokultūrinei veiklai Lietuvoje, siekiant bendruomenės narių socializacijos ir įgalinimo. Paties vyriausio amžiaus asmenų skaičiaus augimas rodo, kad aštrėja gyvenimo kokybės šiame žmogaus gyvenimo tarpsnyje užtikrinimo problemos, todėl darbe analizuojama viena iš sociokultūrinės veiklos sričių – pagyvenusių žmonių (65-erių metų ir vyresnių) sociokultūrinė edukacinė veikla. Senstantys žmonės atsiduria izoliacijoje, silpnėja jų socialiniai ryšiai, todėl kyla poreikis tikslingai organizuoti pasirinktas ir plėtoti naujas veiklas, tenkinant psichologinius ir socialinius poreikius, užtikrinant geresnę senjorų gyvenimo kokybę

Šio darbo objektas – sociokultūrinių edukacinių veiklų pasiūla ir paklausa bendruomenėje. Tikslas – išanalizuoti, kuo naudingas sociokultūrinės edukacinės veiklos vystymas pagyvenusių žmonių socialinių poreikių tenkinimui ir gyvenimo kokybės gerinimui.

Darbe atskleista sociokultūrinių edukacinių veiklų bendruomenėje svarba pagyvenusių žmonių socialinės atskirties mažinimui ir gyvenimo kokybei. Pagyvenusių žmonių galimybes gyventi visavertį gyvenimą išplečia neformalusis švietimas, mokymosi visą gyvenimą procesas, sociokultūrinio tinklo vystymas ir bendruomenės plėtra.

Kintantys pagyvenusių žmonių poreikiai suteikia papildomų galimybių, susijusių su sėkmingo (sveiko) gyvenimo būdo propagavimu, laipsniškų pokyčių modifikavimu, mokymosi visą gyvenimą svarba, motyvacijos didinimu, pagyvenusiųjų patirties perdavimu, ryšių su bendraamžių grupe užmezgimu, dalyvavimu visuomeniniame gyvenime ir mėgstamos veiklos tęsia.

Tyrimo rezultatai patvirtina iškeltą hipotezę, kad sociokultūrinių edukacinių veiklų vystymas įtakoja bendruomenės plėtrą, stiprindamas socialinį aktyvumą ir gerindamas pagyvenusių žmonių gyvenimo kokybę.

Raktiniai žodžiai: bendruomenė, sociokultūrinė veikla, socioedukacinė veikla, neformalusis švietimas, socialinė integracija.

SUMMARY

Sakalauskienė R. Socio – cultural educational activity trends in the community / Master's Work in Social Work. Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Jautrė Ramutė Šinkūnienė. – Vilnius: Mykolas Romeris University: Faculty of Social Policy, 2011. – 76 p.

The subject of Master's thesis is a very relevant topic because the European Union policy and the globalization of social problems have created conditions to develop the communities and their socio-cultural activities in Lithuania in pursuance of socialization and empowerment of the members of community. The growth of the number of elderly people in our society indicates that the security of problems concerning the quality of life during this stage of life is intensifying, therefore is one of the parts of socio-cultural activities, that are being analyzed in the thesis concerns the socio-cultural educational activities of elderly people (aged 65 and above). Ageing people often find themselves isolated, their social contacts become weaker, thus there is a demand to organize purposefully current activities as well as new ones, supplying for psychological and social needs, and ensuring the better quality of life for seniors.

This thesis subject is review of supply and demand of socio-cultural educational activities in a community. Purpose – to analyse the benefits of development of socio-cultural educational activities concerning the improvement of quality of life for elderly people in consideration of their needs.

This paper reveals the importance of ensuring better life quality of socio-cultural educational activities in a life of seniors. Informal education, lifelong learning, community and socio-cultural network development broadens possibilities for seniors to enjoy life better.

Constantly changing the needs of seniors give us more possibilities to promote successful life, gradual self-improvement, importance of lifelong learning, motivating people, sharing seniors experience, communication with other seniors, participating in public life and continuation of one's favorite activity.

This thesis hypothesis – the development of socio-cultural educational activities influences community's expansion while strengthening social activity and improving the quality of life for elderly people was confirmed by research results.

Keywords: community, socio-cultural activity, socio-educational activity, informal education, social integration.

PRIEDAI

Mykolo Romerio universiteto magistrantė atlieka tyrimą, norėdama išsiaiškinti pagyvenusių Prienų miesto gyventojų nuomonę apie kultūrinės veiklos kryptis. Jūsų nuoširdūs atsakymai padės aktyvinti kultūrinį gyvenimą, stiprinti bendruomenę.

Atsakydami į anketos klausimus pasirinkite Jums tinkamą atsakymą ir pažymėkite X arba parašykite savo atsakymą.

Anketa yra anoniminė, tyrimo duomenys nebus naudojami kitiems tikslams. Dėkoju jums už nuoširdžius atsakymus ir skirtą laiką.

Pagyvenusių Prienų miesto gyventojų nuomonės apie kultūrinės veiklos kryptis bendruomenėje tyrimas

1. Kas Jums yra bendruomenė? Kiekvienoje skiltyje pažymėkite pliusą ties atitinkamu įvertinimu balais: 4-visiškai sutinku, 3-sutinku, 2-nesutinku, 1- visai nesutinku.

Eil. Nr.	Požiūriai	4-visiškai sutinku	3-sutinku	2-nesutinku	1- visai nesutinku
1.	Geografinė teritorija	☐	☐	☐	☐
2.	Kaimynystėje gyvenantys žmonės	☐	☐	☐	☐
3.	Žmonių, užsiimančių ta pačia veikla, sąjunga	☐	☐	☐	☐
4.	Tam tikro amžiaus žmonių grupė	☐	☐	☐	☐
5.	Organizacija, vykdanči tam tikrą veiklą	☐	☐	☐	☐
6.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐

2. Ar jaučiatės bendruomenės nariu? Pažymėkite vieną atsakymą.

Taip ₁

Iš dalies ₂

Ne ₃

3. Ar kultūrinė veikla, Jūsų nuomone, yra svarbi bendruomenės gyvenimo sąlyga? Pažymėkite vieną atsakymą.

Taip ₁

Iš dalies ₂

Ne ₃

4. Ar Jūs pakankamai gaunate informacijos apie kultūrinius įvykius bendruomenėje? Pažymėkite vieną atsakymą.

Informacijos sklaida yra pakankama ₁

Besidomintiems tokią informaciją galima rasti ₂

Informacijos sklaida nėra pakankama ₃

Kita (įrašykite)..... ₄

5. Ar anksčiau dalyvaudavote kultūrinėje veikloje? Pažymėkite vieną atsakymą.

Nedalyvavau ₁

Šiek tiek dalyvaudavau ₂

Dalyvaudavau kaip žiūrovas ₃

Dalyvaudavau kaip kolektyvų, organizacijų narys ₄

6. Ar dažnai lankotės organizuojamuose renginiuose? Kiekvienoje skiltyje pažymėkite pliusą ties atitinkamu įvertinimu balais: 4-labai dažnai (kartą per savaitę); 3-dažnai (kartą per mėnesį); 2-retai (kartą per metus); 1-niekada.

Eil. Nr.	Institucijos, organizacijos	4-labai dažnai (kartą per savaitę)	3-dažnai (kartą per mėnesį)	2-retai (kartą per metus)	1-niekada
1.	Kultūros ir laisvalaikio centras	☐	☐	☐	☐
2.	Biblioteka	☐	☐	☐	☐
3.	Prienu krašto muziejus	☐	☐	☐	☐
4.	Prienu globos namai	☐	☐	☐	☐
5.	Visuomenės sveikatos biuras	☐	☐	☐	☐
6.	Neįgaliųjų, aklių ir silpnaregių draugijos	☐	☐	☐	☐
7.	Sveikuolių klubas „Jėga“	☐	☐	☐	☐
8.	Seniūnija	☐	☐	☐	☐
9.	Bažnyčia	☐	☐	☐	☐
10.	Prienu miesto bendruomenė	☐	☐	☐	☐
11.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐

7. Kokie specialistai teikia kultūrinės paslaugas pagyvenusiems žmonėms? Kiekvienoje skiltyje pažymėkite pliusą ties atitinkamu įvertinimu balais: 4-labai dažnai (kartą per savaitę); 3-dažnai (kartą per mėnesį); 2-retai (kartą per metus); 1-niekada.

Eil. Nr.	Specialistai	4-labai dažnai (kartą per savaitę)	3-dažnai (kartą per mėnesį)	2-retai (kartą per metus)	1-niekada
1.	Socialiniai darbuotojai	☐	☐	☐	☐
2.	Kultūros įstaigų darbuotojai	☐	☐	☐	☐
3.	Nevyriausybinių organizacijų atstovai	☐	☐	☐	☐
4.	Sveikatos stiprinimo specialistai	☐	☐	☐	☐
5.	Bendruomenės atstovai	☐	☐	☐	☐
6.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐

8. Kokie veiksniai skatina Jus dalyvauti kultūrinėje veikloje?

Kiekvienoje skiltyje pažymėkite pliusą ties atitinkamu įvertinimu balais: 4-labai skatina, 3-skatina, 2-neskatina, 1- visiškai neskatina.

Eil. Nr.	Veiksniai	4-labai skatina	3-skatina	2-neskatina	1-visiškai neskatina
1.	Noras dalyvauti visuomenės gyvenime	☐	☐	☐	☐
2.	Galimybė bendrauti	☐	☐	☐	☐
3.	Naujos patirties ir žinių įgijimas	☐	☐	☐	☐
4.	Galimybė tobulėti	☐	☐	☐	☐
5.	Saviraiška	☐	☐	☐	☐
6.	Galimybė pasidalinti patyrimu	☐	☐	☐	☐
7.	Rūpinimasis kitais žmonėmis	☐	☐	☐	☐
8.	Bendraamžių pavyzdys	☐	☐	☐	☐
9.	Bendraminčių radimas	☐	☐	☐	☐
10.	Kaimyno paskatinimas	☐	☐	☐	☐
11.	Kasdienybės praskaidrinimas	☐	☐	☐	☐
12.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐

9. Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdo dalyvauti kultūrinėje veikloje?

Kiekvienoje skiltyje pažymėkite pliusą ties atitinkamu įvertinimu balais: 4-labai trukdo, 3-trukdo, 2-netrukdo, 1-visiškai netrukdo.

Eil. Nr.	Priežastys	4-labai trukdo	3-trukdo	2-netrukdo	1- visiškai netrukdo
1.	Blogėjanti ir bloga sveikata, fizinių jėgų trūkumas	☐	☐	☐	☐
2.	Gyvenimo prasmės praradimas (nusivylimas, pesimizmas, neviltis)	☐	☐	☐	☐
3.	Noro bendrauti praradimas	☐	☐	☐	☐
4.	Informacijos stoka	☐	☐	☐	☐
5.	Nedidelės asmeninės pajamos	☐	☐	☐	☐
6.	Sunkios gyvenimo sąlygos	☐	☐	☐	☐
7.	Neigiama aplinkinių įtaka	☐	☐	☐	☐
8.	Maža veiklų pasiūla	☐	☐	☐	☐
9.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐

10. Kokioje kultūrinėje veikloje Jūs dalyvaujate ir norėtumėte dalyvauti? Kiekvienoje skiltyje pažymėkite pliusą ties atitinkamu įvertinimu balais: 4-dažnai dalyvauju, 3-kartais dalyvauju, 2-niekada nedalyvauju, 1-nedalyvauju, bet norėčiau dalyvauti.

Eil. Nr.	Veiklos kryptys ir veiklos	Dalyvavimas			
		4-dažnai dalyvauju	3-kartais dalyvauju	2-nedalyvauju	1-nedalyvauju, bet norėčiau dalyvauti
1.	Poilsis ir laisvalaikis				
1.1.	Bendruomenės šventės	☐	☐	☐	☐
1.2.	Sportiniai renginiai	☐	☐	☐	☐
1.3.	Religiniai renginiai	☐	☐	☐	☐
1.4.	Šokių vakarai	☐	☐	☐	☐
1.5.	Ekskursijos	☐	☐	☐	☐
1.6.	Išvykos į gamtą	☐	☐	☐	☐
1.7.	Rankdarbių (mezgimas, nėrimas, medžio darbai) užsiėmimai	☐	☐	☐	☐
1.8.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐
2.	Švietimas ir auklėjimas				
2.1.	Trečiojo Amžiaus Universiteto užsiėmimai	☐	☐	☐	☐
2.2.	Sveikatos stiprinimo užsiėmimai	☐	☐	☐	☐
2.3.	Užsienio kalbų kursai	☐	☐	☐	☐
2.4.	Kompiuterinio raštingumo kursai	☐	☐	☐	☐
2.5.	Informaciniai švietėjiški renginiai	☐	☐	☐	☐
2.6.	Susitikimai su rašytojais, menininkais	☐	☐	☐	☐
2.7.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐
3.	Menas ir kultūra				
3.1.	Šokių užsiėmimai	☐	☐	☐	☐
3.2.	Dailės užsiėmimai	☐	☐	☐	☐
3.3.	Muzikos užsiėmimai	☐	☐	☐	☐
3.4.	Teatro užsiėmimai	☐	☐	☐	☐
3.5.	Muziejų, teatrų, parodų lankymas	☐	☐	☐	☐
3.6.	Išvykos į žymias vietas	☐	☐	☐	☐
3.7.	Meno terapijos užsiėmimai	☐	☐	☐	☐
3.8.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐
4.	Bendruomenės kūrimas				
4.1.	Savitarpio pagalbos grupės	☐	☐	☐	☐
4.2.	Pagalba kaimynui	☐	☐	☐	☐

4.3	Informacijos perdavimas	☐	☐	☐	☐
4.4.	Pasidalijimas patyrimu	☐	☐	☐	☐
4.5.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐

11. Ar dalyvaujate nevyriausybinių organizacijų veikloje?

Taip ₁

Ne ₂

Jei atsakėte TAIP, kiekvienoje skiltyje pažymėkite pliusą ties atitinkamu įvertinimu balais: 4-labai dažnai (kartą per savaitę); 3-dažnai (kartą per mėnesį); 2-retai (kartą per metus); 1-nedalyvauju, bet norėčiau dalyvauti.

Eil. Nr.	Nevyriausybines organizacijos	4-labai dažnai (kartą per savaitę)	3-dažnai (kartą per mėnesį)	2-retai (kartą per metus)	1-nedalyvauju, bet norėčiau dalyvauti
1.	Aklųjų ir silpnaregių draugija	☐	☐	☐	☐
2.	Neįgaliųjų draugija	☐	☐	☐	☐
3.	Trečiojo Amžiaus Universitetas	☐	☐	☐	☐
4.	Sveikuolių klubas „Jėga“	☐	☐	☐	☐
5.	Prienų miesto bendruomenė	☐	☐	☐	☐
6.	Kita(įrašykite).....	☐	☐	☐	☐

12. Ar Jūsų bendruomenėje reikalingas pagyvenusių žmonių užimtumo ir laisvalaikio centras?

Pažymėkite vieną atsakymą.

Taip, tikrai reikalingas ₁

Galbūt reikalingas ₂

Galbūt nereikalingas ₃

Ne, tikrai nereikalingas ₄

13. Kuo Jums asmeniškai naudingas dalyvavimas kultūrinėje veikloje?

Kiekvieną skiltį, pažymėdami pliusą ties atitinkamu skaičiumi, įvertinkite balais: 4-labai naudinga, 3-pakankamai naudinga, 2-mažai naudinga, 1-nenaudinga.

Eil. Nr.	Asmeninė nauda	4-labai naudinga	3-pakankamai naudinga	2-mažai naudinga	1-nenaudinga
1.	Stiprina ryšius su bendruomenės nariais	☐	☐	☐	☐
2.	Patiriu bendravimo džiaugsmą	☐	☐	☐	☐
3.	Prasminga senatvė	☐	☐	☐	☐
4.	Aplinkinių pagarba	☐	☐	☐	☐
5.	Palaikantis požiūris	☐	☐	☐	☐
6.	Dalijimasis patirtimi	☐	☐	☐	☐
7.	„Sveikas“ senėjimas	☐	☐	☐	☐
8.	Turiningai praleidžiu laisvalaikį	☐	☐	☐	☐
9.	Turiu galimybę save realizuoti ir išreikšti	☐	☐	☐	☐
10.	Turiu galimybę įgyti žinių	☐	☐	☐	☐
11.	Padedu palaikyti ir ugdyti bendravimo įgūdžius	☐	☐	☐	☐
12.	Padedu užmegzti ryšius su kitų bendruomenių nariais	☐	☐	☐	☐
13.	Didina užimtumą	☐	☐	☐	☐
14.	Stiprina atsakomybės jausmą	☐	☐	☐	☐
15.	Jaučiuosi reikalingas	☐	☐	☐	☐
16.	Kita (įrašykite).....	☐	☐	☐	☐

Informacija apie respondentą:

14. Jūsų lytis:

- Moteris ₁
Vyras ₂

15. Jūsų amžius:

- 65-75 m. ₁
>75 m. ₂

16. Jūsų išsilavinimas:

- Pradinis ₁
Nebaigtas vidurinis ₂
Vidurinis ₃
Aukštesnysis ₄
Aukštasis ₅
Kita (įrašykite)..... ₆

17. Gyvenate:

- Namuose ₁
Globos įstaigoje ₂
Kita (įrašykite)..... ₃

Dėkojame už nuoširdžius atsakymus

PRIENŲ MIESTO INSTITUCIJOS, TEIKIANČIOS SOCIOKULTŪRINES EDUKACINES PASLAUGAS GYVENTOJAMS

Sociokultūrinės edukacinės paslaugas Prienų miesto gyventojams teikia Prienų kultūros ir laisvalaikio centras, Prienų rajono savivaldybės Viešoji biblioteka, Prienų krašto muziejus, Prienų globos namai, Neįgaliųjų draugija, LASS Prienų rajono filialas, Prienų miesto seniūnija, Bažnyčia, Prienų bendruomenė, Trečiojo amžiaus universiteto Prienų filialas, Prienų rajono savivaldybės Visuomenės sveikatos biuras, Sveikuolių klubas „Jėga“. Pagyvenusieji dalyvauja minėtų įstaigų veikloje, organizuojamuose renginiuose.

Prienų kultūros ir laisvalaikio centre darbuotojai ir meno kolektyvų nariai turi puikias darbo sąlygas: yra erdvūs darbo kabinetai, pagal užsiėmimų žanrą pritaikytos choreografijos, vokalo, teatro, muzikos studijos.

Centre yra beveik 500 vietų Didžioji salė, Mažoji salė, kurioje vyksta jaunimo diskotekoms organizuoti. Joje taip pat vyksta įvairūs kameriniai renginiai: vakaronės, susitikimų popietės, konferencijos, paskaitos ir kt. Didžiajame Kultūros centro fojė vyksta kilnojamos dailės kūrinių parodos, veikia kavinė, dailės dirbinių parduotuvė.

Kultūros centre yra 14 meno kolektyvų. Vienas iš jų – *pagyvenusių žmonių šokių kolektyvas „Vajaunas“*. Centro patalpose taip pat repetuoja *LASS Prienų rajono filialo aklujų vokalinis ansamblis „Puriena“*.

Kultūros centro darbuotojai tiria ir tenkina rajono gyventojų poreikius; rūpinasi įvairių kultūros žanrų gyvybingumu; kaupia medžiagą apie kultūros veiklą; organizuoja seminarus kultūros srities specialistams; rūpinasi kultūrinio paveldo rinkimu ir išsaugojimu; organizuoja šventes, festivalius, apžiūras, konkursus; kaupia vaizdo, garso, rašytinę medžiagą, fotografijas; bendrauja ir palaiko ryšius su respublikos meno kolektyvais, dalyvauja kultūros akcijose respublikoje ir už jos ribų; organizuoja valstybinių švenčių, reikšmingų datų paminėjimą, įvairių žanrų renginius; teikia metodinę ir praktinę paramą rajono kultūros įstaigų darbuotojams ir pavieniams asmenims (<http://www.prienai.lt/index.php?1772430495>).

Prienų rajono savivaldybės Viešoji biblioteka

Biblioteka yra žmogaus vertybių lobynas. Jis nuolat dosniai atvertas visiems, kad padėtų augti žmogui, gausinti žinias, kad įtvirtintų kilniausius idealus. Šis lobynas jungia mus su pasauliu, padeda koja kojai žengti su gyvenimu, kartu neprarandant ryšio su praeitimi, išsaugant kultūros paveldą, savitumą.

Teikiamos sociokultūrinės edukacinės paslaugos: knygų išdavimas į namus; spaudinių pristatymas į namus neįgaliesiems ir senyvo amžiaus vartotojams, jiems pageidaujant;

naudojimas leidiniais skaitykloje; skaitytojų konsultavimas dėl literatūros pasirinkimo savišvietai, studijoms, darbui; renginių organizavimas (parodos, susitikimai su įdomiais žmonėmis, konferencijos, diskusijų vakarai, literatū susitikimai); atsakymai į įvairias bibliografines, faktografines užklausas; paieška internete, duomenų bazėse, kitose bibliotekose ar informacijos tarnybose; konsultacijos kaip naudotis katalogu, kartotekomis; bibliotekos įrangos naudojimas kalbų mokymuisi (Užsienio kalbų centre); ekskursijos po biblioteką.

Vykdomi projektai: etninės kultūros (siekiama užtikrinti etnokultūros sklaidą, supažindinti prieniečius savo krašto papročiais) ir literatūros sklaidos projektai (išsaugoti bei skleisti Prienų krašto, Lietuvos literatūrinį palikimą); viešųjų interneto prieigos taškų tinklo plėtra (projektas užtikrina informacinės visuomenės plėtrą kaimiškose vietovėse, mažina skaitmeninę atskirtį tarp miesto ir kaimo vietovių gyventojų).

Rengiamos kraštotyros parodos, susitikimai su žymiais kraštiečiais (www.prienubiblioteka.lt/).

Prienų krašto muziejuje kaupiama medžiaga apie Prienų krašto rašytojus, iškilus kunigus, mokslininkus, tautiečius užsienyje, politinius kalinius, tremtinius ir rezistentus.

Eksponuojami namų apyvokos, linų apdirbimo, verpimo bei audimo, žemės ūkio darbų įrankiai, Prienų krašto tautodailininkų sukurti darbai. Įrengta senojo kaimo seklyčia. Veikia ekspozicijos:

- tautodailės (Prienų krašto tautodailininkų sukurti darbai);
- sakralinė ekspozicija (eksponuojami paveikslai, liturginiai drabužiai, lentelės, kryžiai, skulptūros, maldynai, mišiolai, brevijoriai, giesmynai, žvakidės, šviestuvai ir kt. eksponatai iš Prienų krašto bažnyčių);
- rašytojų ekspozicija (supažindina su Prienų krašto rašytojų kūryba ir gyvenimu. Eksponuojami portretai, nuotraukos, knygos, straipsniai, apdovanojimų dokumentai, rankraščiai);
- kultūros ir švietimo ekspozicija (supažindina su žymiausiais Prienų krašto švietėjais);
- mokslo ir meno veikėjų ekspozicija (iškiliausių kraštiečių – keliautojų ir kooperacijos pradininkų Lietuvoje Mato ir Petro Šalčių atminties kambarys, baltisto Jono Kazlausko, poeto Justino Marcinkevičiaus; rašytojo Vytauto Bubnio, kunigo Juozo Zdebskio, Cezaro Pšemenickio).

Muziejuje rengiamos įvairios parodos, vykdomos edukacinės programos: atminimo dienų, minėjimų; konferencijų, koncertų, įvairių popiečių, knygų pristatymo organizavimas.

Prie muziejaus veikia pagyvenusių žmonių ansamblis „Marginys“

(www.muziejai.lt/Prienai/prienu_krasto_muziejus.htm).

Prienų globos namai – ant Nemuno kranto įsikūrusi valstybinė 210 vietų senelių ir neįgaliųjų stacionarinės globos įstaiga. Gyventojams, bendruomenės pagyvenusiems žmonėms teikiamos

įvairios sociokultūrinės edukacinės paslaugos: *nuolat atnaujinama biblioteka, prenumeruojama per 30 spaudos leidinių, veikia Interneto svetainė, rengiami susitikimai su kompetentingais lektoriais, organizuojami susitikimai su įžymiais žmonėmis, ekskursijos, koncertai, veikia senelių etnografinis ansamblis „Kvietkelis“, gyventojų vokalinis ansamblis „Širdy dar ne ruduo“, dramos ratelis, nuolat eksponuojamos dailės kūrinių parodos, tikintiesiems įrengta koplytėlė.*

Gyventojai dalyvauja tarptautiniuose integraciniuose projektuose seniems ir neįgaliems žmonėms Suvalkų, Nova Vieš Elcko, Kovalo Oleckie globos namuose Lenkijoje.

Prienu globos namuose stengiamasi kurti jaukią tiek gyvenamąją, tiek rekreacinę aplinką. Siekiama formuoti sveiką ir aktyvų globos namų gyventojų gyvenimo būdą. Veikia kineziterapijos kabinetas, vyksta paskaitos disputai sveikatos stiprinimo temomis. Gyventojams socialines paslaugas teikia aštuoni socialiniai darbuotojai, nuolat keliantys kvalifikaciją, gilinantys žinias. Globos institucijų veiklos patirtimi, problemų sprendimo būdais keičiamasi su Rusijos (Sankt Peterburgo), Lenkijos, Švedijos, Danijos, Austrijos ir kitomis Lietuvos globos institucijomis. Prienu senelių globos namuose įkurtas Trečio amžiaus universiteto (TAU) Prienu filialas, kuriam vadovauja globos namų direktorė A. Bajorienė.

Prienu senelių globos namų vizija – rajono pagyvenusių ir senų žmonių mišrių socialinių paslaugų centras su edukacine misija (www.prienu pensionas.is.lt/).

Prienu rajono neįgaliųjų draugija

„Organizacija atlieka svarbią misiją ir su valstybės bei kitomis institucijomis dalinasi didele atsakomybe siekiant, kad neįgalieji taptų visateisiais visuomenės nariais, kad būtų sudarytos geresnės sąlygos jiems dirbti, turiningai leisti laisvalaikį, bendrauti, kūrybiškai save išreikšti“, – teigia LND pirmininkas Zigmantas Jančiauskis.

Lietuvos neįgaliųjų draugija vykdo Nacionalinę žmonių su negalia socialinės integracijos 2003-2012 metų programą, kurioje apibrėžiamos tokios programos sritys kaip reabilitacija ir socialinės paslaugos; aplinkos prieinamumas; ugdymas ir užimtumas bei visuomenės švietimas.

Prienu rajono neįgaliųjų draugija vienija daugiau nei šešis šimtus neįgalių ir pagyvenusių žmonių. Teikiamos sociokultūrinės edukacinės paslaugos: *veikia vokalinis ansamblis „Nemunas“, organizuojami įvairūs renginiai, poilsinės ir pažintinės išvykos, varžybos* (www.draugija.lt/)

LASS Prienu rajono filialas

Kultūrinė veikla regėjimo negalią turintiems pagyvenusiems žmonėms yra ne tik prasmingas laisvalaikio leidimas ar savirealizacijos būdas, bet ir viena iš integracijos į visuomenę formų. Kultūrinė integracija vykdoma skatinant ir remiant profesionalųjį meną, teikiant sociokultūrinės paslaugas ir skatinant meno mėgėjų saviraišką.

LASS bendradarbiauja su Lietuvos rašytojų sąjunga, Lietuvos muzikų draugija, kitomis meno mėgėjų organizacijomis. LASS kartu su Lietuvos muziejais vykdo ilgalaikę programą "Pažinti meną pojūčiais". Programos tikslas – priartinti prie neregijų mūsų šalies muziejuose, galerijose saugomas meno vertybes. Pradėti vykdyti tokią programą paskatino kitų Europos valstybių, ypač Prancūzijos, sukaupta patirtis.

Skatindama meno saviraišką, LASS kiekvienais metais rengia aklųjų meninės saviraiškos šventes. Jose dalyvauja meno kolektyvai, pavieniai atlikėjai, tautodailininkai, amatininkai, literatai. Vyksta tautodailininkų dirbinių, literatų išleistų knygų parodos.

Neregijų meniniai kolektyvai daug koncertuoja, dalyvauja savo miestų, rajonų kultūriniame gyvenime. LASS koordinuoja kultūros centrų veiklą, *skatina pavienius atlikėjus ir meninius kolektyvus dalyvauti kultūriniame šalies gyvenime, tarptautiniuose neįgaliųjų kūrybos festivaliuose, varžybose. Prienų filiale veikia vokalinis ansamblis „Puriena“*, jungiantis virš 20 draugijos narių.

Draugija vykdo šviečiamąjį darbą, platina neregiams skirtas knygas, įgarsinamas kompaktines plokšteles. Pagyvenusiems žmonėms aktuali paslauga – knygų reginčių raštu (padidintu šriftu) platinimas, laikrodžių ir kitos kompensacinės technikos įsigijimas.

(http://www.lass.lt/lt/lass_veikla_ir_dokumentai/lass_veikla_/sociokulturine_veikla/).

Prienų miesto seniūnija

Prienų seniūnijos misija – būti pačia artimiausia institucija žmogui. Todėl jau treči metai ne tik deklaruojama, bet ir dirbama ta kryptimi, jog esame miestas prie Nemuno ir turime tiltą, kuris skiria miestą ne tik į dvi dalis, bet ir du etnografinius regionus. Šalia istorijos, paveldo, svarbios ir miesto naujovės.

Prienų miesto pagyvenę gyventojai į seniūniją gali kreiptis aktualiais klausimais dėl gyventojų susirinkimų organizavimo, aplinkos tvarkymo, bendrų talkų organizavimo, pagalbos kaimynams problemų sprendimo. Seniūnija dalyvauja organizuojant Prienų miesto šventes, kuriant laisvalaikio erdves, kūrybiškai bei efektyviai įgyvendinant gyventojų pasiūlymus, pagrįstus realia analize (<http://www.prienai.lt/index.php?-157130091>).

Bažnyčia

Jėzaus Kristaus pavestojė misijoje padaryti jo mokiniais visų tautų žmones (Mt 28, 19) įvairiais būdais dalyvauja skirtingos katalikiškos institucijos, besirūpinančios sielovada, artimo meilės tarnyste, krikščioniškos kultūros skleidimu.

Katalikiška organizacija „Caritas“ stengiasi aprūpinti pagyvenusius žmones slaugos inventoriumi, slaugyti artimųjų neturinčius. Ji platina religinę literatūrą, skirsto gautą labdarą. Katechetikos centras rūpinasi katechetų kvalifikacijos kėlimu, jiems teikia metodinę pagalbą, padeda apsirūpinti vadovėliais ir mokymo priemonėmis. *Rengia seminarus, diskusijas, įvairias*

popietes, susikaupimo vakarus, platina katalikiškas ar krikščioniškąją kultūrą propaguojančias knygas.

Prienu Kristaus Apsireiškimo bažnyčioje pagyvenę Prienu miesto gyventojai dalyvauja aukojamose Šventose Mišiose, vykstančiuose religiniuose renginiuose (<http://vilkaviskis.lcn.lt/apie/vyskupija/>).

Prienu bendruomenė

Pagrindiniai bendruomenės tikslai: vienyti Prienu miesto gyventojus ir iš jo kilusius žmones; ugdyti gyventojų bendruomeniškumą, dalyvavimą bendruomenės veikloje; skatinti jaunimo ir *pagyvenusių žmonių integraciją į visuomenę*; plėtoti miesto socialinį, kultūrinį, sportinį gyvenimą; vystyti sociokultūrinę edukacinę veiklą; skatinti bendradarbiavimą ir partnerystę; stiprinti atsakomybės jausmą ir aktyvų dalyvavimą miesto gyvenime.

Bendruomenė dalyvauja kaip partneris organizuojant svarbiausias Prienu miesto šventes, Kalėdines akcijas, konkursus „Kalėdų žvaigždė“ – vaikams, „Gerumas ir atjauta“ – pagyvenusiems žmonėms (Duoblienė, 2010).

Trečiojo amžiaus universiteto Prienu filialas

Trečiojo amžiaus universitetas (TAU) yra savarankiška, savanoriška visuomeninė organizacija, savo veikla siekianti užtikrinti vyresnio amžiaus žmonių geresnę socialinę integraciją į visuomenę, skatinti jų efektyvų, produktyvų ir turiningą gyvenimą, palaikanti jų darbingumą, fizinį aktyvumą.

„Šie universitetai – balzamas vienišiams, vyresnio amžiaus žmonėms, tiems, kurių namus paliko užaugę vaikai. Čia žmonės ne tik tobulinasi, bet ir susiranda naujų draugų, bendraminčių. Žmonės švenčia drauge įvairias metų šventes, gimtadienius“, – teigia Lietuvos (TAU) rektorius, Nepriklausomybės akto signataras Medardas Čobotas (Trečiojo amžiaus universitetui 10 metų. Almanachas, 2005, p.5)

Jau dešimt metų Prienuose *sėkmingai veikia Žmogaus dvasinio tobulėjimo fakultetas*. Jo centras – Prienu globos namai. Šių namų tikslai sutampa su TAU filialo veiklos tikslu, kad pagyvenęs žmogus kuo ilgiau išliktų aktyvus, gebantis gyventi harmonijoje su XXI amžiaus aplinka, naudingas visuomenei, savo šeimai. TAU bent iš dalies gali užpildyti spragas vyresnių žmonių gyvenime. Žmogui reikia tikėjimo ar bent jau nuojautos, kad visuomenė, kuriai jis atidavė brandžiausius veiklos metus, nenuvertina senatvės (Trečiojo amžiaus universitetui 10 metų, 2005).

Prienu TAU filiale studijuoja daugiau nei penkiasdešimt pagyvenusių žmonių. Į užsiėmimus gali atvykti visi pageidaujantys Prienu miesto pagyvenę žmonės, kurie nori galimybės įgyti žinių, bendrauti ir būti aktyviais.

Prienuų rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuras

PRS visuomenės sveikatos biuro tikslas – rūpintis Prienuose gyvenančių žmonių sveikata, vykdyti visuomenės sveikatos priežiūrą, siekiant mažinti gyventojų sergamumą ir mirtingumą bei gerinti gyvenimo kokybę, teikiant kokybiškas visuomenės sveikatos priežiūros paslaugas.

Biuro darbuotojų organizuojamas paskaitas – disputus apie sveiką gyvenseną; diabeto, širdies ligų, tuberkuliozės profilaktiką lanko pagyvenę žmonės. Vyresnio amžiaus gyventojai dalyvauja sveikatingumo šventėse Prienuų mieste, kurių metu gauna naudingos informacijos, individualių patarimų sveikatos stiprinimo klausimais (<http://www.vsbprienai.lt/lt/apie-mus>).

Sveikuolių klubas „Jėga“

Lietuvos sveikuolių sąjunga ir jos nariai kiekvieną vasarą organizuoja sveikuolių stovyklas skirtingose Lietuvos kampeliuose. Kiekviena stovykla yra skirtinga savo metodika, užsiėmimais, trukme. Sveikuolių sąjungos klubų nariai dalyvauja ir sveikatos mokyklų užsiėmimuose, susitikimuose, seminaruose ir kituose organizuojamuose renginiuose.

„Tada išgirdau iš mokyklos dalyvių, kad jie čia rado ne tik fizinę atgaivą, sumažino svorį, įveikė pluoštą ligų, tačiau žmonės kalbėjo apie dvasinius dalykus, sielos ramybę, apie surastą Dievą...“, – kalba Dainius Kepenis, LSS Prezidentas. Sveikuolių klubų dalyviai įvaldo būdus ir technikas, kurios padeda išplėsti suvokimo ribas, šalinti stresą, įtampas ir neigiamas emocijas iš mūsų proto. Tai kvėpavimo pratimai, jogos, meditacijos, juoko proceso, garso, muzikos terapijos, relaksacijos technikos, kurias, beje, nesudėtinga įsisavinti. Žmogus, reguliariai atliekantis minėtas technikas, atgauna vidinę harmoniją, tampa energingesnis, nurimsta protas, nusiima stresai, didėja sąmoningumas, sugrįžta gyvenimo džiaugsmas.

Prienuų sveikuolių klubas „Jėga“ organizuoja renginius, seminarus, parodomuosius įvairių technikų pristatymus. Dauguma organizatorių – pagyvenę žmonės, išbandę įvairius sveikatos stiprinimo būdus, turintys patirties ir galintys patarti savo bendraamžiams, vyresnio amžiaus žmonėms.

Klubą lanko 82 nariai, ne tik padedantys sau, aplinkiniams, bet ir dalyvaujantys įvairiose sveikuolių varžybose, akcijose, garsinantys Prienuų vardą (http://www.sveikuoliai.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=18).

Siekiant pagerinti sociokultūrinių edukacinių paslaugų teikimą Prienuų gyventojams Prienuų rajono savivaldybės socialinių paslaugų centre *planuojama atidaryti dienos užimtumo centrą neįgaliems ir pagyvenusiems asmenims*. Pagyvenusiems žmonėms bus skirta pirmame pastato aukšte įrengta bibliotekėlė, kompiuterių klasė, salė užsiėmimams, repeticijoms ir susibūrimams. Paslaugos nebus griežtai apibrėžtos, užimtumo kryptis bus galima pakeisti atsižvelgiant į klientų poreikius ir pageidavimus (Sinkevičienė, 2010).

LENTELĖS

1 lentelė. Informacijos apie kultūrinius įvykius sklaida įvairaus išsilavinimo respondentams

Informacija apie kultūrinius įvykius bendruomenėje sklaida	Išsilavinimas													
	Pradinis		Nebaigtas vidurinis		Vidurinis		Aukštesnysis		Aukštasis		Beraštis		Iš viso	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Informacijos sklaida yra pakankama	6	18	12	46	11	26	21	29	20	32	1	25	71	30
Besidomintiems tokią informaciją galima rasti	20	59	4	15	25	58	34	49	36	58	1	25	120	50
Informacijos sklaida nėra pakankama	8	23	10	39	7	16	14	22	6	10	2	50	47	20
Iš viso	34	100	26	100	43	100	69	100	62	100	4	100	238	100

2 lentelė. Dalyvavimas kultūrinėje veikloje (N - apsilankymai)

Įstaigos, organizacijos	Ankstesnis dalyvavimas kultūrinėje veikloje				Dabartinis dalyvavimas kultūrinėje veikloje	
	Dalyvaudavau kaip žiūrovas		Dalyvaudavau kaip kolektyvų, organizacijų narys		Lankymasis kultūrinuose renginiuose	
	N	%	N	%	N	%
Kultūros ir laisvalaikio centras	23	16	48	17	104	16
Biblioteka	19	13	46	16	87	14
Prienuų globos namai	15	10	38	13	71	11
Prienuų krašto muziejus	7	5	19	6	38	6
Visuomenės sveikatos biuras	5	4	9	3	21	3
Neįgaliųjų, aklųjų ir silpnaregių draugijos	3	2	26	9	46	7
Sveikuolių klubas „Jėga“	9	6	18	6	36	6
Bažnyčia	43	30	64	22	170	27
Seniūnija	8	6	8	3	30	5
Prienuų miesto bendruomenė	12	8	15	5	34	5
Iš viso	144	100	291	100	637	100

3 lentelė. Įvairaus išsilavinimo respondentų lankymasis organizuojamuose renginiuose
(N – apsilankymai)

Lankymasis organizuojamuose renginiuose	Išsilavinimas													
	Pradinis		Nebaigtas vidurinis		Vidurinis		Aukštesnysis		Aukštasis		Beraštis		Iš viso	
	Lankosi	Nesilanko	Lankosi	Nesilanko	Lankosi	Nesilanko	Lankosi	Nesilanko	Lankosi	Nesilanko	Lankosi	Nesilanko	Lankosi	Nesilanko
	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N	N
Kultūros ir laisvalaikio centras	12	22	9	17	15	28	31	38	37	25	0	4	104	134
Biblioteka	11	23	5	21	13	30	25	44	33	29	0	4	87	151
Prienuų globos namai	3	31	3	23	19	26	16	53	28	36	0	4	71	167
Prienuų krašto muziejus	3	31	2	24	8	35	10	59	15	47	0	4	38	200
Neįgaliųjų, aklujų ir silpnaregių draugijos	3	31	5	21	10	33	16	53	12	50	0	4	46	192
Sveikuolių klubas „Jėga“	3	31	2	24	7	36	11	58	13	49	0	4	36	202
Bažnyčia	25	3	19	5	29	14	50	19	46	16	1	3	170	68
Seniūnija	6	28	3	23	8	35	9	60	0	62	0	4	30	208
Prienuų miesto bendruomenė	4	30	1	25	7	36	10	59	12	50	0	4	34	204
Visuomenės sveikatos biuras	2	32	2	24	5	38	3	66	9	53	0	4	21	217
Iš viso (N)	72	262	51	207	121	311	181	509	205	417	1	39	637	1743
Iš viso (%)	22	78	20	80	28	72	26	74	33	67	3	97	27	73

4 lentelė. Įvairaus išsilavinimo gyventojų pageidavimai dalyvauti rekreaciniuose renginiuose

Pageidavimai dalyvauti rekreaciniuose (poilsio ir laisvalaikio) renginiuose	Išsilavinimas													
	Pradinis		Nebaigtas vidurinis		Vidurinis		Aukštesnysis		Aukštasis		Beraštis		Iš viso	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Bendruomenės šventės	5	34	3	20	3	20	2	13	2	13	0	0	15	100
Sportiniai renginiai	3	19	1	6	4	25	3	19	5	31	0	0	16	100
Religiniai renginiai	3	43	0	0	3	43	1	14	0	0	0	0	7	100
Šokių vakarai	5	10	3	6	11	22	16	31	16	31	0	0	51	100
Ekskursijos	7	27	2	8	5	19	8	31	3	11	1	4	26	100
Išvykos į gamtą	7	25	4	14	7	25	5	18	5	18	0	0	28	100
Rankdarbių užsiėmimai	10	29	2	6	3	9	8	24	11	32	0	0	34	100

5 lentelė. Įvairaus išsilavinimo gyventojų pageidavimai dalyvauti meno ir kultūros užsiėmimuose

Pageidavimai dalyvauti meno ir kultūros užsiėmimuose	Išsilavinimas													
	Pradinis		Nebaigtas vidurinis		Vidurinis		Aukštesnysis		Aukštasis		Beraštis		Iš viso	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Šokių užsiėmimai	4	17	2	8	7	29	7	29	4	17	0	0	24	100
Dailės užsiėmimai	4	14	3	10	3	10	10	35	9	31	0	0	29	100
Muzikos užsiėmimai	5	21	2	8	5	21	6	25	5	21	1	4	24	100
Teatro užsiėmimai	5	19	3	11	5	19	3	11	11	40	0	0	27	100
Muziejų, teatrų, parodų lankymas	5	17	6	20	3	1	14	55	2	7	0	0	30	100
Išvykos į žymias vietas	9	26	6	17	5	14	12	34	3	9	0	0	35	100
Meno terapijos užsiėmimai	10	12	10	12	18	22	23	28	20	25	1	1	82	100

6 lentelė. Įvairaus išsilavinimo gyventojų nuomonė dėl užimtumo ir laisvalaikio centro reikalingumo

Užimtumo ir laisvalaikio centro reikalingumas	Išsilavinimas													
	Pradinis		Nebaigtas vidurinis		Vidurinis		Aukštesnysis		Aukštasis		Beraštis		Iš viso	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Taip, tikrai reikalingas	11	32	13	50	26	60	47	68	41	66	1	25	139	58
Galbūt reikalingas	19	56	11	42	14	33	20	30	19	32	0	0	83	35
Galbūt nereikalingas	3	9	1	4	2	5	1	1	1	1	3	75	11	5
Ne, tikrai nereikalingas	1	3	1	4	1	2	1	1	1	1	0	0	5	2
Iš viso	34	100	26	100	43	100	69	100	62	100	4	100	238	100

EDUKACINĖS SENJORŲ SAVAITĖS PROGRAMA (2011 M. VASARIO 7-11 D.D.)

Lake Macquarie miesto taryba, Australija

Pirmadienis, vasario 7 d.

10:00-11:30

Prasideda karštų orų sezonas. Su šilumos rizika susijusių ligų prevencija, simptomai. Pagyvenusio žmogaus veikla ir priežiūra karštomis dienomis.

Vandenyno Salė 1.

Antradienis, vasario 8 d.

09:00-11:00

Apie 60% žmonių, vyresnių nei 60 metų, susiduria su klausos problemomis. Svarbu anksti nustatyti priežastį ir gauti reikiamą pagalbą.

Kardifo biblioteka.

Trečiadienis, vasario 9 d.

10:00-11:00

Pagyvenę moterys (60 metų +) kviečiamos aptarti knygą „Sixty “, " Strong & Sexy“: Moterys pasidalins savo paslaptimis, sąmoju ir išmintimi. Gyva diskusija apie moters amžiaus mitus, požiūrius į vyresnio amžiaus moteris.

Morisset biblioteka .

Ketvirtadienis, vasario 10 d.

11:30-13:00

Pagrindiniai energijos taupymo būdai. Elektros energijos sąnaudos vis labiau rūpi daugumai gyventojų. Informacija apie pensininkų ir veteranų sveikatos priežiūros kortelę, kurios pagalba gaunamos įvairios nuolaidos.

Charlestown biblioteka.

Penktadienis, vasario 11 d

11:00-12:30

Besidomintiems šeimos istorijos kūrimu. Mintys apie mokslinius šeimos tyrimus, šeimos medžio kūrimas. Pagalba ieškantiems informacijos bibliotekose.

Toronto biblioteka (<http://www.lakemac.com.au/page.aspx?pid=836&vid=11>).